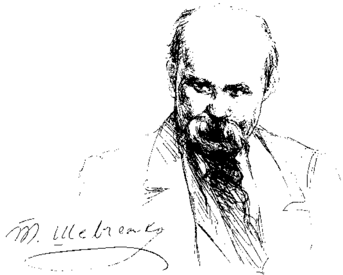
І на оновленій землі врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати, і будуть люде на землі.

Ми вже виросли

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Кирило Черкасов народився одразу після прийняття незалежності України — першого вересня 1991 року — і підростав разом з нею.

(Матеріал на цю тему читайте на 6-й стор.).

№ 151 (2651) ■ Четвер, 23 серпня 2001 року

Голос України

Газета Верховної Ради України

Історична віха на шляху незалежності та державотворення

Виступ Голови Верховної Ради України Івана ПЛЮЩА на урочистому засіданні з нагоди 10-ї річниці незалежності України в українському парламенті 22 серпня 2001 р.

(Читайте на 2-й стор.).

Звернення Верховної Ради України до парламентаріїв світу

Ми, народні депутати Верховної Ради України трьох скликань — 1991—2001 років, учасники спільного засідання з нагоди 10-ї річниці незалежності України, відзначаючи фундаментальну вагу парламентів у політичному, економічному і соціальному житті держав світу, становленні демократичного суспільства, у глобалізації та демократизації світових процесів, належно оцінюючи сприяння і допомогу світового співтовариства в розбудові нашої держави,

(Закінчення на 3-й стор.).

«Він стояв на смерть разом з танком і стоятиме тут...»

Парламентська хроніка

(Читайте на 3-й стор.).

1991 рік

2001 рік

Фото Олександра КЛИМЕНКА і Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Перший у Криму пам'ятник Кобзареві відкрито в Керчі. Фінансову допомогу в його спорудженні надала адміністрація столиці.

На Київщині відкрито пам'ятники: Павлові Чубинському — в Борисполі, жертвам голодомору — в селі Клехівці Фастівського району, воїнам-афганцям — у Фастові, а також погруддя Тараса Шевченка у Славутичі.

Новосілля напередодні Дня незалежності України святкують 40 родин працівників запорізької міліції та військовослужбовців внутрішніх військ.

20 відсотків інвалідів та ветеранів Великої Вітчизняної війни Кіровоградщини отримали від облдержадміністрації нові автомобілі.

Ювілей відзначив дитячо-юнацький оздоровчий центр «Маяк», розташований в Березанському районі Миколаївської області. Спорудив і оснастив його Чорноморський суднобудівний завод. За час існування в центрі оздоровлено понад 20 тисяч хлопчиків і дівчаток.

Після семирічного простою став до ладу Красноперекопський завод продовольчих товарів, що в Криму. Завдяки відновленню виробництва робочі місця тут отримали 116 чоловік. А вже до кінця року на підприємстві працюватимуть понад 200 кримчан, **повідомляє Укрінформ.**

ПАКТИ Й КОНСТИТУЦІЇ ЗАКОНІВ ТА ВОЛЬНОСТЕЙ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО.

УНІВЕРСАЛ Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й по-за Україною сущого.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року

АКТ Проголошення Незалежності України

ПРОГОЛОШУЄ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ та створення самостійної української держави — УКРАЇНИ

«Продовжуючи тисячолітню традицію...»

Сто років тому Микола Міхновський, обгрунтовуючи у праці «Самостійна Україна» ідею незалежної соборної української держави, писав: «Як не можна спинити річку, що, зламавши кригу навесні, бурхливо несеться до моря, так не можна спинити націю, що лама свої кайдани, прокинувшись до життя». Через століття цей могутній натиск увінчався Актом проголошення незалежності України. І недаремно в цьому документі, який складається лише з кількох абзаців, зазначено, що цим продовжується тисячолітня традиція державотворення в Україні. За цими словами — велич Київської, а потім Галицько-Волинської держави, Козацької республіки, трагічні сторінки боротьби за самостійність протягом наступних трьох сот років.

(Закінчення на 8-й стор.).

P. S. Нема українського питання. Є українська нація

Історична віха на шляху незалежності та державотворення

Шановні учасники урочистих зборів!

Високоповажні гості!

Дорогі співвітчизники!

У тисячолітній нашій історії, за словами Михайла Грушевського, Україна й український народ переживають хвилі, що випадають кожному народові лише єдиний раз, коли з'являється можливість відновити свою державну самостійність.

Лише наприкінці бурхливого XX століття, у 1991 році, ми остаточно реалізували цю можливість і стверджуємо: українського питання немає. Є вільний, великий український народ, який будує свою долю в нових умовах свободи.

Але, на жаль, і сьогодні не вгамовується дискусія — яку Україну ми хочемо.

Знову ж таки звертаємося до патріарха української державності Михайла Грушевського, який разом з відданими борцями за незалежність прагнув, щоб Україна була не тільки для українців, а для всіх, хто в ній живе, а живучи, любить її, а люблячи, хоче працювати для її добра, служити їй, а не експлуатувати для себе.

10 років тому, на самому світанку нової української доби, такого ж серпневого дня, у цій залі було прийнято справді доленосний для нашого народу документ — Акт проголошення незалежності України, який започаткував новий, державний етап нашої історії.

З того часу цей день щорічно відзначається як найбільше національне свято — День незалежності України.

Сьогодні, як вам відомо, з цього приводу відкрито меморіальну дошку, яку встановлено на будинку Верховної Ради України.

У цю урочисту хвилину я прошу привітати і висловити вдячність народним депутатам, тим, хто присутній і відсутній на цьому зібранні, які виявили політичну мужність та громадянську відповідальність і проголосували за незалежність України.

Особливо хотілося б відзначити роль Леоніда Макаровича Кравчука, у той час Голови Верховної Ради України, та усіх членів Президії. Вони засвідчать, що зробити це тоді було непросто й нелегко.

Але я глибоко переконаний, що кожний, хто стояв біля витоків незалежності, безпосередньо брав участь у її проголошенні, пишається сьогодні своєю причетністю до цієї історичної події.

Їх імена вписано на художньому полотні, виконаному на честь цієї дати і встановленому в кулуарах Верховної Ради.

Урочиста, хвилююча мить народження держави назавжди залишиться в нашій пам'яті, в пам'яті всього українського народу, який 1 грудня 1991 року на всеукраїнському референдумі підтвердив історичне рішення парламенту.

Цими днями в Києві закладено Всеукраїнський парк пам'яті борців за свободу і незалежність України. Із здобуттям незалежності докорінні зміни відбувалися не лише в суспільній сфері, а й у свідомості людей. Руйнувалися старі стереотипи мислення і поведінки. Наш народ почав поступово відроджувати свою національну культуру і мову, традиції і звичаї, набувати досвіду державотворення, усвідомлювати себе єдиним цілісним організмом, політичною нацією.

Величезну роль у цьому пробудженні суспільства відіграла нова громадсько-політична сила — Народний рух України, очолюваний В'ячеславом Чорноволом —людиною, яка до останку, до останнього подиху віддала своє життя боротьбі за незалежність України.

Шановні учасники урочистого зібрання!

Здобуття незалежності — цілком об'єктивна, історична закономірність. Та після її проголошення настав час важкої праці з розбудови держави. Від радянських часів Україні дісталася гірка спадщина.

Володіючи значними різноманітними природними ресурсами, висококваліфікованими й освіченими кадрами в усіх сферах суспільного виробництва, економіка нашої країни через відсутність економічних стимулів та відповідальності, підприємливості й конкуренції та командні методи управління, адміністративний перерозподіл усіх нагромаджень на користь важкої індустрії не могла подолати хронічного дефіциту товарів та послуг.

Україна поступово перетворювалася на зону екологічного лиха.

Спад виробництва промислової продукції був неминучий, насамперед внаслідок скорочення військового виробництва. За таких обставин український ринок наповнювався в основному імпортними товарами, при тому далеко не кращої якості.

Окрім того, Україна отримала у спадок усі ще з Радянського Союзу старі проблеми Донбасу і Кривбасу. І не випадково, що з цих регіонів, економічно виснажених, складних у соціальному плані, розпочалися страйкові рухи ще в 1989—90 роках.

Ситуація значно ускладнювалася й тим, що держава, по суті, наодинці залишилася з такими масштабними проблемами, як чорнобильська катастрофа, реформування майже мільйонного війська, повернення депортованих народів.

Країну охопила глибока, затяжна криза і галопуюча інфляція, різко зростали ціни на енергоносії, товари та послуги. Погіршення економічної ситуації негативно позначилося на життєвому рівні наших людей.

Найбільшого краху зазнала банківська система. З припиненням діяльності Ощадбанку СРСР громадяни України втратили більш як 84 млрд. карбованців. За тодішнім викривленим курсом це становило 150,5 мільярда доларів США.

Давалися взнаки також відсутність власної валюти, брак досвіду роздержавлення економіки, усієї системи державних інститутів управління. Усе це призвело до суцільного хаосу так званої «всенародної приватизації», появи псевдоринкових економічних структур — усіляких трастів тощо.

Колишня організація влади виявилася малопридатною для функціонування в умовах незалежної держави, а посадовим особам бракувало і знань, і досвіду, і практичних навичок управління. Загрозливих масштабів набували бюрократизм, злочинність, корумпованість влади.

Будемо відверті, у всіх у нас тоді переважала психологія виконавця.

Тому вчитися доводилося на марші, переважно на власних помилках. Бракувало власної правової основи і виваженої політики, узгоджених дій гілок влади, державних органів. Прийняттю відповідальних законодавчих актів нерідко перешкоджала партійно-політична строкатість парламенту.

Після обрання Верховної Ради України другого (тринадцятого) скликання і до президентських виборів 1999 року протистояння політичних сил у державі не припинилось, а навпаки — загострювалось.

Жодна із цих сил у Верховній Раді України не мала більшості і не могла приймати реформаторських рішень, але було достатньо сил, щоб блокувати їх прийняття. Не відбулося в цьому плані істотних змін і після прийняття нової Конституції.

Лише після виборів Президента України 1999 року з'явилися ознаки політичної стабілізації.

Поступово ми почали просуватися вперед, налагоджувати стосунки з близьким і далеким зарубіжжям на взаємовигідних умовах.

Виходячи зі статистичних даних за два останні роки, можемо сміливо сказати, що нам вдалося подолати негативні тенденції в економіці держави —забезпечується зростання ВВП, промислового виробництва, валової продукції сільського господарства, інвестицій в основний капітал.

Шановні друзі!

Кажучи про суспільно-політичні здобутки нашої країни за 10 років незалежності, слід зазначити, що Україна за формою правління перетворилась із радянської на президентсько-парламентську республіку.

Заснування посади Президента України було одним із перших і надзвичайно важливих організаційно-політичних заходів на шляху побудови нової держави.

Доцільність цього рішення деякі політичні сили піддають сумніву і досі, що відчувається і в нашому залі, проте саме життя не раз засвідчило його мудрість і виправданість.

Наявність президентської влади дала нам змогу втримати цілісність і стабільність держави у найскрутніші періоди її новітньої історії.

Не можна оминути увагою ще одну найбільшу політичну подію десятиліття — прийняття Конституції незалежної України, 5-річчя якої ми нещодавно відзначили.

За оцінками державних діячів, політиків, Конституція заклала надійні підвалини нашого державного устрою, утвердження реальної демократії, піднесення міжнародного авторитету України.

Ми нерідко нарікаємо на невиконання тих чи інших положень Основного Закону. І все-таки вже сьогодні очевидно, що Конституція України закріпила вибір народом свободи і незалежності, визначила фундаментальні засади демократичного розвитку суспільства, значно послабила протиборство між різними гілками влади, розмежувавши їх повноваження. Конституція стала основою правової стабільності держави, орієнтиром, за яким влада звіряє і законотворчу, і управлінську діяльність, і здійснення в державі правосуддя.

Ми розуміємо, що втілення в життя положень Конституції — це тривалий і важкий процес.

Та все-таки поступово, інколи самі того не помічаючи, ми дедалі більше починаємо жити за Конституцією, хоча б у політико-правовій сфері. І немає сумніву, що настане час, коли і всі інші конституційні положення також сприйматимуться як цілком реальні.

Проголошення незалежності України стимулювало формування нових суб'єктів політичної системи, передусім політичних партій. Вони, цілком природно, ставлять собі за мету: брати участь у виробленні державної політики, у формуванні органів влади та органів місцевого самоврядування, прагнуть мати своє представництво в їхньому складі.

Партійна система в Україні формувалася надмірно поляризованою. Є політичні партії, які відразу проголосили свою підтримку державницького курсу, але, на жаль, є і такі, які під виглядом так званої опозиційності проводять антидержавну політику. Сучасний стан української держави дає можливість усім партіям вільно проводити свою діяльність.

По суті, їм ставиться лише одна політична вимога: відповідно до Конституції не намагатися здійснювати ревізію державного суверенітету і демократичного устрою України.

Шановні учасники зібрання!

Політику часто називають концентрованим проявом економіки. Можна це співвідношення розглядати і навпаки — незаперечним є одне.

В Україні в основному вже сформовано необхідну критичну масу ринкових перетворень, у результаті чого колишня тоталітарна система і суцільно одержавлена економіка назавжди відійшли у минуле.

Зараз недержавний сектор становить майже чотири п`ятих промислового виробництва, практично всю аграрну і будівельну сфери, 90 відсотків банківського капіталу.

Їх економічна діяльність регулюється законами з питань підприємництва, власності, приватизації, іншими важливими нормативно-правовими актами.

Прийняття Цивільного кодексу України, який можна назвати своєрідною «економічною конституцією», сприятиме розбудові громадянського суспільства.

Впродовж десяти років, крок за кроком, шляхом об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої влади, відбувався процес формування власної бюджетної системи і бюджетної політики.

У результаті чого останні два роки своєчасно розроблені, прийняті і виконуються державні бюджети країни, що можна віднести до головних позитивів економічної політики, яка реалізовувалася спільними зусиллями Президента, парламенту та уряду держави.

Нещодавно прийнятий Бюджетний кодекс дасть змогу правильно розставити пріоритети бюджетної політики. Одним із них є оптимізація взаємодії двох рівнів бюджетів — державного і місцевих, створення реальних фінансово-економічних основ діяльності органів місцевого самоврядування.

Необхідно відзначити і ті кардинальні зміни, що відбулися в аграрній політиці.

Це має особливе значення для України, оскільки агропромисловий комплекс є одним із визначальних для всіх інших секторів економіки нашої держави.

Верховна Рада України прийняла ключові, принципового характеру закони про селянське (фермерське) господарство (1991), про колективне сільськогосподарське підприємство, про сільськогосподарську кооперацію, про оренду землі, про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі, про фіксований сільськогосподарський податок, про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції та інші.

Істотно доповнив регулювання відносин у системі агропромислового комплексу Указ Президента України від 3 грудня 1999 року «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки».

Завдяки цьому, хоч і з запізненням, але досягнуто головне: здійснюється споконвічна мрія українських селян — землю одержують ті, хто на ній живе та її обробляє.

Головне, що на приватній основі збережено колективну форму організації праці, високотоварні господарства і комплекси.

Цьогорічні успіхи наших хліборобів засвідчили правильність цього шляху.

Зрозуміло, що вдосконалення земельних відносин і форм господарювання потребує ще значної роботи.

Зокрема, парламенту необхідно якнайшвидше ухвалити новий Земельний кодекс, а також закони про державний земельний кадастр, про оцінку земель, про вирівнювання економічних умов господарювання з урахуванням якості і місцерозташування земель.

Подальшого законодавчого врегулювання потребують питання іпотеки, кредитування сільськогосподарського виробництва, створення ефективної інфраструктури на селі.

Серйозної державної підтримки чекає і галузь сільськогосподарського машинобудування, гальмування розвитку якого призвело не тільки до втрати продукції, а й втрат своєї ніші на ринку сільськогосподарської техніки.

Процеси, що набирають сили в аграрній сфері, мають не лише наш, національний вимір, а й найближчим часом набудуть потужного міжнародного резонансу.

Шановні друзі!

Глибокі перетворення здійснюються у соціальній сфері.

Вкрай актуальним є створення принципово нової системи соціального забезпечення населення, яка не тільки повною мірою відповідала б принципам сучасних ринкових відносин, а й сприяла економічному зростанню нашої держави.

Тому в основу законодавчого процесу, що визначив засади соціального захисту в Україні, лягли міжнародно визнані правові принципи, встановлені Загальною Декларацією прав людини, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, іншими актами міжнародного права. Особлива увага приділяється сьогодні питанням забезпечення державних соціальних гарантій: насамперед це —пенсійна реформа,

реалізація прав громадян на працю та на допомогу з безробіття;

мінімального розміру заробітної плати.

Можна стверджувати, що прийняті законодавчі акти в економічній і соціальній сферах однозначно визначили вектор нашого подальшого соціально-економічного розвитку.

Це динамічна, соціально орієнтована економіка ринкового типу, спрямована на досягнення високого рейтингу в глобальному світовому просторі і конкурентоспроможна на світових ринках.

Передумовами цього є інтелектуальний потенціал народу, його освіченість, розгалужена система наукової та науково-технологічної діяльності, потужний і творчий інженерний корпус. Це наш головний резерв.

У Посланні до Верховної Ради Президент України вкотре особливо наголосив на необхідності переходу до інноваційної моделі розвитку національної економіки. Впевнений, що Верховна Рада України, зі свого боку, зробить усе потрібне для законодавчої підтримки такого розвитку.

Шановне товариство!

У полі зору парламенту постійно перебувають питання вдосконалення міждержавних відносин.

Верховна Рада України ще в 1993 році затвердила Основні напрями зовнішньої політики нашої держави, в основу яких покладено загальнонаціональні інтереси. Створено правове поле для врегулювання відносин із зарубіжними країнами, передусім із своїми найближчими сусідами.

Хотів би особливо наголосити, що одним із важливих напрямів роботи є гармонізація національного законодавства відповідно до світових і європейських стандартів.

Після того, як Україна у 1995 році стала членом Ради Європи, ми ратифікували цілий ряд європейських конвенцій, які стали частиною нашого національного законодавства.

Прикладом вдалого використання європейського досвіду можуть бути, зокрема, наші закони з антимонопольного регулювання, а також пакет антидемпінгових законів.

Виходячи з того, що місцеве самоврядування є одним із найважливіших напрямів державотворення та пріоритетів формування громадянського суспільства, наш парламент ратифікував Європейську хартію місцевого самоврядування, а також закріпив у Конституції України та відповідних законах її основні принципи.

Зважаючи на багатонаціональний склад населення України, парламент серед перших прийняв закон про національні меншини.

Завдяки виваженій етнонаціональній політиці нам вдалося уникнути гострих конфліктів на національному ґрунті.

Спільними зусиллями Верховної Ради України і Верховної Ради Автономної Республіки Крим прийнято закони, якими в основному врегульовано питання організації влади у Криму.

Одним із найважливіших завдань, що стоять сьогодні перед Верховною Радою України, є подальше формування правоохоронної політики держави, створення належної законодавчої бази для відвернення та протидії злочинності.

Прийнятий Кримінальний кодекс істотно поліпшить законодавче забезпечення цієї сфери.

Першочерговим нашим завданням, безперечно, є реформування судової системи. Положення Конституції вимагають повної зміни чинної судової системи в Україні.

Слід зазначити, що судова реформа не вичерпується прийняттям відповідних концепцій, кодексів чи законів. Вона потребує величезних організаційних зусиль, спрямованих на реальне перетворення наявних судових установ.

Шановні народні депутати!

Шановні гості!

За десять років жодна подія загальнодержавного значення не відбувалася без участі парламенту, народних депутатів України.

Верховна Рада України стала не лише найвищим законодавчим органом, а й зібранням політичної еліти країни, своєрідною кузнею кадрів для молодої держави.

Саме у ній пройшли серйозну школу політичного та професійного зростання сотні народних депутатів, які сьогодні є неоціненним політичним, духовним та культурним скарбом нашого суспільства.

Із стін парламенту вийшли обидва Президенти України — Леонід Макарович Кравчук і Леонід Данилович Кучма, майже всі прем'єр-міністри України, більшість урядовців. Упевнений, що саме тут здобувають і будуть здобувати досвід політичної та законодавчої діяльності майбутні будівничі нашої держави.

Щиро вітаю народних депутатів України всіх скликань, гостей Верховної Ради, весь український народ з великим державним святом — 10-ю річницею незалежності України.

Бажаю вам міцного здоров'я, добра і миру!

Хай живе і міцніє Українська держава!

Слава українському народу!

Щиро вітаю весь український народ з великим державним святом

«Він стояв на смерть разом з танком і стоятиме тут...»

Парламентська хроніка

22 серпня уперше під скляним склепінням будинку Верховної Ради зібралися депутати трьох скликань. Так розпочалася історична подія — урочисте засідання з нагоди 10-ї річниці незалежності України. Адже саме Верховна Рада 10 років тому прийняла Акт про незалежність.

Урочисте засідання розпочалося з хвилюючої миті — внесення величезного полотнища Державного прапора. Уперше він з'явився в будинку на вулиці Грушевського того пам'ятного дня 24 серпня 1991 року. Тоді В'ячеслав Чорновіл повідомив, що на вулиці є прапор, з яким українці стояли на барикадах, і запропонував внести його до залу. І Л. Кравчук, у відповідь на протести деяких депутатів, заявив, що цей прапор завоював право стояти в залі, бо «він стояв на смерть разом з танком і стоятиме тут». Нині його знову внесли до сесійної зали. Тепер цей прапор навічно залишиться на зберіганні в парламенті. Як і спеціальне видання тексту Конституції нашої держави.

Голова Верховної Ради у своїй промові наголосив, що «у тисячолітній нашій історії, за словами Михайла Грушевського, Україна й український народ переживають хвилі, що випадають кожному народові лише єдиний раз, коли з'являється можливість відновити свою державну самостійність».

У доповіді був проаналізований весь десятирічний шлях нашої держави. Відкрито. Правдиво. Без прикрас.

Учасники урочистого засідання прийняли звернення Верховної Ради України до парламентаріїв світу, яке оголосив депутат трьох скликань Ігор Юхновський.

Урочистому засіданню передували покладання квітів до пам'ятників Т. Шевченку і М. Грушевському та відкриття меморіальної дошки на будинку Верховної Ради, на якій відлито текст Акта про незалежність.

А в кулуарах Верховної Ради розгорнуто виставку, присвячену славній даті.

Володимир КОРОЛЮК.
Фото Олександра КЛИМЕНКА та Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Звернення Верховної Ради України до парламентаріїв світу

(Початок на 1-й стор.).

грунтуючись на положеннях Декларації «Парламентське бачення міжнародного співробітництва на зорі третього тисячоліття», прийнятої Конференцією Головуючих осіб національних парламентів у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку 1 вересня 2000 року, беручи до уваги стратегічно важливе геополітичне розташування, роль України для нової європейської і трансатлантичної системи миру і безпеки, звертаємося до парламентаріїв усіх країн світу і урочисто підтверджуємо свою волю зробити все для подальшого утвердження в нашій державі засад парламентаризму і демократичного суспільства.

24 серпня 1991 року український парламент прийняв Акт проголошення незалежності України, відкривши нову сторінку вітчизняного літопису на шляху творення суверенної держави. Логічним продовженням національного державотворення стало прийняття Верховною Радою Конституції України у 1996 році.

Проголошення незалежності відкрило державі Україні широкий простір для налагодження і поглиблення міжнародних зв'язків, інтеграції до європейських і світових структур, використання досвіду парламентів інших країн на шляху соціальної трансформації суспільства. Зміцненню демократії, засад парламентаризму покликані сприяти і наступні вибори до Верховної Ради в березні 2002 року.

Україна як одна із держав — засновниць Організації Об'єднаних Націй своєю активною діяльністю в міжнародних організаціях забезпечила собі високий авторитет серед членів світового співтовариства, свідченням чого стало її обрання непостійним членом Ради Безпеки ООН.

У перші роки незалежності наша держава здійснила безпрецедентні кроки в ім'я благополуччя всього людства — добровільно відмовилася від одного з найпотужніших у світі ядерних арсеналів, закрила Чорнобильську АЕС, незважаючи на те, що це завдало національній економіці чималих збитків.

Європейський вибір України, поступ шляхом демократії, гуманізація її політичного курсу сприяють розбудові національної правової системи, яка дедалі більше грунтується на загальновизнаних гуманістичних цінностях людства і водночас зберігає глибокі національні традиції українського народу.

Ми, народні депутати Верховної Ради України трьох скликань, нової епохи України — епохи її державної незалежності, усвідомлюємо важливі завдання законодавчого забезпечення, які перед нами стоять.

Ми зробили перші вагомі кроки для формування громадянського суспільства та сталого соціально-економічного розвитку. Це вселяє в нас віру в майбутнє України та її народу на шляху до національного прогресу. Про це свідчать розуміння та підтримка нашої держави з боку інших країн і міжнародних організацій, світової громадськості.

Імператив нинішнього етапу еволюції світової цивілізації — це рівноправне взаємовигідне співробітництво між усіма членами міжнародної спільноти: і великими, і малими, і високорозвиненими, і тими, що розвиваються. Україна готова робити свій сумлінний внесок в цей процес.

Приймаючи це звернення в десяті роковини незалежності, ми висловлюємо глибоку повагу нашим колегам-парламентаріям і закликаємо їх до подальшої плідної співпраці в ім'я загальнолюдських цінностей.

22 серпня 2001 року.
м. Київ.

Привітання

Від Світового Конгресу українців

До цього великого моменту Україна йшла століттями, йшла шляхами великих героїв від Хмельницького до Стуса! На цьому шляху мільйони найкращих українських синів і дочок пролили свою кров і померли мученицькою смертю за велику ідею! І ніякі сили, і ніякі намагання сучасних яничарів і недругів України накинути нове ярмо на шию України вже ніколи не увінчаються успіхом. Український народ сказав своє слово назавжди — ми вільні і ні від кого не залежні!

Нехай наступні десятиліття принесуть Україні багато благ, а головне — мир і провідників, які дбатимуть про її зріст та закріплення як великої, багатої, демократичної, правової європейської держави.

Від Київського міського голови Олександра Омельченка

Попри всі негаразди, закономірні для перехідного періоду труднощі, Україна як незалежна держава відбулася і впевнено крокує шляхом демократичного розвитку.

Особлива роль у цьому процесі належить столиці. Саме звідси здійснюється управління державою, саме тут приймають рішення, від яких залежить життя кожного її громадянина.

У ці урочисті дні щиро бажаю всім киянам міцного здоров'я, добробуту, наснаги на благо незалежної України та її столиці — міста-героя Києва.

Від депутатської групи «Солідарність»

Ми маємо істотні здобутки. Конституція України відповідає найвищим стандартам європейської демократії. Україна — перша держава у світі, яка добровільно відмовилася від ядерної зброї. Вийшла у лідери СНД за темпами зростання промислового виробництва, домігшися в січні — травні 2001 року 18,8 відсотка економічного підйому, порівняно з таким само періодом минулого року.

На порозі десятиліття незалежності ми можемо з гідністю дивитися в очі сусідам по європейському дому.

Зі святом вас, дорогі співвітчизники! Хай вам щастить у всіх ваших починаннях! Хай здійсняться всі ваші мрії! Здоров'я, добробуту і всіх гараздів!

Скоординовані дії — максимальний результат

Парламентська складова є однією з найважливіших у міжнародних відносинах сучасного світу. Необхідністю «звірити годинники», скоординувати зусилля депутатського та дипломатичного корпусів на міжнародній арені була обумовлена зустріч Голови Верховної Ради Івана Плюща з учасниками VI наради керівників закордонних установ МЗС України. На його думку, неузгодженість дій між вищим законодавчим органом та зовнішньополітичним відомством, яка ще іноді трапляється, шкодить іміджеві нашої держави в очах світової спільноти. Натомість, вважає І. Плющ, об'єднання зусиль завжди приводить до максимальних результатів. Прикладом такого співробітництва є робота українських парламентаріїв у ПАРЄ, ПАЧЕС, Центральноєвропейській ініціативі, СНД тощо. Сьогодні Україна виступає на міжнародній арені в ролі рівноправного, стабільного і передбачуваного партнера, в тому числі й завдяки координації дій між ВР та МЗС, підкреслив Іван Плющ. Також він наголосив на необхідності дипломатичного сприяння у просуванні українських товарів на зовнішні ринки. За висловом Голови ВР, у світі, де стратегія протистояння змінилася на стратегію співробітництва, завдання дипломатів — «потоки балістичних ракет замінити потоками товарів». Зокрема, він порадив дипломатам звернути увагу на виникнення «невипадкового, стабільного експортного потенціалу» в сільськогосподарській галузі України. Крім того, І. Плющ висловив побажання ширшого залучення депутатів до процесу розробки, підготовки та підписання міжнародних угод.

Олег ДЕНИСОВ.

* * *

Голова Верховної Ради України Іван Плющ зустрівся з делегацією української діаспори в Бразилії на чолі з головою україно-бразильської репрезентації Жозе Велгачем Жуніором. Під час зустрічі сторони обмінялися думками про подальші шляхи розвитку нашої держави та поліпшення культурних і економічних контактів етнічних українців з історичною Батьківщиною.

Американський суддя правову Україну будує

Відомий не лише в Україні, а й у 75 країнах світу американський федеральний суддя Богдан Футей напередодні 10-ї річниці незалежності України презентував свою книгу «Становлення правової держави: Україна 1991—2001 рр.». Унікальність книги полягає в тому, що чи не вперше в новітній історії України широкий загал матиме змогу ознайомитися з незалежним, компетентним поглядом на правову розбудову нашої держави єдиного в США судді українського походження — професора, доктора Богдана Футея.

Книга вміщує матеріали з правових проблем, таких, як творення нової Конституції України, забезпечення вільних і справедливих парламентських, президентських виборів, реформ судової системи тощо. Ілюстративний матеріал показує участь Б. Футея у заходах з формування правової держави в Україні, його широкі дружні й ділові зв'язки з відомими політичними діячами Америки (майже всі останні президенти США) та України. Приємно відзначити, що на фото є й представники нашої газети. Книга дає змогу порівняти правові системи США і України, взяти краще з досвіду формування правової держави в США.

На презентації книги, яку, до речі, випустило відоме видавництво юридичної літератури «Юрінком Інтер», були посол США в Україні Карлос Паскуаль, народні депутати України, керівники Верховного та Конституційного судів, адміністрації Президента України, міністерств та держкомітетів України.

Сергій ДЕМСЬКИЙ.

Україна у нас одна

«Можна все на світі
вибирати, сину,
Вибрати не можна
тільки Батьківщину».
Василь СИМОНЕНКО.

Я єсть народ

Напередодні ювілейної дати — 10-річчя незалежності України — наш кореспондент попросив делегатів Всесвітнього форуму українців відповісти на запитання: «Якою ви уявляли Україну — незалежну державу — у 1991 році? Якою, на вашу думку, стала Україна через 10 років?»

Мирослав ФІЦАК, Федеративна Республіка Німеччина:

— Я з п'ятого покоління українців, які живуть за межами України. У нашій родині мріяли про її незалежність, прагнули це побачити. Тож хотілося, щоб держава була вільна, достойна, економічно розвинута, надійним партнером інших країн. Мій батько мріяв саме про таку Україну. На жаль, татові не пощастило — він помер чотири роки тому.

Однак я повинен сказати, що зміни помітні. Щоправда, трансформації відбуваються, на мій погляд, надто повільно. Це — перше. По-друге, хотілося б Україну бачити українською наскрізь. Шкода, але це зустрічається рідко. Зле, що на вулиці стоять люди, які простягають руку за милостинею.

Так, починає відчуватися порядок, вулиці стають ошатнішими, будуються. Але, наголошу, ці процеси відбуваються надто повоженьки.

Павло БОГДАН, Республіка Словаччина:

— Події на межі 80-90-их у Східній Європі розвивалися так швидко, що навіть важко було осягнути, що Україна може наслідувати приклад своїх сусідів. Бо подібні переміни відбувалися і в нас, у тодішній Чехословаччині.

Незалежність України дала нам надію на моральну підтримку. Не матеріальну, бо ми могли якісь кошти отримати і самі, а моральну. На жаль, навіть після десяти років існування незалежної України ми такої підтримки не відчуваємо. Хоча, на наш погляд, Україна уже могла б більше уваги приділити тим людям, які проживають за її межами.

Нам здається, що до деяких справ треба підходити більш організовано. Друге. На нашу думку, Україна слабо використовує потенціал свого сільського господарства. Його можна було б використовувати інтенсивніше.

Зрозуміло, ті проблеми, які постали сьогодні перед Україною, ми вважаємо, мають перехідний характер. І переконані: рано чи пізно вона стане такою, якою хочуть її бачити і ті, хто живе тут, і ті, хто живе за її межами.

Юзеф ХУСОШ, Республіка Польща:

— Польща першою визнала незалежність України. І дивлячись назад, на ті перші роки, можна стверджувати, що відбулося дуже і дуже багато змін в україно-польських відносинах. Сьогодні можна говорити про хороший клімат для поширення співпраці.

Ми приїхали на Всесвітній форум з метою відкрити нарешті в Любліні українське консульство. Я повинен сказати, міська влада два роки за активної участі віце-президента міста Любліна пана Збігнєва Войцеховського постійно переймається україно-польськими проблемами. У центрі міста вже виділено прекрасний особняк під консульство. Є домовленість із фірмами, які інвестували в постійно діючу Люблінську економічну місію в Луганську кілька мільйонів доларів, що вони зроблять ремонт будинку.

Сьогодні, на жаль, поки що українське Міністерство закордонних справ демонструє неповороткість і ніяк не може визначитися з призначенням консула.

На мою думку, є сподівання: наступне десятиріччя Україна розвиватиметься динамічніше, буде менше різноманітних бюрократичних рогаток, що сприятиме зміцненню україно-польських відносин.

Ярослава ХОРДІАНІ, Республіка Угорщина:

— Я очолюю і товариство українців в Угорщині, і державну управу самоврядування українців. Я була на першому форумі в 1992 році. Тоді була ейфорія. Бо до 1991 року українського руху в Угорщині не було. Своє завдання ми бачимо у пропаганді нашої батьківщини за кордоном, зокрема в Угорщині. Але, на жаль, доводиться покладатися в основному на свої сили.

Нам прикро, що Україна, її урядовці слабенько дбають про створення позитивного іміджу сучасної європейської держави. Навіть та ж маленька Угорщина віднаходить кошти для створення власних інформаційних центрів у найбільш розвинутих країнах світу, де проводить дні своєї культури, демонструє досягнення свого господарства.

Угорці, як і поляки, добре розуміють значення України. І ми також.

Зрозуміло, ми бачимо зміни в економіці, в обличчях міст. Я не бачу змін в думках людей. Я бачу тих самих «гомо совєтікус» навіть у залі нашого форуму. Я мушу вжити це слово, бо це окрема порода, навіть — окрема нація. Вони не змінили свою думку, своє бачення. Може, вони — чесні люди, але думки... Ми приїхали сюди, щоб висловити своє бачення проблем, а тут усе таке заполітизоване... Не для цього ми приїхали, не для цього потрібне наше зібрання.

Ми бачимо, що після ейфорії 1991 року настала апатія. Люди не розуміють, чому ніхто не спромігся показати, яка перспектива в українців. Ми, до речі, будемо співпрацювати з усіма, хто очолюватиме державу, хоча, зрозуміло, не в тому випадку, коли тут постане диктатура. Бо для нас існування незалежної України важливіше від партійних програм. Бо так ми були б в Угорщині етнічною групою, а зараз ми є національною меншиною.

Я упевнена, що все буде добре, і Україна досягне тих же результатів, які досягли сусіди. Друге. Ми хочемо бачити Україну в Європі, ніде інше. Ми протестуємо проти будь-яких слов'янських союзів. Чому ми повинні йти назад? Що воно нам дасть?

Павло ПОПОВИЧ, Російська Федерація, льотчик-космонавт:

— Хоча дехто на форумі і волає, що все не так, не те, насправді варто придивитися до того, що було, що стало. Бо нічого швидко не робиться, а поступово, надійно. І треба дивитися на те, що умови для творення незалежної держави були нелегкі. Так, я розумію: можна було зробити і трохи більше. Але для цього потрібне розуміння суспільства, усіх громадян.

На мій погляд, найбільший здобуток цього десятиріччя полягає у тому, що українці почали себе почувати нацією. Ми вже не молодший брат росіян, а самостійна українська нація. Зрозуміло, не з точки зору тих націоналістів, які усіх вважають ворогами і дурнями. За таких умов ніколи не було і не буде розвитку.

Друге, що я відзначив би, це те, що Україна як самостійна держава відбулася. І тепер ніхто не може на неї зазіхнути.

Я прожив у Росії 54 роки і повинен сказати, що ніхто нас там не ганьбить. Звернy увагу: за цей час мене ніхто ніколи не назвав хохлом. А тому мені здається, що треба не ворогів шукати, а об'єднатися для творення майбутнього неньки України.

Тож тих, хто стверджує, що нічого не зроблено за десять років, я не вважаю патріотами. Зроблено, і зроблено дуже багато.

Під час урочистого відкриття III Всесвітнього форуму українців.
Фото Валерія СОЛОВЙОВА.

Анатолій ЛИСИЙ, Сполучені Штати Америки:

— Найперше я хочу відзначити найбільш важливий для мене факт, що Україна і далі є незалежною, самостійною державою, яка з надією тепер дивиться у майбутнє. Я цілковито розумію, що нині є певні труднощі. Бо легше було проголосити незалежність, ніж тепер будувати. Але я сподіваюся, що ці труднощі будуть переборені і Україна у 21-му столітті буде однією з передових держав світу.

Остап ЧУЙКО, Великобританія:

— Я втретє приїжджаю на форум і мушу вам сказати, що найперший був найкращий. Нинішній мені сподобався мистецькою частиною, бо він зібрав найкращі наші сили з усього світу.

Я думаю, що прогрес в Україні є, бо об'їхав Київ і бачу, як він відбудовується. Однак я звернув увагу на те, що занепало село. Приїхав у своє рідне село на Спаса і не міг з нього виїхати — таке болото. Землю передали головам колгоспів, і вони що хочуть, те й роблять. Подумайте самі. Писали, що в нас урожай був 32 центнери з гектара, а він дав людям лише по 2 центнери на пай. Що це є? Справжнісінький грабіж. Але люди кажуть: «І так добре, що він нам хоч щось дав».

Україна прогресує. Тільки що: дороги погані, село — нецікаве, усе заросло, ями такі великі, що в них можна коней поховати. Але харчі мають усі в селі. Тільки треба приложити рук.

Я думаю, що наступні десять років будуть не змарновані і жити в Україні стане набагато краще — підростає молоде покоління, багато людей виїжджає на Захід, вчаться там, як жити. Нині велика еміграція. У Лондоні нині чимало трудиться наших земляків. Непогано заробляють, але їх і обдирають свої хлопці.

Євген ПАШКОВСЬКИЙ, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, Україна:

— У дні московської змови один кремезний художник, один авангардний поет, автор сих споминів і ще декілька немилих совдепії осіб вистоювали з ранку до вечора під «Кулінаркою» на Хрещатику — не тому, що геройлись, а просто мусили там стояти, на звичному місці всіх тодішніх бездомних і митців, — і ждали не так сподіваної волі (як багато хто набріхує про себе тепер), а цілком реальних нещадних танків. Більшість героїв, як завжди в нас, німо геройлась по кущах — і так далеко забилася в хащі, під кабінетні столи, в урядові вбиральні, що потім, коли змова накрилася мокрим рядном, ми насилу їх там понаходили, вдихнули в них найсвятіші слова про свободу і відданість Україні і випхали знову на трибуни: мітингувати, чухмарити груди в присяганнях, невтомно закликати і проголошувати нашу незалежність зрештою. І так вони знову, розбалакавшись, пошилися в борці — і полум'яно геройствували 10 років, аж поки цілком не перетворилися на людино-гасла, на давнопорожні звуки. Більшість із них так і не доросла і до рівня персонажів анекдотів (що засвідчив недавній форум), не те що до рівня такого трагепічного полотна, яким для письменника є Україна останнього десятиліття.

Було б завеликою легковажністю ждати всього від проголошення волі. Я ждав і ждатиму від народу України простої віри у свою призначеність, простої солідарності у відстоюванні себе, простої вдячності за український хліб і землю; а від зверхників народу ждав і ждатиму, коли вони випростаються і піднімуть голови, зрозумівши, що їхнє справжнє визволення близько.

Підготував **Володимир КОРОЛЮК.**

Учасники форуму біля пам'ятника Михайлу Грушевському.
Фото Володимира САМОХОЦЬКОГО.

«Що було потім, словами передати важко...»

В Україні надзвичайний стан не оголошено, так заявив 19 серпня 1991 року тодішній Голова Верховної Ради Леонід КРАВЧУК

А через 5 днів парламент прийняв Акт про незалежність України. Про ті дні з першим всенародно обраним Президентом і розмовляв ваш кореспондент. Згадували все. І як Леонід Макарович довідався про путч, і як зустрівся з генералом Варенніковим...

— ... Після моїх запитань, на які не одержав відповіді, я звернувся до нього: «Добре, у вас є до мене запитання?» У відповідь: «Я приехал с миссией ввести чрезвычайное положение». І я зрозумів, що це означає, бо знав наслідки запровадження — обмеження владних повноважень, демократії, заборона політичних партій, які лише починали зароджуватися, свободи слова тощо.

Запитую: «Які підстави?» — «У вас здесь напряжение такое, политическая обстановка такая...» Яка така? Ви ж були у Києві, вам військові дають матеріали. У нас, кажу, нічого немає, люди працюють. Це у вас, у Москві — інша обстановка.

І в цей момент пролунав дзвінок з Білокам'яної — телефонував голова КДБ СРСР Крючков. І досі не можу зрозуміти, для чого, бо розмова з ним була ні про що. Отож беру закони і показую Вареннікову, коли і на яких підставах можна запроваджувати надзвичайний стан.

На цьому наша розмова закінчилася. Однак на прощання він сказав: «Вы учтите, мы можем сами ввести чрезвычайное положение на основании информации наших генералов».

— І ввечері ви виступили по телебаченню. Ключові слова вашого виступу: «В Україні надзвичайний стан не оголошено... Ми переконані, що всі органи місцевої влади будуть послідовно дотримуватися Конституції і законів, прийнятих Верховною Радою України...» Уже тоді кинулося незвичне словосполучення —Верховна Рада України, а не Української РСР.

— Ви процитували правильно, а тому я хочу загострити увагу ось на чому. Останніми роками представники Руху нав'язали багатьом, особливо за кордоном, думку, що Кравчук не займав чіткої позиції. Вони говорили про те, що я не виступив різко проти «ГКЧП», не підтримав Єльцина, не закликав людей до непокори.

Однак це або політичне невігластво, або ж прояв крайніх ревнощів: «Чому не я?» Воно, до речі, почало проявлятися ще раніше. Зокрема, 24 серпня, коли приймали Акт про незалежність України. Частина демократів категорично виступала проти такого кроку, оскільки, мовляв, брати незалежність з рук комуністів не можна було.

Проте не використати такий шанс — великий гріх. Про це вони нині мовчать. А якби я послухав їх тоді, то ніякого акта не вдалося б прийняти і незалежності не було б. Адже невідомо, як розвивалися б події пізніше, коли комуністи оговталися б. А з другого боку, і я їм казав про це, у Верховній Раді комуністи мали більшість і невідомо, як би вони проголосували після заборони Компартії за Акт про незалежність.

— До речі, сьогодні з'явилося багато авторів цього документа. А хто насправді його автор?

— Головний автор документа Дмитро Павличко. Коли ми починали над ним працювати, то з Дмитром Васильовичем обговорили концептуальну форму документа. Він мав бути коротким, з точними формулюваннями. Хто ще працював над ним, я не знаю. У мене було завдання переговорити з усіма обласними депутаціями. А тому під час перерв я зустрічався з їхніми керівниками і казав: готується такий документ, думайте, хлопці, бо ситуація складна. Ви ж бачите, як воно може повернутися. Коротше кажучи, налаштовував їх на правильний шлях.

Потім прийшов Павличко і приніс проект. Я його прочитав, поправив одне чи два речення, бо вони, на мій погляд, були не дуже точні. А Павличко мені й каже: «Цей Акт має прочитати Лук'яненко». «Чому?» — питаю. «Бо він — символ», — такою була відповідь. Я йому й кажу: «Дмитре Васильовичу, ви ж знаєте ставлення депутатів з більшості до Лук'яненка. Як що він вийде читати, це може позначитися на результатах голосування». Тому я взяв і прочитав текст Акта про незалежність України і одразу поставив на голосування.

Що було потім, словами передати важко: радість, сльози, піднесення, ейфорія... Але я знав, що святкувати рано, бо відав про позицію Москви. У розмові зі мною Горбачов посміхнувся і сказав: «Леонид Макарович, вы же знаете: в марте состоялся всесоюзный референдум, который прошел и в Украине. За сохранение Союза проголосовали более 70 процентов избирателей Украины. Где это видано, чтобы Верховный Совет мог отменить результаты референдума?»

І от за те, що я запропонував водночас із президентськими виборами 1 грудня провести референдум на підтвердження Акта, наступного дня демократи на віче на Софійському майдані почали мене всіляко обзивати. Бо, мовляв, я зрадник і затіяв це з однією метою: аби Україна не здобула незалежності. І що? Незалежність сьогодні є.

Але відсутність політичного досвіду й сьогодні заважає працювати і виконавчій владі, і Верховній Раді. Адже факт залишається фактом: з 24 серпня по 1 грудня нас не визнала жодна країна. А вже наступного дня після оголошення результатів референдуму нас визнали Польща, Канада, Угорщина, а до середини січня — понад 40 держав. Бо в цих державах працюють професіонали, а в нас — аматори. Саме тому від аматорства й у Верховній Раді, й у структурах виконавчої влади найбільше потерпає Україна.

— На закінчення нашої розмови дозвольте привітати вас зі святом нашого народу і побажати здійснення усіх сподівань.

Розмову вів **Володимир КОРОЛЮК.**

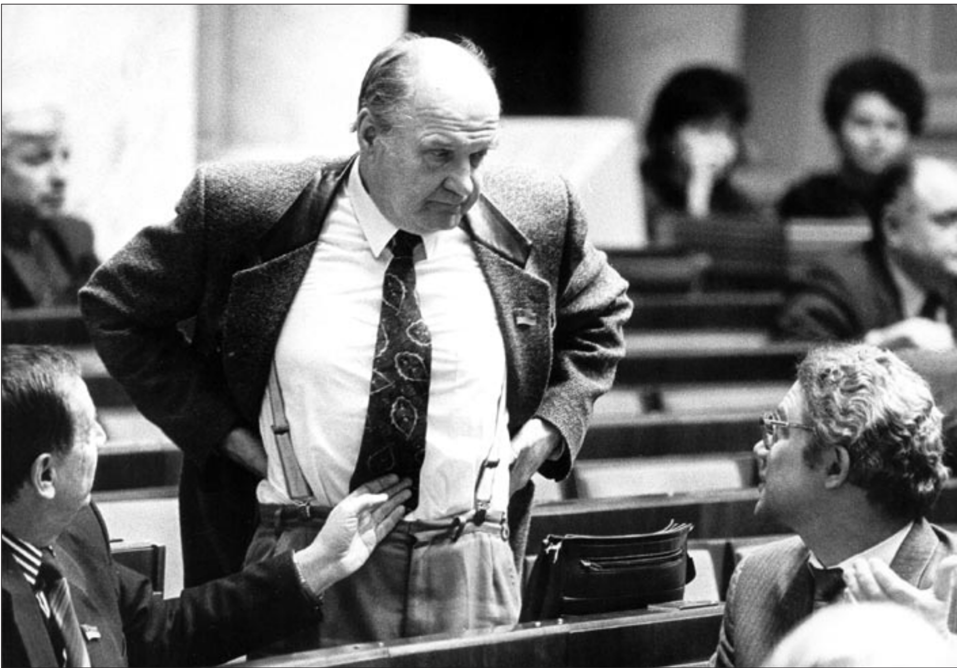
«Не ейфорія, а багато великої праці...»

Лише через десять років ми підходимо до усвідомлення своєї держави

Яким запам'ятався той знаменний день 24 серпня, коли Україна виборювала свою незалежність? На прохання нашого кореспондента своїми спогадами ділиться учасник подій десятилітньої давнини, на той час голова Народної Ради, Ігор ЮХНОВСЬКИЙ:

— Коли вже мали рішення Президії Верховної Ради про скликання сесії, Народна Рада мусила приготувати проекти постанов про проголошення незалежності України, про заборону КПУ, про націоналізацію майна КПРС. То були хвилини дуже великої праці. Ми всі повністю були зайняті підготовкою документів, виступів. Цілу ніч друкували 450 примірників кожної постанови через те, що секретаріат Верховної Ради відмовився це робити. Потрібні розмножувальні засоби тоді мав Олександр Ємець.

24 серпня за порядком денним мав виступати Леонід Кравчук як Голова Верховної Ради і Президії, Олександр Мороз як представник комуністів, і я — від Народної Ради. До речі, тоді не було великої різниці між різноманітними партіями, які входили до Народної Ради. А коли почалося «ГКЧП», було скликано засідання всіх державницьких партій, і вони всі віддалися під керівництво Народної Ради. На той час Народна Рада керувала всім політичним рухом в Україні, спрямованим на проголошення незалежності держави. І держава розбилася на дві частини — комуністів і демократичний блок.

Коли почалося засідання Верховної Ради, Л. Кравчук став вимагати для доповіді дві години. Потім один депутат сказав, що Кравчуку треба дати ще дві години для відповідей на запитання. Таким чином усю першу половину дня, з десятої до другої години, зайняв Леонід Макарович. А для виступів О. Мороза і мого, голосування всіх проектів постанов залишалося лише дві години після обіду.

Промова Мороза була не дуже яскрава, як на мене, розірвана в думках. У своєму виступі я наполягав, що має бути проголошено незалежність України, заборонено КПУ, націоналізовано майно і банківські рахунки КПУ і, крім того, проголошено референдум за незалежність України. Усе-таки треба дякувати Станіславу Гуренкові, який зумів нав'язати комуністам свою думку: треба проголосувати за незалежність. Безперечно, в тім, щоб схилити Верховну Раду до голосування, була і заслуга Л. Кравчука як Голови ВР. Щодо заборони КПУ і націоналізації майна — це вже зробили на пізніших засіданнях Президії ВР.

Коли ми проголосували за незалежність України, під стінами парламенту чекало море людей із квітами. Деякі депутати відразу вискочили надвір і внесли до сесійної зали величезний український жовто-блакитний прапор.

Хоча ейфорії чи особливих сподівань у нас не було. Ще перед проголошенням незалежності було прийнято закон про економічну самостійність, який став першим істотним законом незалежної держави. На нього чомусь мало звертають увагу, але цей закон закріпив усе майно, розташоване на території України, як власність народу України, і уряд почав розпоряджатися цим майном. Але після проголошення незалежності український уряд іще не знав про 80% державного майна.

Крім того, з усіх військових частини фактично лише 34-та повітряна армія, якою командував генерал Морозов, тільки сказала, що стає на сторону незалежної України. Інші військові частини вагалися. Л. Кравчук під час «ГКЧП» мав єдину зброю: власний пістолет у шухляді. А довкола — радянське КДБ та армія.

Після проголошення незалежності України ми одержали надзвичайно складу систему. З усіх точок зору, — військової, господарської, соціальної, психологічної, державної безпеки, — все було нове, і в ньому треба було вчитися розбиратися. Тож лише через десять років ми підходимо до усвідомлення своєї держави.

Записала **Юліана ШЕВЧУК.**

«Голос України», 23 серпня 2001 року. № 151 (2651)

«Синьо-жовтий прапор повісили ще у 1986 році...»

На тлі старих бюрократів, які, образно кажучи, підстругували олівці Кагановичу, почувалася білою вороною

З досьє «ГУ»: Валентина Василівна Стрілько народилася й виросла у Гнідині, що в Бориспільському районі на Київщині, рано залишилася сиротою. Закінчила українську філологію КДУ. У 25 років стала директором рідної школи, яку прославила педагогічними новаціями і справжнім українським духом. Одна з небагатьох жінок, котра ще в компартійні часи зважилася очолити бориспільський Рух. Пізніше — заступник голови Київської облдержадміністрації «першого демократичного призову». Нині — президент Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого, лауреат премії Ліги меценатів України. Ведуча авторської телепрограми «Урок для вчителя».

— Валентино Василівно, Україна довідалася про директора Гнідинської десятирічки Валентину Стрілько спершу як про новатора-педагога, а вже потім як про голову бориспільського Народного руху. Це важливо знати тим, хто й досі мусує думку про «осліплених ненавистю до радянської влади» рухівців, мовляв, здатних валити, нівечити, а не творити... Педагогічна спільнота тоді була вражена змінами у вашій школі...

— Ставши у вісімдесятих директором Гнідинської школи, мені найперше хотілося навести елементарний естетичний порядок — щоб школа була чиста і дітям хотілося до неї іти. А коли змінила зовнішній вигляд школи, замислилася над сутністю навчального процесу. Їздила до новаторів педагогіки Амонашвілі, Лисенкової (початкові класи) у Москву, до Шаталова у Донецьк. Найбільше вразили грузини, які вже на той час викинули радянські підручники. Амонашвілі працював із саморобними підручниками, в яких панував грузинський дух з першого класу. Приїхала додому й думаю: грузини можуть, а ми ні? На основі дещо примітивного підручника грузинського новатора спільно з Галиною Кирпою зробили свій — з етики. Змінила в школі навчальний план, хоч і не мала права цього робити. Сама складала навчальні програми з літератури, історії. Так вийшла перша концепція національної освіти у школі, яку пан Лубченко 1989 року опублікував у газеті «Освіта». Історія України інтегровано читалася з першого класу, з п'ятого — окремим курсом. Першими в Україні запровадили уроки народознавства за книгою Василя Скуратівського «Берегиня». У 85-му ми посягнули на святая святих — піонерську організацію: запровадили нову форму позакласної роботи — малу Академію народних ремесел, створили хор «Берегиня», етнографічний музей.

Пізніше з Дмитром Чередниченком і Галиною Кирпою надрукували і видали кожній дитині яскравий буквар — «Материнку» для початкових класів.

На жаль, чиновники зі старим мисленням підміняли наші пробні підручники з новим змістом освіти своїми. Прибрали у старих Леніна і написали Україна...

— Мені здається, «приводним пасом» переважної більшості тих, хто «вийшов на барикади» заради повалення диктату компартії, усамостійнення України, було загостерене почуття справедливості. Саме на цих дріжджах сходила споконвічна мрія прогресивного українства — власна незалежна соборна держава.

— Почуття відновлення справедливості рухало і мною. Знала про репресії, голод. Та й на собі, насамперед на своїй професії, відчувала все те, що ми називаємо застоєм.

Від усвідомлення того, що треба змінювати систему, прийшло й усвідомлення необхідності суспільно-політичної сили, здатної зрушити маси. Коли такі люди почали об'єднуватися в рухівську організацію і постало питання керівництва бориспільським районним осередком, чоловіки вирішили, що тут може впоратися жінка — взяти на себе удар КПРС, КДБ і решти тоталітарної машини. Так і обрали головою бориспільського Руху.

— Ще одна, можна сказати, метаморфоза: спливе час, і ви, як і багато хто, одійдете від рухівських справ...

— Точніше, я одійшла не від справ, бо моя життєва стратегічна лінія збігається з тією, яку накреслив тоді Рух. Правильніше сказати, я дистанціювалася від організаційних рухівських структур. Не могла погодитися з перетворенням цієї масової народної течії на партійну структуру і донині вважаю це стратегічною помилкою. Нинішній розкол рухівської партії — тому підтвердження.

Це головна причина. А приводів вистачало. Зі мною трапилася справжня істерика, коли фактично у допомозі втілення моїх педагогічних ініціатив відмовила «Просвіта». Навіть комуністи від мене так не «відфутболювались». Згодом хитріші, модернізовані компартфукціонери, які досить вміло змінили тактику, заходилися підхоплювати кращі ініціативи та перебирати усе вигідне на себе. Заробили на цьому певний політичний капітал, але самі ініціативи поширити на Україну не дали. Чому ж моїх напрацювань не використав Рух? Навпаки, партійний вождизм тут робив своє. Не повірите: під час парламентських виборів 1994-го, коли вожді кинули клич не підтримувати кандидатів від влади, деякі мої бориспільські рухівці, котрі пережили зі мною найнебезпечніші часи й активно підтримували мою кандидатуру на попередніх виборах, мусили агітувати проти мене... І це за того, що починаючи ще з 1986 року в Гнідинській школі відкрито висів національний синьо-жовтий прапор.

— Пані Валентино, по життю ви не були теоретиком-білоручкою, і все ж ваше призначення на посаду заступника голови Київської облдержадміністрації виявилося несподіванкою?

— Цілковитою несподіванкою це було і для мене. Сьогодні вже не таємниця, що в цьому світі за чиновницькі пости люди платять страшенні гроші. А я таких грошей не мала, та якби й мала, то до купівлі посади ніколи не опустилася б. Мене ж тоді, директора школи, викликав щойно призначений керівник області, якого, до речі, я до того не знала, Іван Капштик і запропонував іти до нього заступником. Свою роль, думаю, тут зіграла вказівка Кравчука залучати до влади тих відомих людей, хто боровся за незалежність України і робив конкретну справу.

Працювала, як заведена. Мене важко було застати у робочому кабінеті. За ті роки я по кілька разів побувала в усіх куточках області. Очевидно, була нетрадиційним, так би мовити, незручним керівником для місцевого начальства. Після чергового фанфарного рапорту про гарну роботу райвідділу освіти мені нічого не вартувало зайти у віддалену школу області, глянути у журнал, на розклад, і з'ясувати, що історії України тут дітям не читають і уроками народознавства не пахне. З візиту робила відповідні висновки, у тому числі й організаційні. Зрозуміло, що багато хто був незадоволений таким підходом. Багатьох керівників довелося міняти...

— Нині, якби довелося, щось робили б не так, як тоді?

— На тлі старих, ще тих, які, образно кажучи, підстругували олівці Кагановичу, бюрократів почувалася білою вороною. На відстані років бачу, що бракувало дипломатичності: з керівника районної ланки, який усе життя прогинався перед компартійною системою, важко було за один день зробити свідомого українця-патріота. А так хотілося! Бракувало і знання апаратних хитрощів.

Шкода, що свого часу керівництво країни не зважилося піти шляхом держав, які заборонили партноменклатурі обіймати керівні посади впродовж десяти років. Я не думаю, що у нас немає людей, котрі зуміли б потягнути цю адміністративну роботу. Пригадую мистецтвознавця при владі у Коломиї, який багато чого зробив... Або чим, скажіть, В'ячеслав Чорновіл на посаді керівника Львівської області був гірший від інших керівників, зате скільки зробив там для утвердження національної ідеї.

— З поста заступника голови облдержадміністрації вас звільнили одразу після переобрання у 1994 році Президента України. Знову несподіванка?

— Знаєте, коли починалася президентська виборча кампанія і треба було «висовуватися» комусь з керівництва облдержадміністрації, «бюрократичні вовки» хитро визначилися: мовляв, кому, як не мені, досвідченій у політичних баталіях людині, іти у довірені особи кандидата Кравчука. Одне слово, я опинилася «на передовій», а вони після програшу Леоніда Макаровича зберегли свої місця під владним сонцем. Це також своєрідне мистецтво. Я ж його так і не опанувала. І слава Богу.

Уже тоді, у 1994-му, було очевидно, що без нової освіти не буде нової держави Україна, але за такої убогості держава не здатна забезпечити освітянам хоч якийсь прогрес. Нині лише за однією нашою програмою «Українська школа XXI століття» шкільним бібліотекам передано більш як 200 тисяч примірників підручників, посібників, іншої літератури, мільйони гривень використано на стипендії, матеріальну підтримку дітей-сиріт та учнів з малозабезпечених сімей, матеріальне забезпечення навчальних закладів.

— Десять років з дня проголошення незалежності — це той час, коли треба оглянутися на пройдене і поміркувати, як і куди йти далі. Що скажете з цього приводу?

— Про заслуги держави перед народом — добрі та погані — сказано багато. Слід подумати, що робити далі. Треба повертати наш капітал з-за кордону. Припинити безбожний розпродаж під різними соусами державного майна — обленерго, стратегічних промислових комбінатів, засобів масової інформації. Адже на цьому формуються капітали неукраїнської буржуазії, непатріотів України. Небезпека у тому, що номінально ми будемо незалежними, а фактично опинимося під економічною і фінансовою владою чужинців. Нинішній розрізненій опозиції об'єднатися заважають амбіції і прихована потужна розкольницька політика влади.

І все-таки вірю, що незалежна соборна українська держава буде!

Інтерв'ю взяв **Анатолій БЕНЬ.**

Ми вже виросли!

Кирило Черкасов народився одразу після проголошення незалежності України — першого вересня 1991 року і підростав разом з нею

Ровесник незалежності

Восени він уперше незалежно посміхнувся, а згодом зробив іще не певні, але самостійні кроки по незалежній землі. У 1993 році наша газета друкувала фото цього щасливого ровесника нової держави. На ньому він наче хоче охопити своїми рученятами всіх нас, пригорнути до себе і побажати злагоди й добра.

Минуло 10 років від того знаменного дня, коли українці вирішили свою долю. І ми знову зустрілися з Кирилом, який цього року перейшов до п'ятого класу. З маленького карапуза він перетворився на гарного моторного хлопчика. Мама назвала його на честь просвітителя Кирила, який разом з братом Мефодієм заснував кирилицю. А взагалі людям з таким іменем притаманні надійність, чесність, у них багато друзів і вони досягають визнання.

Хлопчик пишається тим, що народився вже в перший місяць незалежної держави. А той факт, що його дідусь і батьки жили за часів Радянського Союзу, викликає на його обличчі зацікавлення. Кирилко вважає, що День незалежності — дуже велике свято, що українці мають бути самостійними і самі вирішувати свою долю. Він любить дивитися військові паради. Але цього року на Хрещатик не збирається, бо їде відпочивати до родичів у село. Проте Кирилко не дуже засмучений з цього приводу, бо село Пудрівка — під Васильковом і він досхочу зможе надивитися на літаки. До речі, коли виросте, прагне стати льотчиком. А ще мріє стрибнути з парашутом.

На запитання, ким він не хотів би стати, коли виросте, відповів однозначно — Президентом. Бо це дуже велика відповідальність і він не зміг би взяти її на себе. До того ж, каже Кирилко, це вельми клопітна справа — їздити в інші міста і країни. Та якщо його призначили б на цю посаду, то передусім він підвищив би пенсії, щоб дідусі та бабусі могли частіше побалувати своїх онуків ласощами...

Йому подобається, що день народження припадає на 1 вересня, бо всі друзі вже вертаються після канікул до Києва. Але найкраще свято все-таки — Новий рік. Цього дня люди дарують одне одному подарунки та прикрашають ялинку. Йде сніг, і можна кататися на ковзанах та санчатах... Улітку хлопчик може годинами копирсатися у садочку, наводячи там лад. А ще любить море. Особливо Чорне. Бо Азовське для нього — мілке і там не вдається пірнати з хвилерізів.

Зі шкільних предметів йому найбільш до вподоби фізкультура. Кирило рік займався футболом, тепер віддає перевагу плаванню. Відвідує з друзями комп'ютерний клуб, із задоволенням ліпить композиції з пластиліну. Любить читати про дітей—героїв Великої Вітчизняної. Залюбки майструє: наприклад, нещодавно зробив вудочку і наловив риби на вечерю.

Кирилко знає, що раніше дітей його віку приймали в піонери. Але сам не бажав би стати одним із них: «Не хочу ходити по вулицях і збирати макулатуру». Добрі справи можна робити й не за командою.

На День незалежності Кирило зичить усім гарного настрою, сонячної погоди, бо ж буде святковий парад! А собі ровесник незалежності побажав стати знаменитим. До речі, сьогодні його мрія частково здійснилася.

Вікторія **ЛИТВИН.**

У старих підручниках прибрали «Ленін» і написали «Україна»

Уроки з уроку

Двічі народний депутат (Верховна Рада минулого і нинішнього скликань) Михайло Ратушний 24 серпня 1991 року зустрів у в'язниці. За участь у маніфестації проти військового параду в Києві, присвяченого черговій річниці «великого жовтня», колишні борці з буржуазним націоналізмом — ця обставина, до речі, не перешкоджає більшості з них ходити сьогодні в «принципових і переконаних державниках» — запроторили активного учасника національного відродження, голову страйкому Києва за лук'янівські грати. Фігуранта у сумнозвісній справі «Хмари—Григор'єва» (у тодішнього-нинішнього Генпрокурора Михайла Потебенька, напевне, свої приємні спогади про цей процес) пробували арештувати просто у класі Гнідинської школи на Київщині, де він викладав іноземну мову.

А за два дні до «вдалого» арешту Михайло написав заяву про звільнення. На останньому своєму уроці молодий учитель роздав школярам синьо-жовті значки і запевнив, що зовсім скоро ці кольори символізуватимуть державний прапор України. А вони, учні, стануть свідками історичної події — встановлення незалежності Батьківщини і будуть щасливими людьми — громадянами вільної держави.

19 листопада 1990 року організатора студентських страйків, актів непокори на багатьох підприємствах столиці, одне слово — «підривника підвалин радянської влади» Михайла Ратушного арештували в центрі Києва і рішенням «найгуманнішого суду» позбавили волі на 3 роки. Напевне, тюремні університети довелося б відбути без «екстерного диплома»: несумирний бранець Лук'янівки «навчанням і поведінкою» цілком заслуговував на небо в клітинку. Мало того, що карався, але не каявся за скоєне, він і за гратами продовжував поводити себе «зухвало і вилично». Разом з «подільниками» нахабно вимагав ведення судових засідань українською мовою, що викладачеві іноземної мови, на думку «громадян начальників», абсолютно не пасувало, а перед Великоднем узагалі «впав у гріх»: забажав не інструктора з найближчого райкому Компартії для каяття, а священика для сповіді. І не просто батюшку із звичної церкви, що було б не зрозуміло, але простимо, а отця з греко-католицького храму, чого ніжна і вразлива душа тюремних наглядачів знести, далебі, не могла.

Сусіди по камері — «правильні» кримінальники — під впливом політичного арештанта, за спостереженням працівників в'язниці, міняли «профіль відсидок» і могли претендувати на інші статті — крамольніші в тодішньому законодавстві, ніж розбій чи банальна крадіжка.

10 місяців Михайло Ратушний провів у «зворушливій» компанії з «дідом Лук'яном». До пам'ятної події, яка перетворила суб'єкт єдиного і неподільного на самостійну державу.

— Саме перебував на «санаторному режимі» — у карцері. Чую, називають моє прізвище. «Давай з речами на вихід». Що сталося? Зачитують мені рішення Верховної Ради, згідно з яким здійснено акт помилування скромної моєї персони. «Дякую, — кажу, — але відмовляюся визнати таке рішення: якщо мене милують, отже, у чомусь я звинувачуюся. А в чому? Винним себе не визнаю»... Дивляться, як на навіженого: тоді підпиши папір, що тебе ознайомили з документом. Я й підписав. Після цього мене, у прямому розумінні слова — за руки й за ноги, викинули за ворота тюрми. Хотів жити у вільній Україні — будь ласка, вимітайся з в'язниці. Таким само чином було звільнено і моїх однодумців. А Степан Хмара вийшов з карцера майже на світанку: він відтягнув побачення з волею, бо мав дописати чергову статтю. Отже, перший день незалежності і один день вільної України я «святкував» у карцері.

— У мене несвяткове, непарадне запитання: майже крамольне, з огляду на ювілейні урочистості. Один з колишніх гнідинських школярів якось розповідав мені, що вони назавжди запам'ятали останній урок Михайла Ярославовича — урок віри у щасливе майбутнє країни, яке настане відразу по здобутті незалежності. А колишньому вчителеві не хочеться зробити уроків з уроку після десятирічного «майбутнього»?

— Я відповім також «без параду». Коли мої земляки з Тернопільщини плакали, побачивши рідний прапор, піднятий на перших мітингах; коли ковтали сльози, співаючи гімн; коли ридали, насипаючи по селах і містах символічні могили в пам'ять про тих, хто до останнього подиху боровся за незалежну Україну, я вірив, що це останні сльози в долі мого народу. Я мріяв про волю в незалежній державі, про багату і сильну Україну і наївно сподівався, що тепер настане благодатна пора. Попереду тільки праця. А хіба вона може бути важкою, якщо працюєш на рідну країну? Але для чого дурити себе в ці святкові з атрибутами дні? Це не та Україна, за яку боролися, гинули, за яку молилися наші люди. Це не та Україна, про яку я мріяв у холодному карцері. Вона — не така. Святкові салюти і урочисті промови не підсолодять гірку пілюлю поразок і прорахунків, особливо зараз, після відставки Віктора Ющенка, коли повністю «благословилася» епоха розкрадання й відвертого цинізму.

Час від проголошення незалежності називають часом невикористаних можливостей. Ми втратили десять років. Державу рвуть на шматки новоявлені «державники», її мріють повернути у старе лоно ностальгуючі прихильники якоїсь там єдності, а сам український народ втомився від злиденного життя, від беззаконня, злочинності й зухвалості «політеліти». У нас залишилося надто мало часу, аби й далі зловживати відпущеним Богом шансом. Хто порятує народ? Ми самі. Бо нема чого сподіватися на Захід і Схід, на доброзичливість іноземних друзів і рецепти порятунку від них. Тільки самі українці можуть за руки й за ноги викинути себе з темниці на Божий світ, якщо, звісно, хочуть жити щасливо і гідно у справді вільній державі. До виборчих дільниць треба ходити не за вказівкою дядечка, а за покликом сумління і мудрості. Тільки тоді запанує омріяна незалежність у державі, коли кожен виплекає у власній душі ген незалежності і передасть його нащадкам. Як найдорожчий скарб. Як найсвятіший заповіт.

Людмила КОХАНЕЦЬ.

На фото: Михайло Ратушний перед Верховною Радою. Десять років тому тут, під куполом, не тільки проголосили Акт про державну незалежність України, а й прийняли акт про помилування учасників справи «Хмара—Григор'єв». У перші дні незалежності «українських буржуазних націоналістів» «милували», а не визнавали невинними. Це символічно з погляду дня сьогоднішнього...

«Я відповів американцям: Верховна Рада прийме доленосні рішення...»

Десять років тому нинішній голова Народного руху Геннадій УДОВЕНКО очолював постійне представництво України при ООН. Воно було тоді фактично єдиним українським зарубіжним форпостом і засобом офіційного зв'язку з іншими державами. «ГУ» попросив Геннадія Удовенка поділитися своїми спогадами: як процес наближення України до своєї незалежності позначався на діяльності представництва, що відбувалося в Нью-Йорку в ті серпневі дні 1991-го?

— Хотів би наголосити, що прелюдією до 24 серпня 1991 року було 16 липня 1990-го, коли ухвалили Декларацію про державний суверенітет України. Це дуже посприяло нашому представництву в справі представлення й захисту інтересів нашої держави в Об'єднаних Націях. Пам'ятаю, я вручив тоді текст декларації представнику СРСР в ООН Юрію Воронцову і виклав основні її положення, а він: «Ну, я, звичайно, зі зацікавленням її прочитаю...» Я кажу: «Цього мало, я наполягаю на тому, щоб ви і в своїй діяльності керувалися положеннями цієї декларації». «Але ж я керуюся союзними документами», — заперечив Воронцов. Я йому: «Відтепер це буде особливий документ для наших взаємовідносин».

Декларація також значно сприяла мені у веденні переговорів з держдепартаментом США: я намагався встановити прямі українсько-американські контакти принаймні в економічній сфері. Щоправда, після мого першого звернення до держдепартаменту, десь наприкінці липня—на початку серпня 90-го року, вони поконсультувалися й відповіли: ваша місія — це представництво в ООН, а, мовляв, питання двосторонніх відносин до вашої компетенції не входять. Але вже через кілька місяців мене запросили на слухання до фінансового комітету сенату США — це дуже важливий комітет, крім мене на засідання запросили представників урядів в еміграції Литви, Латвії та Естонії. На той час це була неординарна подія. Я виступив, наголосив на необхідності встановлення прямих економічних зв'язків між Україною та США. Також виступав у одній з громадських організацій досить антирадянського спрямування, говорив про необхідність зміни ставлення США до України. А ставлення, як ви вже зрозуміли, було дуже обережне. Тодішній президент Джордж Буш-старший під час свого приїзду до Києва виступав у Верховній Раді й закликав до того, щоб Україна, не доведи Господи, не відокремилася від СРСР. Але поступово ми це ставлення переломили.

— Як ви діяли в дні проголошення Верховною Радою української незалежності?

— 23 серпня 1991 року був у Вашингтоні, в держдепартаменті. Бачите: практично за рік ставлення американців таки змінилося, і того дня у нас була нарада: чоловік п'ятнадцять з їхнього боку і двоє нас, українців. Ми обговорювали запланований на вересень візит Голови Верховної Ради УРСР Леоніда Кравчука, а також події, які відбувалися в Союзі. Американці запитують: «А що у вас там завтра має в парламенті статися?». Загальну інформацію про політичний процес я мав, але детально нічого відомо не було. Тому відповів так: «Ця Верховна Рада прийме історичні, доленосні для України рішення». А вранці 24-го телефонує мені до Вашингтона з представництва СРСР в ООН наш працівник Ігор Дунайський: чув по радіо, що Верховна Рада Акт про незалежність ухвалила! Я відразу вирішив повертатися до Нью-Йорка. Приїхав, був уже вечір, сів у кабінеті та й думаю: що можу і мушу зробити я, єдиний повноправний представник України за кордоном? Мене непокоїло: от проголосив парламент незалежність, а Москва візьме й війська направить — а ми ж були неготові тоді захищатися. Тому головним завданням для себе я визначив використання можливостей ООН для оповіщення світової громадськості про рішення Верховної Ради. Це, вважав я, було б певним чинником стримування для тих, хто мав би на меті недопущення незалежності України. Я зустрівся з генеральним секретарем ООН Пересом де Куельяром, а також офіційно направив йому ноту про те, що Україна проголосила державний суверенітет, і попросив його розповсюдити її як офіційний документ Ради Безпеки ООН та Генеральної асамблеї. Пам'ятаю, Перес де Куельяр під час зустрічі сказав мені: «Пане посол, але ж ваш статус в ООН не міняється, Україна як була членом організації, так і залишається». «Так, — кажу йому я, — але тепер Україна — незалежна держава і провадитиме в ООН свою власну незалежну політику». Також я направив ноти в усі акредитовані при ООН представництва, таких було тоді 157. Розрахунок простий: представник тієї чи тієї держави при ООН мав негайно інформувати про отримання такої ноти свій уряд. Отож ідея розголосу була реалізована. Крім того, 27 серпня я провів велику пресконференцію.

— Відомо, що проголошення незалежності збіглося в часі з іще однією важливою подією: візитом в Україну Президента Генеральної асамблеї ООН, міністра закордонних справ Мальти Гвідо де Марко...

— Так, керуючись, знову ж таки, Декларацією про суверенітет, я агітував Гвідо де Марко відвідати з візитом Україну. Саме Україну, тому що раніше президенти ГА водночас відвідували СРСР, Україну й Білорусію — тобто всіх трьох радянських членів ООН. А я хотів, щоб Гвідо де Марко приїхав окремо до нашої країни, тому що це значно підвищило б її міжнародний авторитет. І він на це пішов, незважаючи на те, що багато хто в ООН боязно ставився до таких справ, озираючись на СРСР. Але Гвідо де Марко мав прибути в Україну чи то 20, чи то 21 серпня: а тут 19-го «ГКЧП»! Він до мене: що робити? Я зв'язуюся з Києвом, і мені кажуть: керуйтеся тим, що «ГКЧП» — це в Москві, а не в Києві, і наполягайте на приїзді Президента ГА в Україну. Отож цей візит відбувся. Мало того, Гвідо де Марко був присутній на історичному засіданні Верховної Ради. Нині він президент Мальти, і, до речі, дуже прикро, що його не запросили на святкування десятиріччя незалежності. Бо, з його боку, той візит був мужнім вчинком.

— З вашої розповіді про стосунки з американським держдепартаментом може створитися враження, що просуванню ідеї української незалежності в ті роки досить активно протидіяли навіть не радянські установи, а американці. Це так?

— Я б не давав таку категоричну оцінку їхній політиці. Так, президент Буш виступив у Верховній Раді з прямим закликом не виходити з Союзу. Але їхня обережність диктувалася насамперед побоюваннями, що Україна, Білорусь та Казахстан заволодіють ядерною зброєю. До того ж політика США була традиційно неспрямованою на те, щоб Україна стала незалежною державою. Ще 1918 року держдепартамент відмовився навіть прийняти делегацію Української Народної Республіки. Тому і в 1990—1991-му американці дуже обережно ставилися до того, щоб у стосунках з Україною керуватися нашою Декларацією про суверенітет. Коли на початку 91-го я порушив в держдепартаменті питання візиту в США Леоніда Кравчука, то перше запитання було: а ви погодили це з послом СРСР? Тим не менше у вересні цей візит відбувся, Кравчука прийняв президент Буш. Звичайно, американці ще не приймали Леоніда Кравчука як главу незалежної держави, але тоді це й так був успіх.

Повертаючись до ставлення американців, слід обов'язково згадати українську діаспору. Аскольд Лозинський, Євген Стахів, багатобагато інших: вони невтомно «бомбардували» Білий дім, держдепартамент, посольство СРСР. Їхня роль величезна. Водночас хочеться вибачитися за те, що за 10 років незалежності Україна не стала такою державою, про яку вони та й ми мріяли тоді. Не виправдали ми сподівань. Мені, як голові організації, роль якої була визначною у виборюванні незалежності, це особливо прикро.

— Скажіть, чи була тоді якась протидія вашій діяльності з боку представництва СРСР в ООН чи з боку радянського посольства?

— Власне, я інформував радянські представництва про те, що роблю. Враховуючи, поміж іншого, позицію американців, для яких Україна ще не була незалежною державою. Отож я не просив дозволу, але про заходи інформував. Справа вимагала гнучкості, бо, наприклад, було дуже важливо, щоб візиту Леоніда Кравчука не протидіяв радянський посол. І він, в результаті, це не робив. А щодо радянського представництва в ООН, то тут треба пояснити тодішню систему. Вказівки з Києва до нас мали надходити шифрограмами. Причому шифрограму отримувало представництво СРСР, після чого передавало її нам. Звичайно, 91-го року ми не хотіли, щоб деякі речі йшли через Москву — та ж, скажімо, підготовка до візиту Кравчука. Отож зв'язувалися з Києвом просто: по телефону. Був тоді один виконувач обов'язків представника СРСР при ООН, не називатиму прізвище. Запитує мене: на підставі чого я розгорнув таку бурхливу діяльність? Я кажу: «На підставі вказівок свого уряду». «А чому я нічого не знаю?!» «То оце ж я вас і інформую...» Ну там розмова була досить жорстка, до загальновідомих висловлювань доходило...

Інтерв'ю взяв Анатолій МАРЦИНОВСЬКИЙ.
Фото Юрія ВЕНГЕРЕША.

Геннадій Удовенко зустрів незалежність у Вашингтоні, а Михайло Ратушний — у... карцері

«Голос України», 23 серпня 2001 року. № 151 (2651)

«Продовжуючи тисячолітню традицію...»

1990-й рік. Боротьба за незалежність

(Початок на 1-й стор.).

Прагнення українців до незалежності упродовж цих століть підкріплювалося численними документами, починаючи від «Маніфесту до володарів Європи», який фіксує скасування урядом гетьмана Івана Виговського вже наступного року по смерті Богдана Хмельницького Переяславської угоди. Далі були промова гетьмана Івана Мазепи «Ми стоїмо тепер, братіє, між двома проваллями...», виголошена напередодні розриву з Москвою у 1708 році, Конституція гетьмана Пилипа Орлика 1710 року, четвертий Універсал Української Центральної Ради від 22 січня 1918 року, яким проголошувалася «самостійна, ні від кого не залежна, вільна, суверенна держава українського народу» — Українська Народна Республіка...

У цьому ж таки ряду — ухвалена Верховною Радою 16 липня 1990 року Декларація про державний суверенітет, Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, референдум про підтвердження незалежності України від 1 грудня 1991 року, прийняття Верховною Радою 28 червня 1996 року Конституції України.

Так судилося долею, що саме нашому поколінню вдалося вийти «поза межі можливого», як здавалося Івану Франкові. Наш обов'язок перед тими, хто загинув за незалежність України, та перед прийдешніми поколіннями — чинити так, щоб «забулася срамотня давняя година, і ожила добра слава, слава України».

Сергій ЛАВРЕНЮК.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

16 липня 1990 року. Після прийняття Декларації про державний суверенітет

24 серпня 1991 року. Після схвалення Акта проголошення незалежності

24 серпня 1991 року.
Левко Лук'яненко під стінами парламенту зачитує Акт

1 грудня 1991 року.
Референдум про підтвердження незалежності

28 червня 1996 року.
Після прийняття Конституції України

Не можна спинити націю, що лама свої кайдани

Підкорення руїн

Склеювати скалки порцелянової історії — справа обраних. Те саме можна сказати про тих, хто історію фіксує. Саме посвячені, які колекціонують час на носіях інформації, допомагають знаходити істину в суперечках «вірю — не вірю».

До слова, в одному з фільмів, про які піде мова, на каштани в цвіту сипався манкою сніг. «Не вірю?!» —бешкети погоди були приводом для подиву. Натомість кадри про знищення давньокиївських святинь у 30-40 роки XX століття сприймалися... як щось тривіальне. Цинічне призвичаювання до руйнівного вросло у наш менталітет. Тим більше захоплення викликають люди, які за останні кілька років зробили, мабуть, найістотніше у житті Києва та, можливо, у своєму житті теж.

Слова не для камери

Режисер Василь Вітер та його команда — професіональні фіксатори історії: вони знімають неігрове кіно. Ще за радянських часів статтю «Кінофіксація» було записано в документах великих звершень як обов'язкову. Тепер робота кінодокументалістів більше, ніж будь-коли, має забарвлення благородної афери, спостережливої скромності, громадянського подвигу. Знімальна група залишає на плівці вічність, зокрема — процес збирання камінців, розкиданих попередніми поколіннями. Підсумок — серія документальних стрічок про відродження величних храмів столиці: Михайлівського Золотоверхого та Свято-Успенського соборів.

Торік один з фільмів документального триптиху про зведення Михайлівського Золотоверхого («Собор») було удостоєно третього призу серед публіцистичних стрічок на фестивалі в Карлових Варах (Чехія). Це — лише одна з нагород, які за короткий час одержала студія на чолі з Василем Вітром та продюсером і сценаристом Галиною Криворчук. Це — свідчення того, що наші оновлювальні процеси цікаві далеко від берегів Дніпра. І що сніг у травні (вже з фільму про Успенський) — східний символ очищення — нині близький та актуальний, як ніколи, для всіх на цій грішній планеті.

Галина Криворчук згадує, з чого, власне, почалося кіно про київські святині. Коли 1996 року завершували знімати стрічку про реставрацію Колонного залу Національної філармонії, творча група зробила інтерв'ю з нинішнім київським головою Олександром Омельченком. Потім вимкнули апаратуру, і Сан Санич уже не для камери сказав, що, мовляв, які б не були перепони, але «Михайлівський собор я відбудую — мені вистачить сил, терпіння, життя». Галина потім неодноразово подумки верталася до цих слів. І коли державні мужі ще на розкопках замуровували у фундамент Михайлівського собору капсулу з посланням до нащадків. І коли режисер зі своїми талановитими соратниками відстежував камерою процеси — поденно, поцеглинно. І коли видавали на-гора трійцю фільмів «Михайлівського» циклу: «Дзвіниця», «Собор», «Святиня».

З часом — і стрічку про головний храм Київської Русі: Успенський собор Києво-Печерської лаври. Кінематографісти паралельно з архітекторами, реставраторами, будівельниками зводили свій собор. Як каже Галина Криворчук, на очах з'являлися нові й нові підтвердження тому, що міський голова впевнений у своїх діях і в нього виходить усе, чого він прагне.

Чародії

Замовником фільмів-літописів виступило управління охорони пам'яток історії, культури та історичного середовища столичної міськдержадміністрації, що його очолює Руслан Кухаренко. Разом з Русланом Івановичем кіногрупа долала всі етапи будівництва обох соборів.

Хоча говорити в контексті відзнятого кіно про обидва храми одночасно, на думку Василя Вітра, не зовсім правильно. Він намагається стримати стороннього від зіставлення своїх творів, наполягаючи на самостійності проектів. Проте три короткометражні та одна повнометражна стрічки мимоволі вкладаються у відрізок часу, що в ньому почалася нова історія України.

Є ще чимало схожого. Приміром, у всіх цих фільмах однаково карколомні піруети під небом роблять птахи, будівельники і кінооператори. Без крил, що цікаво. Німієш від споглядання скрупульозності майстрів, які відродили стародавні техніки мозаїки, іконопису, розпису стін, укладання сусального золота на бані... Загіпнотизовано споглядаєш, як красиві клаптики дорогоцінного італійського каменю перетворюються на орнамент підлоги. Кадр дає розбіг для уяви: олійні фарби змішані з яєчними жовтками та людським потом.

Авторам фільмів вистачило почуття міри не перенаситити їх одіозністю — ледь не закономірною в таких випадках. Зате там чимало справжньої музики: Вівальді, Вагнер, Дворжак, Равель... Наче із сивої глибини століть віщає надтріснутим голосом мудрого Нестора Кость Степанков.

Фрагмент афіші фільму «Успенський собор. Відродження з руїн»

— Коли Кость Петрович подивився «Дзвіницю», заплакав і відразу погодився озвучувати фільм, — розповідає Василь Вітер. — Від такого ставлення людей до твоєї творчості виникає душевний щем.

Режисер-постановник досі не вірить, що лише за чотири роки з небуття постали у красі й розкоші дві святині. (До речі, будівельники у XVIII столітті звели Михайлівську дзвіницю за три роки, а нашим для цього вистачило півроку.) "Якби мені хтось колись сказав, що в Києві незабаром таке станеться, — не повірив би».

Коли настане завтра

У фільмі про Успенський собор президент корпорації «Укрреставрація» Микола Орленко згадує: «Будівельники жили там по кілька місяців, не виходячи з храму». Кінематографісти співіснували разом з ними. Щодня знімальна група приходила на «робочі місця».

— Вони будували храм, — розповідає Василь Вітер, —ми будували кіно.

Кожен наступний день не був схожий на попередній. Раптом перед камерою археологи знаходили скарб срібних гривень. Або, ніби на замовлення, над будовою падав уже згадуваний травневий сніг. Для знімальної групи конче важливо було почути, що, приміром, на території Михайлівського монастиря знайдено залишки невідомої літописцям церкви або що завтра підніматимуть хрест на баню Успенського.

— Моя мрія, — продовжує Галина, — щоб фільми побачили ті, хто став їх героями.

Напевно, люди, про яких ідеться, незабаром допоможуть цьому бажанню справдитися. Якщо побувають в одному з новомодних столичних долбі-кінотеатрів на день Успіння Пресвятої Богородиці. Свято має збігтися з прем'єрою повнометражного документального фільму «Успенський собор. Відродження з руїн».

А ось тепер — про ще одне відкриття для читача і глядача одночасно. Столична міськдержадміністрація незаплановано здійснила серйозний прорив, підтримавши ідею знімальної групи — зробити фільм про Успенський в сучасних світових стандартах. Стрічка перекочувала не лише на звичайні відеокасети, а й у прогресивний формат DVD. На студії у Празі було також здійснено перезапис звуку в систему долбі. Таким чином, міська влада причетна до того, що в Україні народилося перше кіно в сучасних технологіях! Дуже хочеться вірити, що на тлі відродження храмів дано поштовх і до відродження кіномистецтва.

Відзняті на кіноплівці, фільми житимуть довго для багатьох генерацій. Це довше, ніж використані у фільмах Василя Вітра архівні кадри руйнування святинь. Коли плівку 30-40-х рр. крутити назад, собори виростають з розтрощеного каміння. Майже так само, як у реальному київському житті кінця XX - початку XXI ст. Може, це і є той самий час, що припинить варварські ігри з плівкою історії.

Ольга КЛЕЙМЕНОВА.
Фото
Олександра КЛИМЕНКА.

Вічне

Те, з чого виріс не так давно собор Успіння Пресвятої Богородиці

Михайлівський Золотоверхий — в усій красі і величі

Довідка «ГУ». *Короткометражні фільми «Дзвіниця. Михайлівський Золотоверхий» (1998), «Собор. Михайлівський Золотоверхий» (1999), «Святиня. Михайлівський Золотоверхий» (2000), а також повнометражний фільм «Успенський собор. Відродження з руїн» (2001) було продемонстровано на конференціях та виставках у Ганновері, Римі, Скоп'є, Парижі, Ризі, Лейпцигу, Вільнюсі, Торуні, Валетті... Їх дивилися глядачі Сі-ен-ен. Стрічки отримали чимало призів, у тому числі перше місце на фестивалі «Вітер мандрів—2000». Триптих про Михайлівський собор було подаровано Президентові США Біллу Клінтону. Усі фільми зберігаються в Центральному держархіві України та в Національному кінофонді України імені Довженка.*

ПОНЕДІЛОК, 27 серпня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

06.00 Анонс.
06.05 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.55 Одвічні істини.
09.00 7 днів.
10.00 Нова колекція.
10.30 Док.фільм «Гріх».
11.00 УТН. Ранок.
11.20 Худ.фільм «Азіз».
12.25 Телемаркет.
12.50 Закон є закон.
15.00 УТН. День.
15.20 Телемаркет.
15.40 Надзвичайна ситуація.
16.20 Студія «5».
17.00 Телемаркет.
17.15 Андрій Первозваний. Повернення через 20 століть.
17.55 Закон є закон.
18.00 УТН. Вечір.
18.20 Саме той.
18.45 Хіт року.
18.55 Милосердя.
19.15 І що в упаковці?
19.25 Бізнес-простір.
20.00 Телефортуна.
20.40 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.40 Питання дня.
21.45 Світ спорту.
22.05 Футбол як футбол.
22.45 На XXI Всесвітній універсіаді.
23.10 Фестиваль «Оксамитовий сезон».
00.15 Хіт року.
00.25 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ–2

10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.30 Хіт року.
10.35 І що в упаковці?
10.45 Відеофільм «А жити треба». Із циклу «Десять кроків до світла».
11.15 Телемаркет.
11.30 Зірки, на сцену!
12.00 Мультфільм.
12.10 Концерт Гуцульського ансамблю пісні і танцю.
12.50 Телемаркет.
13.10 Діловий канал. Тиждень.
13.55 Хіт року.

КАНАЛ «1+1»

07.00 Прихована камера.
07.30 Худ. фільм «Патріот».
09.05 Серіал «Професіонали».
10.00-16.00 Програми УТ-2.
16.00 Серіал «Район Сан-Сет».
16.45 Фонтан-клуб.
17.00 Серіал «Великий кайф».
17.50 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Трохи брехні заради кохання».
19.30 ТСН.
19.50 ТСН. Проспорт.
20.00 О, щасливчик!
21.00 «Імперія кіно» представляє. Худ. фільм «Захисник».
22.45 Каламбур.
23.15 Ситуація.
23.30 ТСН.
23.50 Серіал «Швидка допомога».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

«ІНТЕР»

07.00, 08.00, 09.00, 12.00 Новини.
07.05, 08.05, 09.05 Інтерспорт.
07.10, 09.10 Прогноз погоди.
07.15 «Джентльмен-шоу». 10 років в ефірі.
07.45 Мультсеріал «Канікули Льолека і Болека».
08.10 Серіал «Рятувальний патруль «Гаваї».
09.15 Худ. фільм «Вас викликає «Таймир».
10.50 Мультфільм.
11.15 Моя сім'я. Романи одружених чоловіків.
12.10 Інтерспорт.
12.15 Серіал «Даллас».
13.00-18.00 Програми обласних та регіональних телекомпаній.

КДРТРК

13.00 Анонс.
13.05 За київським часом.
13.15 Серіал «Луїза-Фернанда».
14.00 Шлягер представляє.
14.50 До 10-ї річниці Незалежності України. Док.фільм «Чисті джерела» із циклу «Десять кроків до світла».
15.15 Історія однієї картини. Автопортрет.
15.25 Худнемо за методикою академіка Смєлова в медичному центрі «Довіра».
15.35 На ранковому прийомі.
16.40 Серіал «Луїза-Фернанда».
17.25 Торговий ряд.
17.30 За київським часом.

«ІНТЕР»

18.00 Новини.
18.10 Серіал «Марія Селесте».
19.00 Чекай мене.
20.00 Інформаційний канал «Подробиці». «Час».
20.45 Інтерспорт.
20.55 Прогноз погоди.
21.00 Худ. фільм «Гранд отель».
23.05 Серіал «Секретні матеріали».
23.55 Подробиці. Підсумки дня.
00.10 Прогноз погоди.
00.15 Нічний сеанс. Худ. фільм «Золото дурнів».

ICTV

06.00 Музичний ранок
06.35 Перехрестя.
07.05 Плюс-мінус. Економічний вісник.
07.20 Свобода слова.
08.20 Мультсеріал «Невгамовні».
08.45 Мультсеріал «Сучасне Роккове життя».
09.10 Серіал «Квантовий стрибок».
10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00 Факти. Гарячі новини.
10.00 Серіал «Мілагрос».
10.50 Серіал «Милий ворог».
11.40 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
11.55 Худ. фільм «Сльози капали».
13.25 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
13.40 Худ. фільм «Операція загону «Дельта-3».
15.10 Мультфільми.
15.45 Мультсеріал «Ква-ква гвардія».
16.10 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
16.35 Мультсеріал «Невгамовні».
17.00 Мультсеріал «Справжні монстри».
17.30 Серіал «Чи боїшся ти темряви?».
17.55 Серіал «Квантовий стрибок».
18.45 Факти. Інформаційна програма.
19.00 Худ. фільм «Леон-свинопас».
20.45 Факти. Інформаційна програма.
21.05 Погода.
21.10 Худ. фільм «Спецзагін».
22.35 Факти. Підсумковий випуск.
22.50 Факти. Докладно.
23.05 Дванадцятий гравець.
23.15 Погода.
23.20 Футбольний огляд чемпіонату Іспанії.
23.50 Плюс-мінус. Економічний вісник.
00.00 Худ. фільм «Голка».
01.20 Хіт-парад «Російські гірки».
01.30 Хіт-парад «Гаряча сімка».
01.40 Музика ночі.

СТБ

07.05, 00.50 Астрологічний прогноз.
07.10 BIZ-TV.
09.05 Серіал «Антонелла».
10.25 BIZ-TV.
12.20 Худ.фільм «Вільна від чоловіків».
13.40 Ні пуху ні пера.
14.00 «Вікна». Новини.
14.35 BIZ-TV.
17.35 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 1 серія.
18.30 «Вікна». Кримінал.
18.40 Серіал « Антонелла».
19.15 «Вікна». Столиця.
19.25 Серіал «Антонелла».
19.50 «Вікна». Новини.
20.20 Худ. фільм «Гонитва за діамантами».
22.00 «Вікна». Бізнес.
22.20 Італійський футбол. Серія «А». Огляд матчів туру.
23.20 «Вікна». Спорт. Зворотний бік медалі.
23.50 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 1 серія.
00.40 «Вікна». Кримінал.

НОВИЙ КАНАЛ

06.30 Репортер.
06.35, 07.25, 07.35, 08.10, 08.35, 08.50, 09.05 Підйом.
07.00 Мультсеріал «Пуччині».
07.30 Репортер.
07.45 Телепузики.
08.30 Репортер.
08.40 Мультфільм «Ну, постривай!».
09.00 Київський репортер.
09.15 Серіал «Грозові камені-3».
09.40 Серіал «Воїн у часі».
10.30 Тетянин полудень.
11.00 Аншлаг!Аншлаг!
12.05 Худ.фільм «Розміняйте мільйон».
13.35 Худ.фільм «Самогонники».
14.00 Репортер.
14.10 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
14.15 Худ.фільм «Принцеса на бобах».
16.05 Мультсеріал «Мишеня Лапич».
16.30 Мультсеріал «Норман Нормал».
17.00 Серіал «Біле Ікло».
17.25 Новий елемент.
17.55 Худ.фільм «Виховання жорстокості в жінок і собак». 1 серія.
19.00 Репортер.
19.35 Серіал «Нова жертва».
20.20 Худ.фільм «Вантаж без маркірування».
22.00 Репортер.
22.30 Худ.фільм «Пазур тигра-2».

ГРТ

05.00 Телеканал «Доброго ранку».
08.00 Новини.
08.15 Серіал «Земля любові».
09.10 Поле чудес.
10.10 Худ. фільм «Срібна протока».
10.50 Бібліоманія.
11.00 Новини.
11.15 Фільм «Хижаки».
12.45 Фільм «Айвенго». 1 серія.
14.00 Новини.
14.20 Мультсеріал «Всі пси потрапляють у рай».
14.40 Єралаш.
14.50 Фільм «Велика перерва». 1 серія.
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.30 Пожежа в Останкіно. Рік потому.
18.00 Серіал «Земля любові».
19.00 Чекай мене.
20.00 Час.

20.40 Док. серіал «Закон джунглів».
21.35 Серіал «Секретні матеріали» («X-files»).
22.30 Новини.
22.55 «На футболі» з В. Гусєвим.
23.35 Серіал «Повна безпека».

РТР

05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 Вісті.
05.15 Серіал «Вірність коханню».
05.50, 06.50 Вісті — Москва.
06.15, 07.50 Сімейні новини.
06.25 Телепузики.
07.15 Експертиза РТР.
07.30 Москва — Мінськ.
07.45 Православний календар.
08.15 Два роялі.
09.00 Моя сім'я.
10.30 «Фитиль».
10.45 Серіал «Санта-Барбара».
11.35 Серіал «Селеста».
12.30 Що хоче жінка.
13.30 Серіал «Шалені гроші».
14.25 Серіал «Дикий янгол».
16.30 Худ. фільм «Вхід у лабіринт». 1 серія.
18.00 Серіал «Амазонка».
19.30 Вісті — Москва.
19.50 Худ.фільм «Листи в минуле життя».
21.35 Фанати. Побачити футбол і уціліти.
22.30 Вісті — Москва.
22.40 Спорт за тиждень.
23.40 Комедія «Бевзь».

НТБ

05.00 Сьогодні вранці.
05.15, 06.15, 07.15 Спорт, погода.
05.20, 06.25 Кримінал.
05.30, 06.35, 14.45 Про запас.
05.40, 06.45, 07.20 Карданний вал.
05.45 Мультфільм.
07.30 Я та мій собака.
08.25 Один день.
09.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сьогодні.
09.25 Худ. фільм «Багатство кохання».
11.20 Серіал «Д'Артаньян і три мушкетери». 1 серія.
13.30 Старий телевізор.
15.35 Кримінал.
15.50 Серіал «Її звали Нікіта».
16.55 Серіал «Народжений злодієм».
18.30 Кримінал.
18.50 Худ. фільм «Китайський сервіз».
21.50 Серіал «Поворот ключа».
23.00 Кримінал.
23.15 Серіал «Солдати удачі».

ВІВТОРОК, 28 серпня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

06.00 Анонс.
06.05 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.55 Одвічні істини.
09.00 Телемаркет.
09.20 Футбол як футбол.
10.00 Урочисте богослужіння Української Православної церкви з нагоди святкування 950-ліття Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври. Трансляція з Свято-Успенського собору Києво-Печерської Лаври.
13.05 Закон є закон.
15.00 УТН. День.
15.20 Телемаркет.
15.35 Християнство на межі тисячоліть. Частина 3.
16.20 Студія «5».
17.00 Телемаркет.
17.15 Історія української державності. Гайдамацький рух. «Посіяли гайдамаки в Україні жито».
17.45 УТН. Вечір.
18.00 Урочисте засідання і святковий концерт з нагоди 950-ліття Києво-Печерської Лаври. Трансляція з Національної опери України.
20.00 Казна держави.
20.40 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.40 Питання дня.
21.45 Світ спорту.
22.05 Худ.фільм «Женихи».
23.35 Хіт року.
23.45 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ–2

10.00 Успіння Пресвятої Богородиці. Трансляція святкового богослужіння Української Православної Церкви Київського патріархату з Володимирського собору м. Києва.
12.30 Духовна музика.
12.40 Перехрестя.
13.10 Модний час.
13.40 Будні.
13.55 Хіт року.

КАНАЛ «1+1»

07.00 Ситуація.
07.10 ТСН.
07.30 Худ. фільм «Трохи брехні заради кохання».
09.10 О, щасливчик!
10.00-16.00 Програми УТ-2.
16.00 Серіал «Район Сан-Сет».
16.50 Серіал «Великий кайф».
17.40 Серіал «Серця трьох».
18.35 Серіал «Всі жінки — відьми».
19.30 ТСН.
19.50 ТСН. Проспорт.
20.00 Серіал «Кріт».
21.05 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Сестра, сестра».
22.40 Біла ворона.
23.15 Ситуація.
23.30 ТСН.
23.50 Серіал «Швидка допомога».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

«ІНТЕР»

07.00, 08.00, 09.00, 12.00 Новини.
07.05, 08.05, 09.05 Інтерспорт.
07.10, 09.10 Прогноз погоди.
07.15 Самі з вусами.
07.50 Сім'я від А до Я.
08.10 Серіал «Рятувальний патруль «Гаваї».
09.15 Худ. фільм «Велика перерва».
10.30 Уїк-енд.
11.05 Поле чудес.
12.10 Інтерспорт.
12.15 Серіал «Даллас».
13.00-18.00 Програми обласних та регіональних телекомпаній.

КДРТРК

13.00 Анонс.
13.05 За київським часом.
13.15 Серіал «Луїза-Фернанда».
14.00 Хіт-базар.
14.35 Молодіжна телевізійна служба.
15.05 До 10-ї річниці Незалежності України. Док.фільм «Хай мир пізнає Україну» із циклу «Десять кроків до світла».
15.35 Інтер'єр.
16.00 Недільні зустрічі.
16.40 Серіал «Луїза-Фернанда».
17.25 Торговий ряд.
17.30 За київським часом.

«ІНТЕР»

18.00 Новини.
18.10 Серіал «Марія Селесте».
19.05 Міні-серіал «Клеопатра».
20.00 Інформаційний канал «Подробиці». «Час».
20.45 Інтерспорт.
20.55 Прогноз погоди.
21.00 Худ.фільм «Погане дівчисько».
22.40 Серіал «Курортний роман». «Перехрестя долі».
00.00 Подробиці. Підсумки дня.
00.15 Прогноз погоди.
00.20 Нічний сеанс. Худ. фільм «Холодний піт».

ICTV

06.00 Музичний ранок.
07.00 Факти.
07.05 Хіт-парад «Гаряча сімка».
07.15 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
07.35 Хіт-парад «Російські гірки».
07.45 Плюс-мінус. Економічний вісник.
08.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00 Факти. Гарячі новини.
08.05 Мультфільми.
08.20 Мультсеріал «Невгамовні».
08.45 Мультсеріал «Справжнє Роккове життя».
09.10 Серіал «Квантовий стрибок».
10.00 Серіал «Мілагрос».
10.45 Серіал «Милий ворог».
11.40 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
11.55 Худ. фільм «Вірна невірність».
13.25 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
13.40 Худ. фільм «Леон-свинопас».
15.20 Мультфільми.
15.45 Мультсеріал «Динозаврики».
16.10 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
16.35 Мультсеріал «Невгамовні».
17.00 Мультсеріал «Сучасне Роккове життя».
17.25 Серіал «Чи боїшся ти темряви?».
17.55 Серіал «Квантовий стрибок».
18.45 Факти. Інформаційна програма.
19.00 Худ. фільм «Смертельні ігри».
20.45 Факти. Інформаційна програма.
21.10 Худ. фільм «Загублені у Бангкоку».
22.50 Факти. Підсумковий випуск.
23.05 Факти. Докладно.
23.20 Спорт.
23.30 Погода.
23.35 Плюс-мінус. Економічний вісник.
23.45 Худ. фільм «Вірна невірність».
01.15 Хіт-парад «Російські гірки».
01.25 Хіт-парад «Гаряча сімка».
01.35 Музика ночі.

СТБ

07.00 «Вікна». Столиця.
07.15 BIZ-TV.
08.00 «Вікна». Бізнес.
08.20 BIZ-TV.
08.50, 01.15 Астрологічний прогноз.
09.05 Серіал «Антонелла».
10.25 Худ. фільм «Гонитва за діамантами».
12.05 Ви практично здорові.
13.10 BIZ-TV.
14.00 «Вікна». Новини.
14.35 BIZ-TV.
17.35 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 2 серія.
18.30 «Вікна». Кримінал.
18.40 Серіал «Антонелла».
19.15 «Вікна». Столиця.
19.25 Серіал «Антонелла».
19.50 «Вікна». Новини.
20.20 Худ. фільм «Скажені пси та англійці».
22.00 «Вікна». Бізнес.
22.20 Худ. фільм «Останній подих».
23.55 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 3 серія.
00.45 Автостиль.
01.05 «Вікна». Кримінал.

НОВИЙ КАНАЛ

06.30 Репортер.
06.35, 07.25, 07.35, 08.10, 08.35, 08.50, 09.05 Підйом.
07.00 Мультсеріал «Пуччині».
07.30 Репортер.
07.45 Телепузики.
08.30 Репортер.
08.40 Мультфільм «Ну, постривай!».
09.00 Київський репортер.
09.20 Серіал «Грозові камені-3».
09.45 Худ.фільм «Жених із того світу».
10.40 Тетянин полудень.
11.05 Худ.фільм «Жінки, яким пощастило». 3 серія.
12.25 Худ.фільм «Інкогніто з Петербурга».
14.00 Репортер.
14.10 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
14.15 Худ.фільм «Вантаж без маркірування».
15.45 Мультфільм.
16.00 Мультсеріал «Мишеня Лапич».
16.25 Мультсеріал «Норман Нормал».
16.55 Серіал «Біле Ікло».
17.15 Серіал «Чарівник».
17.45 Худ.фільм «Виховання жорстокості в жінок і собак». 2 серія.
19.00 Репортер.
19.35 Серіал «Нова жертва».
20.40 Худ.фільм «Не було б суму».
22.00 Репортер.
22.30 Худ.фільм «Міс Діамант».
00.15 Посміхніться. Вас знімають.
00.40 Зона ночі.
02.20 Худ.фільм «Інкогніто з Петербурга».
03.45 Худ.фільм «Не було б суму».
04.55 Худ.фільм «Виховання жорстокості в жінок і собак». 1 серія.
06.05 Мультфільм.

ГРТ

05.00 Телеканал «Доброго ранку».
08.00 Новини.
08.15 Серіал «Земля любові».
09.15 Чекай мене.
10.10 Док. детектив. «Вирок. Справа Козленка. 2001 рік».
10.40 Смачні історії.
10.50 Бібліоманія.
11.00 Новини.
11.15 Серіал «Довга дорога в дюнах».
12.45 Фільм «Айвенго». 2 серія.
14.00 Новини.
14.20 Мультсеріал «Всі пси потрапляють у рай».
14.40 Єралаш.
14.45 Фільм «Велика перерва». 2 серія.
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.20 Російський экстрим.
17.50 Серіал «Земля любові».
18.55 «Зимова вишня». 6 серія.
20.00 Час.
20.40 Фільм «Винятки без правил».
22.30 Новини.
22.55 Е.Радзинський. «Моє театральне життя». Фільм 3.
23.45 Фільм «Дует на канапі».

РТР

05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 Вісті.
05.15 Серіал «Вірність коханню».
05.50, 06.50 Вісті — Москва.
06.15, 07.50 Сімейні новини.
06.25 Телепузики.
07.15 Експертиза РТР.
07.30 Мультфільми «Повертайся, Капітошко!», «Жаба Піпа».
07.45 Православний календар.
08.15 Два роялі.
09.00 Моя сім'я.
10.30 «Фитиль».
10.40 Серіал «Санта-Барбара».
11.30 Серіал «Селеста».
12.30 Що хоче жінка.
13.30 Серіал «Шалені гроші».
14.25 Серіал «Дикий янгол».
16.30 Худ. фільм «Вхід у лабіринт». 2 серія.
18.00 Серіал «Амазонка».
19.30 Вісті — Москва.
19.50 Худ. фільм «Гуркіт грому».
21.40 «Фитиль».
22.30 Вісті — Москва.
22.40 Архівні таємниці. «У Норильськ за власним бажанням».
23.10 Худ.фільм «Дозвіл на вбивство».

НТБ

05.00 Сьогодні вранці.
05.15, 06.15, 07.15 Спорт, погода.
05.20, 06.25, 07.20 Кримінал.
05.30, 06.35, 07.25, 14.45 Про запас.
05.40, 06.45, 07.40 Карданний вал.
05.45 Мультфільм.
07.50 Серіал «Солдати удачі».
09.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сьогодні.
09.25 Серіал «Поворот ключа».
10.25 Кримінал. Щиросерде зізнання.
11.20 Серіал «Д'Артаньян і три мушкетери». 2 серія.
13.30 Старий телевізор.
15.35 Кримінал.
15.50 Серіал «Її звали Нікіта».
16.55 Серіал «Народжений злодієм».
18.30 Кримінал.
18.50 Худ. фільм «Вихід Дракона».
21.50 Серіал «Поворот ключа».
23.00 Кримінал.
23.15 Серіал «Солдати удачі».

СЕРЕДА, 29 серпня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

06.00 Анонс.
06.05 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.55 Одвічні істини.
09.00 Телемаркет.
09.15 Нова колекція.
09.30 Казна держави.
10.00 Док.серіал «Вітер мандрів».
11.00 УТН. Ранок.
11.20 Пригорща.
12.20 Телемаркет.
12.40 Бути жінкою.
13.10 Закон є закон.
15.00 УТН. День.
15.20 Телемаркет.
15.45 Крок до зірок.
16.20 Студія «5».
17.00 Телемаркет.
17.10 Історія української державності. Гайдамацький рух. Жнива Коліївщини.
17.40 Док.відеофільм «Люди гинуть за метал».
17.55 Закон є закон.
18.00 УТН. Вечір.
18.20 Саме той.
18.45 Хіт року.
18.50 Серіал «Каскадери».
19.45 І що в упаковці?
20.00 Експосвіт.
20.25 Нова колекція.
20.40 Укрспортлото.
20.45 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.45 Питання дня.
21.50 Світ спорту.
22.05 Мегалот.
22.15 Худ.фільм «Господи, прости нас, грішних».
23.45 Хіт року.
23.55 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ–2

10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.30 Хіт року.
10.35 І що в упаковці?
10.45 Відеофільм «Українські роси». Із циклу «Десять кроків до світла».
11.15 Телемаркет.
11.35 Прогулянка з «Акцентом» і не без моралі.
11.50 Бізнес-простір.
12.20 Сільський час.
13.10 Тележурнал «Вісник

податкової служби України».
13.20 Телемаркет.
13.40 Будні.
13.55 Хіт року.

КАНАЛ «1+1»

07.00 Ситуація.
07.10 ТСН.
07.30 Худ. фільм «Сестра, сестра».
09.00 Серіал «Кріт».
10.00—16.00 Програми УТ-2.
16.00 Серіал «Район Сан-Сет».
16.50 Серіал «Великий кайф».
17.40 Серіал «Серця трьох».
18.35 Серіал «Всі жінки — відьми».
19.30 ТСН.
19.50 ТСН. Проспорт.
20.00 Серіал «Кріт».
21.05 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Повітряні пірати».
22.55 Комедійний квартет.
23.30 Ситуація.
23.45 ТСН.
00.05 Серіал «Швидка допомога».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

«ІНТЕР»

07.00, 08.00, 09.00, 12.00 Новини.
07.05, 08.05, 09.05 Інтерспорт.
07.10, 09.10 Прогноз погоди.
07.15 Прокинься і співай!
08.10 Серіал «Рятувальний патруль «Гаваї».
09.15 Худ. фільм «Велика перерва».
10.25 Планета Здоров'я.
10.55 Мультфільм.
11.15 Серіал «Хазяїн Балантре».
12.10 Інтерспорт.
12.15 Серіал «Даллас».
13.00—18.00 Програми обласних та регіональних телекомпаній.

КДРТРК

13.00 Анонс.
13.05 За київським часом.
13.15 Серіал «Луїза-Фернанда».
14.00 Шлягер представляє.
14.45 До 10-ї річниці незалежності України. Док.фільм «І слово було Бог...» із циклу «Десять кроків до світла».
15.15 Док.фільм «Війна і мир».
15.25 Київ діловий.
15.55 Ще раз про ожиріння в медичному центрі «Довіра».
16.05 Люди і долі. Мати наша, сивая горлиця.
16.40 Серіал «Луїза-Фернанда».
17.25 Торговий ряд.
17.30 За київським часом.

«ІНТЕР»

18.00 Новини.
18.10 Серіал «Земля кохання».
19.05 Міні-серіал «Клеопатра».
19.55 Суперлото.
20.00 Інформаційний канал «Подробиці». «Час».
20.45 Інтерспорт.
20.55 Прогноз погоди.
21.00 Худ.фільм «Виходу немає. Втеча із зони № 14».
22.40 Клуб «Золотий гусак».
23.25 Подробиці. Підсумки дня.
23.40 Прогноз погоди.
23.45 Худ. фільм «Врятуйте мою дочку».

ICTV

06.00 Музичний ранок.
07.00 Факти.
07.05 Хіт-парад «Гаряча сімка».
07.15 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
07.35 Хіт-парад «Російські гірки».
07.45 Плюс-мінус. Економічний вісник.
08.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00 Факти. Гарячі новини.
08.05 Мультфільми.
08.20 Мультсеріал «Невгамовні».
08.45 Мультсеріал «Справжнє Роккове життя».
09.10 Серіал «Квантовий стрибок».
10.00 Серіал «Мілагрос».
10.45 Серіал «Милий ворог».
11.40 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
11.55 Худ. фільм «Прощавайте, голуби!».
13.30 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
13.45 Худ. фільм «Смертельні ігри».
15.25 Мультфільми.

15.45 Мультсеріал «Динозаврики».
16.10 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
16.35 Мультсеріал «Невгамовні».
17.00 Мультсеріал «Сучасне Роккове життя».
17.25 Серіал «Чи боїшся ти темряви?».
17.55 Серіал «Квантовий стрибок».
18.45 Факти. Інформаційна програма.
19.00 Худ. фільм «Кейптаун-блюз».
20.45 Факти. Інформаційна програма.
21.10 Худ. фільм «Комедія про Лісістрату».
22.45 Факти. Підсумковий випуск.
23.00 Факти. Докладно.
23.15 Спорт.
23.25 Погода.
23.30 Плюс-мінус. Економічний вісник.
23.40 Худ. фільм «Прощавайте, голуби!».
01.15 Хіт-парад «Російські гірки».
01.25 Хіт-парад «Гаряча сімка».
01.35 Музика ночі.

СТБ

07.00 «Вікна». Столиця.
07.15 BIZ-TV.
08.00 «Вікна». Бізнес.
08.20 BIZ-TV.
08.50, 01.10 Астрологічний прогноз.
09.05 Серіал «Антонелла».
10.25 Худ. фільм «Скажені пси та англійці».
12.05 Імпреза.
13.20 BIZ-TV.
14.00 «Вікна». Новини.
14.35 BIZ-TV.
17.35 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 3 серія.
18.30 «Вікна». Кримінал.
18.40 Серіал «Антонелла».
19.15 «Вікна». Столиця.
19.25 Серіал «Антонелла».
19.50 «Вікна». Новини.
20.20 Худ. фільм «Генозавр».
22.00 «Вікна». Бізнес.
22.20 Худ.фільм «Вогонь, що падає».
00.05 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 3 серія.
00.55 «Вікна». Кримінал.

НОВИЙ КАНАЛ

06.30 Репортер.
06.35, 07.25, 07.35, 08.10, 08.35, 08.50, 09.05 Підйом.
07.00 Мультсеріал «Пуччіні».
07.30 Репортер.
07.45 Телепузики.
08.30 Репортер.
08.40 Мультфільм «Ну, постривай!».
09.00 Київський репортер.
09.15 Мультфільм.
09.35 Худ.фільм «Про бідного гусара замовте слово». 1 серія.
10.50 Тетянин полудень.
11.15 Худ.фільм «Жінки, яким пощастило». 4 серія.
12.35 Худ.фільм «Дні Турбіних». 1 серія.
14.00 Репортер.
14.10 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
14.20 Худ.фільм «Міс Діамант».
15.55 Мультсеріал «Мишеня Лапич».
16.20 Мультсеріал «Норман Нормал».
16.50 Серіал «Біле Ікло».
17.20 Серіал «Чарівник-2».
17.45 Худ.фільм «Помилка резидента». 1 серія.
19.00 Репортер.
19.35 Серіал «Нова жертва».
20.25 Худ.фільм «Аферисти».
22.00 Репортер.
22.30 Худ.фільм «Машина».
00.10 Зона ночі.
01.25 Худ.фільм «Про бідного гусара замовте слово». 1 серія.
02.35 Худ.фільм «Дні Турбіних». 1 серія.
03.50 Худ.фільм «Машина».
05.20 Худ.фільм «Виховання жорстокості в жінок і собак». 2 серія.

ГРТ

05.00 Телеканал «Доброго ранку».
08.00 Новини.
08.15 Серіал «Земля любові».
09.15 «Зимова вишня». 6 серія.
10.15 Доки всі вдома.
10.50 Бібліоманія.
11.00 Новини.
11.15 Серіал «Довга дорога в дюнах».
12.35 Фільм «Пригоди Електроніка». 1 серія.
14.00 Новини.
14.20 Мультсеріал «Всі пси потрапляють у рай».
14.40 Єралаш.
14.50 Фільм «Велика перерва». 3 серія.
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.20 Людина і закон.
17.50 Серіал «Земля любові».
18.55 «Зимова вишня». 7 серія.
20.00 Час.
20.40 Фільм «Аероплан».
22.30 Новини.
22.55 Е. Радзинський. «Моє театральне життя». Фільм 4.
23.50 Фільм «Аероплан-2».

РТР

05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 Вісті.
05.15 Серіал «Вірність коханню».
05.50, 06.50 Вісті — Москва.
06.15, 07.50 Сімейні новини.
06.25 Телепузики.
07.15 Експертиза РТР.
07.30 Мультфільми.
07.45 Православний календар.
08.15 Два роялі.
09.00 Моя сім'я.
10.30 «Фитиль».
10.45 Серіал «Санта-Барбара».
11.35 Серіал «Селеста».
12.30 Що хоче жінка.
13.30 Серіал «Шалені гроші».
14.25 Серіал «Дикий янгол».
16.30 Худ. фільм «Вхід у лабіринт». 3 серія.
18.00 Серіал «Амазонка».
19.30 Вісті — Москва.
19.50 Худ.фільм «Поїзд йде на Схід».
21.40 «Фитиль».
22.30 Вісті — Москва.
22.40 Худ.фільм «Щурячий кут».

НТБ

05.00 Сьогодні вранці.
05.15, 06.15, 07.15 Спорт, погода.
05.20, 06.25, 07.20 Кримінал.
05.30, 06.35, 07.25, 14.45 Про запас.
05.40, 06.45, 07.40 Карданний вал.
05.45 Мультфільм.
07.50 Серіал «Солдати удачі».
09.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сьогодні.
09.25 Серіал «Поворот ключа».
10.30 Середовище.
11.25 Серіал «Д'Артаньян і три мушкетери». 3 серія.
13.30 Старий телевізор.
15.35 Кримінал.
15.50 Серіал «Її звали Нікіта».
16.55 Серіал «Народжений злодієм».
18.35 Кримінал.
19.00 Худ. фільм «Сімейство Блюз під прикриттям».
21.50 Серіал «Поворот ключа».
23.00 Кримінал.
23.15 Серіал «Солдати удачі».

ЧЕТВЕР, 30 серпня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

06.00 Анонс.
06.05 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.55 Одвічні істини.
09.00 Телемаркет.
09.15 Нова колекція.
09.35 Серіал «Каскадери».
10.30 Не все так погано...
11.00 УТН. Ранок.
11.20 Док.серіал «Вітер мандрів».
12.15 Телемаркет.
12.40 Закон є закон.
15.00 УТН. День.
15.20 Телемаркет.
15.45 Регіон. Луганська область.
16.05 Мультфільм.
16.20 Студія «5».
17.00 Телемаркет.
17.15 Історія української державності (1917—1920).
17.55 Закон є закон.
18.00 УТН. Вечір.
18.20 Саме той.
18.45 Серіал «Каскадери».
19.35 І що в упаковці?
19.40 Енергетичне поле.
20.00 Резонанс.
20.20 Створи себе. Силовий жонглер В.Бахматов.
20.40 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.40 Питання дня.
21.45 Світ спорту.
22.05 На XXI Всесвітній універсіаді.
22.25 Телеверсія Першого Всеукраїнського конкурсу «Кращий роботодавець року».
00.05 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ-2

10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.30 Хіт року.
10.35 І що в упаковці?
10.45 Відеофільм «Переможники». Із циклу «Десять кроків до світла».
11.15 Телемаркет.
11.35 Дитяча лінія.
11.50 Хто в домі хазяїн?
12.15 Крок до зірок.
12.45 Цей таємничий світ...
13.05 Стара колекція. «Три трембіти».
13.20 Телемаркет.
13.40 Будні.
13.55 Хіт року.

КАНАЛ «1+1»

07.00 Ситуація.
07.10 ТСН.
07.30 Худ. фільм «Захар Беркут».
09.05 Серіал «Кріт».
10.00—16.00 Програми УТ-2.
16.00 Серіал «Район Сан-Сет».
16.50 Серіал «Великий кайф».
17.40 Серіал «Професіонали».
18.35 Серіал «Всі жінки — відьми».
19.30 ТСН.
19.50 ТСН. Проспорт.
20.00 Серіал «Кріт».
21.05 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Солдат Джейн».
23.15 Прихована камера.
23.30 Ситуація.
00.05 ТСН.
00.25 Серіал «Швидка допомога».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

«ІНТЕР»

07.00, 08.00, 09.00, 12.00 Новини.
07.05, 08.05, 09.05 Інтерспорт.
07.10, 09.10 Прогноз погоди.
07.15 З легким паром! В гостях у М.Євдокимова.
07.40 Елка і кореші.
07.50 Сім'я від А до Я.
08.10 Серіал «Рятувальний патруль «Гаваї».
09.15 Худ. фільм «Велика перерва».
10.25 Життя тварин.
10.55 Серіал «Хазяїн Балантре».
12.10 Інтерспорт.
12.15 Серіал «Даллас».
13.00—18.00 Програми обласних та регіональних телекомпаній.

КДРТРК

13.00 Анонс.
13.05 За київським часом.
13.15 Серіал «Луїза-Фернанда».
14.00 Хіт-базар.
14.35 До 10-ї річниці незалежності України. Док.фільм «Переможники» із циклу «Десять кроків до світла».
15.05 Мультфільм.
15.35 Крила.
15.50 Щит.
16.05 Золоте намисто Київщини.
16.40 Серіал «Луїза-Фернанда».
17.25 Торговий ряд.
17.30 За київським часом.

«ІНТЕР»

18.00 Новини.
18.10 Серіал «Земля кохання».
19.05 Міні-серіал «Сімейний альбом».
20.00 Інформаційний канал «Подробиці». «Час».
20.45 Інтерспорт.
20.55 Прогноз погоди.
21.00 Худ. фільм «9 ярдів».
22.50 Програма Ю.Рогози «Колір ночі».
23.15 Подробиці. Підсумки дня.
23.30 Прогноз погоди.
23.40 Фільм «Діана — королева сердець».
01.10 Телевізійний центр моди.

ICTV

06.00 Музичний ранок.
07.00 Факти.
07.05 Хіт-парад «Гаряча сімка».
07.15 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
07.35 Хіт-парад «Російські гірки».
07.45 Плюс-мінус. Економічний вісник.
08.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00 Факти. Гарячі новини.
08.05 Мультфільми.
08.20 Мультсеріал «Невгамовні».
08.45 Мультсеріал «Справжнє Роккове життя».
09.10 Серіал «Квантовий стрибок».
10.00 Серіал «Мілагрос».
10.45 Серіал «Милий ворог».
11.40 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
11.55 Худ. фільм «Свій серед чужих, чужий серед своїх».
13.35 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
13.45 Худ. фільм «Кейптаун-блюз».
15.25 Мультфільми.
15.45 Мультсеріал «Динозаврики».
16.10 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
16.35 Мультсеріал «Невгамовні».
17.00 Мультсеріал «Сучасне Роккове життя».
17.25 Серіал «Чи боїшся ти темряви?».
17.55 Серіал «Квантовий стрибок».
18.45 Факти. Інформаційна програма.
19.00 Худ. фільм «В розшуку».
20.45 Факти. Інформаційна програма.
21.10 Худ. фільм «Воскресіння».
22.55 Факти. Підсумковий випуск.
23.10 Факти. Докладно.
23.25 Спорт.
23.35 Погода.
23.40 Плюс-мінус. Економічний вісник.
23.55 Худ. фільм «Свій серед чужих, чужий серед своїх».
01.25 Хіт-парад «Російські гірки».
01.35 Хіт-парад «Гаряча сімка».
01.45 Музика ночі.

СТБ

07.00 «Вікна». Столиця.
07.15 BIZ-TV.
08.00 «Вікна». Бізнес.
08.20 BIZ-TV.
08.50, 00.50 Астрологічний прогноз.
09.05 Серіал «Антонелла».
10.25 Худ.фільм «Генозавр».
12.40 BIZ-TV.
14.00 «Вікна». Новини.
14.35 BIZ-TV.
17.35 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 4 серія.
18.30 «Вікна». Кримінал.
18.40 Серіал «Антонелла».
19.15 «Вікна». Столиця.
19.25 Серіал «Антонелла».
19.50 «Вікна». Новини.
20.20 Худ. фільм «Мідна гора».
22.00 «Вікна». Бізнес.
22.20 Худ. фільм «Екстрасенс».
23.50 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 4 серія.
00.40 «Вікна». Кримінал.

НОВИЙ КАНАЛ

06.30 Репортер.
06.35, 07.25, 07.35, 08.10, 08.35, 08.50, 09.05 Підйом.
07.00 Мультсеріал «Пуччіні».
07.30 Репортер.
07.45 Телепузики.
08.30 Репортер.
08.40 Мультфільм «Ну, постривай!».
09.00 Київський репортер.
09.15 Мультфільм.
09.30 Худ.фільм «Про бідного гусара замовте слово». 2 серія.
10.55 Тетянин полудень.
11.20 Худ.фільм «Жінки, яким пощастило». 5 серія.
12.40 Худ.фільм «Дні Турбіних». 2 серія.
14.00 Репортер.
14.10 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
14.15 Худ.фільм «Аферисти».
15.40 Мультсеріал «Мишеня Лапич».
16.05 Мультфільм.
16.30 Мультсеріал «Норман Нормал».
17.00 Серіал «Біле Ікло».
17.25 Мультсеріал «Пуччіні».
17.55 Худ.фільм «Помилка резидента». 2 серія.
19.00 Репортер.
19.35 Серіал «Нова жертва».
20.25 Худ.фільм «Розумниці».
22.00 Репортер.
22.30 Худ.фільм «Помста Яструба».
00.15 «3х4». Найкумедніше домашнє відео.
00.45 Зона ночі.

02.20 Худ.фільм «Про бідного гусара замовте слово». 2 серія.
03.40 Худ.фільм «Дні Турбіних». 2 серія.
04.50 Худ.фільм «Помста Яструба».

ГРТ

05.00 Телеканал «Доброго ранку».
08.00 Новини.
08.15 Серіал «Земля любові».
09.15 «Зимова вишня». 7 серія.
10.15 Людина і закон.
10.45 Смачні історії.
10.50 Бібліоманія.
11.00 Новини.
11.15 Серіал «Довга дорога в дюнах».
12.30 Фільм «Пригоди Електроніка». 2 серія.
13.45 Єралаш.
14.00 Новини.
14.20 Мультсеріал «Всі пси потрапляють у рай».
14.40 Єралаш.
14.50 Фільм «Велика перерва». 4 серія.
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.20 Самі з вусами.
17.50 Серіал «Земля любові».
18.55 «Зимова вишня». 8 серія.
20.00 Час.
20.40 Фільм «16-й відділ».
21.35 Незалежне розслідування. Пожежа на Останкінській телевежі.
22.30 Новини.
22.55 Формула влади.
23.25 Фільм «Шкіра».
00.50 Реальна музика.

РТР

05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 Вісті.
05.15 Серіал «Вірність коханню».
05.50, 06.50 Вісті — Москва.
06.15, 07.50 Сімейні новини.
06.25 Телепузики.
07.15 Експертиза РТР.
07.30 Мультфільм «Кріт і автомобіль».
07.45 Православний календар.
08.15 Два роялі.
09.00 Моя сім'я.
10.30 «Фитиль».
10.45 Серіал «Санта-Барбара».
11.35 Серіал «Селеста».
12.30 Що хоче жінка.
13.30 Серіал «Шалені гроші».
14.25 Серіал «Дикий янгол».
16.30 Худ. фільм «Вхід у лабіринт». 4 серія.
18.00 Серіал «Амазонка».
19.30 Вісті — Москва.
19.50 Худ. фільм «Сім днів після вбивства».
21.40 «Фитиль».
22.30 Вісті — Москва.
22.40 Худ.фільм «Любов».
00.45 Звукова доріжка.
00.45 Звукова доріжка.

НТБ.

05.00 Сьогодні вранці.
05.15, 06.15, 07.15 Спорт, погода.
05.20, 06.25, 07.20 Кримінал.
05.30, 06.35, 07.25, 14.45 Про запас.
05.40, 06.45, 07.40 Карданний вал.
05.45 Мультфільм.
07.50 Серіал «Солдати удачі».
09.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сьогодні.
09.25 Серіал «Поворот ключа».
10.25 Квартирне питання.
11.30 Серіал «Мушкетери двадцять років потому». 1 серія.
13.30 Старий телевізор.
15.35 Кримінал.
15.50 Серіал «Її звали Нікіта».
16.55 Серіал «Народжений злодієм».
18.35 Кримінал.
19.05 Худ. фільм «Чорні берети».
21.50 Серіал «Поворот ключа». Заключна серія.
23.00 Кримінал.
23.20 Серіал «Солдати удачі».

П'ЯТНИЦЯ, 31 серпня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

06.00 Анонс.
06.05 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.55 Одвічні істини.
09.00 Телемаркет.
09.15 Ретроспектива на Першому Національному. Док. фільм «Мусаввир».
09.35 Серіал «Каскадери».
10.30 Медичний тижневик «36,6».
11.00 УТН. Ранок.
11.20 Док.серіал «Вітер мандрів».
12.15 Телемаркет.
12.35 Не все так погано...
13.25 Закон є закон.
14.30 Баскетбол. Чемпіонат Європи. Чоловіки. Україна—Литва. У перерві — УТН. День.
16.10 Телемаркет.
16.20 Студія «5».
17.00 Телемаркет.
17.25 Надвечір'я.
17.55 Закон є закон.
18.00 УТН. Вечір.
18.20 Саме той.
18.45 Хіт року.
18.50 І що в упаковці?
19.00 Пам'яті Ярослава Стельмаха. «Аванцена».
19.35 Золота фортуна.
20.40 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.40 Питання дня.
21.45 Світ спорту.
22.10 Всеукраїнський молодіжний фестиваль «Перлини сезону». Частини 3, 4.
23.30 Хіт року.
22.45 ТРК «Ера» представляє: «В ніч на суботу з Оленою Роміною».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ-2

10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.30 І що в упаковці?
10.40 Мультфільм на замовлення.
11.25 Телемаркет.
11.45 Реформи освіти. Проблеми...
12.20 Відкриваємо Біблію.
12.50 Право.
13.20 Телемаркет.
13.40 Будні.
13.55 Хіт року.

КАНАЛ «1+1»

07.00 Ситуація.
07.10 ТСН.
07.30 Худ. фільм «Вавилон ХХ».
09.05 Серіал «Кріт».
10.00—16.00 Програми УТ-2.
16.00 Парк автомобільного періоду.
16.35 Фонтан-клуб.
17.05 Серіал «Космічні хрестоносці».
17.55 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Технобійці».
19.30 ТСН.
19.50 ТСН. Проспорт.
20.00 Перший мільйон.
21.00 Серіал «Круті. Смертельне шоу». 1 та 2 серії.
23.05 Серіал «Авантюрист».
00.00 Ситуація.
00.15 ТСН.
00.35 «Нічний кінозал» представляє. Худ.фільм «Філер».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

«ІНТЕР»

07.00, 08.00, 09.00, 12.00 Новини.
07.05, 08.05, 09.05 Інтерспорт.
07.10, 09.10 Прогноз погоди.
07.15 Клуб «Золотий гусак».
08.10 Серіал «Рятувальний патруль «Гаваї».
09.15 Худ. фільм «Велика перерва».
10.15 Сміхопанорама.
10.45 Мультфільм.
12.10 Інтерспорт.
12.15 Серіал «Даллас».
13.00—18.00 Програми обласних та регіональних телекомпаній.

КДРТРК

13.00 Анонс.
13.05 За київським часом.
13.15 Серіал «Луїза-Фернанда».
14.00 Музичний час.
14.30 Док.фільм «Десять кроків до успіху».
14.55 Док.фільм «Віват, «Артек!».
15.25 Немеркнучі зірки. О.Гай.
15.55 Оплески, оплески. Капела «Думка».
16.25 Ліки майбутнього.
16.40 Серіал «Луїза-Фернанда».
17.25 Торговий ряд.
17.30 За київським часом.

«ІНТЕР»

18.00 Новини.
18.10 Елка і кореші.
18.20 Моя сім'я. Наївні люди.
19.10 Міні-серіал «Клеопатра».
20.00 Інформаційний канал «Подробиці». «Час».
20.45 Інтерспорт.
20.55 Прогноз погоди.
21.00 Поле чудес.
22.00 Худ. фільм «Смертельна подорож».
23.45 Подробиці. Підсумки дня.
00.00 Прогноз погоди.
00.05 Худ. фільм «Багсі».

ICTV

06.00 Музичний ранок.
07.00 Факти.
07.05 Хіт-парад «Гаряча сімка».
07.15 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
07.35 Хіт-парад «Російські гірки».
07.45 Плюс-мінус. Економічний вісник.
08.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00,

У четвер на каналі «1+1» о 21.05 «Імперія кіно» представляє худ.фільм «Солдат Джейн»

14.00, 15.00, 17.00, 18.00 Факти. Гарячі новини.
08.05 Мультфільми.
08.20 Мультсеріал «Невгамовні».
08.45 Мультсеріал «Справжнє Роккове життя».
09.10 Серіал «Квантовий стрибок».
10.00 Серіал «Мілагрос».
10.45 Серіал «Милий ворог».
11.40 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
11.55 Худ. фільм «Приборкання норовливої».
13.25 В робочий полудень. Ретро-музика за вашими листами.
13.35 Худ. фільм «В розшуку».
15.10 Мультфільми.
15.45 Мультсеріал «Динозаврики».
16.10 Мультсеріал «Черепашки-ніндзя».
16.35 Мультсеріал «Невгамовні».
17.00 Мультсеріал «Сучасне Роккове життя «.
17.25 Серіал «Чи боїшся ти темряви?». Заключна серія.
17.55 Серіал «Квантовий стрибок».
18.45 Факти. Інформаційна програма.
19.00 Худ. фільм «Містер Гонконг».
20.45 Факти. Інформаційна програма.
21.10 Худ. фільм «Грім і Блискавка».
22.30 Факти. Підсумковий випуск.
22.45 Факти. Докладно.
23.00 Спорт.
23.10 Погода.
23.15 Плюс-мінус. Економічний вісник.
23.30 Кентавр.
23.50 Худ. фільм «Ворота пекла».
01.15 Хіт-парад «Російські гірки».
01.25 Хіт-парад «Гаряча сімка».
01.35 Музика ночі.

СТБ

07.00 «Вікна». Столиця.
07.15 BIZ-TV.
08.00 «Вікна». Бізнес.
08.20 BIZ-TV.
08.50, 01.30 Астрологічний прогноз.
09.05 Серіал «Антонелла».
10.25 Худ. фільм «Мідна гора».
12.40 BIZ-TV.
14.00 «Вікна». Новини.
14.35 BIZ-TV.
17.35 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 5 серія.
18.30 «Вікна». Кримінал.
18.40 Серіал «Антонелла».
19.15 «Вікна». Столиця.
19.25 Серіал «Антонелла».
19.50 «Вікна». Новини.
20.25 Худ.фільм «Сутичка».
23.30 Серіал «Поліція Гамбурга. Південний округ». 5 серія.
00.20 «Вікна». Кримінал.
00.30 BIZ-TV. Нічний каприз.

НОВИЙ КАНАЛ

06.30 Репортер.
06.35, 07.25, 07.35, 08.10, 08.35, 08.50, 09.05 Підйом.
07.00 Мультсеріал «Пуччині».
07.30 Репортер.
07.45 Телепузики.
08.30 Репортер.
08.40 Мультфільм «Ну, постривай!».
09.00 Київський репортер.
09.15 Худ.фільм «Ми з джазу».
10.45 Тетянин полудень.
11.10 Худ.фільм «Таємниця «Чорних дроздів».
12.50 Худ.фільм «Дні Турбіних». 3 серія.
14.00 Репортер.
14.10 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
14.15 Худ.фільм «Розумниці».
15.40 Мультсеріал «Мишеня Лапич».
16.10 Мультсеріал «Норман Нормал».
16.40 Серіал «Біле Ікло».
17.05 Мультсеріал «Пуччині».
17.30 Худ.фільм «Доля резидента». 1 серія.
19.00 Репортер.
19.35 Серіал «Нова жертва».
20.20 Худ.фільм «Небезпечно для життя».
22.00 Репортер.
22.30 Худ. фільм «Без правил».
00.00 Худ.фільм «Діти кукурудзи-666».
01.20 «Бівіс і Батхед».
01.45 Зона ночі.
03.25 Серіал «Голод».
03.50 Худ.фільм «Дні Турбіних». 3 серія.
04.50 Худ.фільм «Без правил».
06.25 Худ.фільм «Наш американський Боря».
07.50 Мультфільм.

ГРТ

05.00 Телеканал «Доброго ранку».
08.00 Новини.
08.15 Серіал «Земля любові».
09.15 «Зимова вишня» 8 серія.
10.15 Самі з вусами.
10.45 Смачні історії.
10.50 Бібліоманія.
11.00 Новини.
11.15 Серіал «Довга дорога в дюнах».
12.40 Фільм «Пригоди Електроніка». 3 серія.
14.00 Новини.
14.15 Єралаш.
14.35 Мультфільм «Король Левко».
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.20 Документальний детектив.
17.50 Серіал «Земля любові».
18.50 Поле чудес.
20.00 Час.
20.50 Фільм «До бою!».
23.15 Новини.
23.30 Фільм «Багсі».

РТР

05.00, 06.00, 07.00, 08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Вісті.
05.15 Серіал «Вірність коханню».
05.50, 06.50 Вісті — Москва.
06.15, 07.50 Сімейні новини.
06.25 Телепузики.
07.15 Експертиза РТР.
07.30 Тисяча й один день.
07.45 Православний календар.
08.15 Два роялі.
09.00 Моя сім'я.
10.30 «Фитиль».
10.45 Серіал «Санта-Барбара».
11.35 Серіал «Селеста».
12.30 Що хоче жінка.
13.30 Худ. фільм «Корольок — пташка співоча». 1 серія.
16.30 Худ. фільм «Вхід у лабіринт». 5 серія.
18.00 Серіал «Амазонка».
19.30 Вісті — Москва.
19.50 Худ.фільм «Я оголошую вам війну».
21.40 Худ.фільм «Самотня біла жінка».
23.50 Худ.фільм «Манія Жизелі».

НТБ

05.00 Сьогодні вранці.
05.15, 06.15, 07.15 Спорт, погода.
05.20, 06.25, 07.20 Кримінал.
05.30, 06.35, 07.25, 14.45 Про запас.
05.40, 06.45, 07.40 Карданний вал.
05.45 Мультфільм.
07.50 Серіал «Солдати удачі».
09.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сьогодні.
09.25 Серіал «Поворот ключа».
10.25 Подорожі натураліста.
11.25 Серіал «Мушкетери двадцять років по тому». 2 серія.
13.30 Старий телевізор.
15.30 Вулиця Сезам.
15.55 Серіал «Її звали Нікіта».
16.55 Серіал «Народжений злодієм».
18.30 Кримінал.
18.50 Худ. фільм «Чистильник».
21.50 «Жіночий погляд» О.Пушкіної.
22.30 Док.фільм «Рок».

СУБОТА, 1 вересня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

07.25 Анонс.
07.30 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.50 Телемаркет.
08.55 Вас вітає гуморист М. Риба.
09.00 В гостях у Дрьоми.
09.30 Естрадна прем'єр-ліга.
10.00 Пригорща.
11.00 Хіт року.
11.30 Здрастуй, школо! Привітання міністра освіти та науки України В.Кременя.
11.45 Дитяча лінія.
12.00 УТН. День.
12.15 Співає народний артист України Іван Попович.
12.45 Надвечір'я.
13.20 Classic-прем'єр з Т. Міленіною.
13.50 На сьомому небі.
14.30 Баскетбол. Чемпіонат Європи. Чоловіки. Франція—Україна.
16.10 Не все так погано...
16.40 Реліквії та храми України.
16.45 Польова пошта пам'яті.
17.15 Мультфільм.
17.25 Перехрестя.
18.00 УТН. Вечір.
18.20 Вікно в Америку.
18.50 Прогулянка з «Акцентом» і не без моралі.
19.10 Худ.фільм «І знову цвітуть маки».
20.40 Вечірня казка.
21.00 УТН. Панорама.
21.40 Світ спорту.
21.55 Мегалот.
22.05 Футбол. Відбірковий турнір чемпіонату світу. Збірна Польщі — збірна Норвегії.
22.50 Фінал міжнародного конкурсу «Міс туризм Інтернешнл».
23.55 Хіт року.
00.05 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ-2
10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.15 Хіт-новини.
10.45 Резонанс.
11.05 Модний час.
11.35 Чітко і ясно.
12.05 Надзвичайна ситуація.
12.35 Бізнес за правилами.
13.10 Милосердя.
13.30 Людина і закон.
14.00 Блок суспільного телебачення.

КАНАЛ «1+1»
07.00 Парк автомобільного періоду.
07.35 Серіал «Лессі».
08.00 Перший мільйон.
08.50 Рецепти веселих кухарів.
09.25 Повне мамаду.
10.00-14.00 Програми УТ-2.
15.00 Серіал «Круті. Смертельне шоу». 1 серія.
16.00 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Західний світ».
17.30 «Імперія кіно» представляє. Худ. фільм «Кілер-2».
19.30 ТСН.
20.00 «Імперія кіно» представляє. Худ. фільм «Народимо дитинку?».
21.55 Серіал «Авантюрист».
22.50 Бокс по-справжньому. Девід Туа — Кріс Бірд.
23.50 Худ. фільм «Чоловік як жінка».
01.30 Парк автомобільного періоду.

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

КДРТРК
07.00 За київським часом.
07.30 Зустріч з піснею. А.Кудлай.
08.15 Пані, панночка, панянка.
08.25 Торговий ряд.
08.30 На ранковому прийомі.

«ІНТЕР»
09.00 Інтеранонс.
09.05 Прогноз погоди.
09.10 Самі з вусами.
09.30 Доки всі вдома.
10.00 Бадьорого ранку!
10.25 Не час.
10.45 Смак.
11.05 Музичний кіоск О.Гончаренка.
11.30 Худ. фільм «Король Лев».
13.05 Життя тварин.
13.35 Вчасно.
13.50 Серіал «Світ сафарі».
14.45 Худ.фільм «Королі жарту».
16.20 «З легким паром!». В гостях у М.Євдокимова.
16.40 Інтелект-шоу LG-Еврика.
17.35 Худ. фільм «Непіддатливі».
18.55 Футбол.Відбірковий матч чемпіонату світу 2002. Збірна Білорусі — Україна. У перерві — 19.50 Інтерспорт, 19.55 Суперлото.
21.00 Інформаційна програма «Подробиці».
21.15 N-кілометр.
21.25 Прогноз погоди.
21.30 Містечко.
22.00 Серіал «Далекобійники».
23.00 Худ. фільм «Караван смерті».
00.00 Худ. фільм «Експрес фон Райна».
02.00 Прогноз погоди.

Фігурист

ICTV

07.00 Факти.
07.05 Перехрестя.
07.35 Діалоги про риболовлю.
08.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00 Факти. Гарячі новини.
08.05 Мультфільм.
08.15 Худ. фільм «Рудий, чесний, закоханий». 1 серія.
09.30 Хіт-парад «Російські гірки». Підсумки тижня.
10.00 Худ. фільм «Вогонь, вода і...мідні труби».
11.25 Худ. фільм «Маленький свідок».
13.35 Худ. фільм «Містер Гонконг».
15.20 Мультфільми.
15.50 Серіал «Клеопатра 2525».
16.35 Серіал «Альф».
17.05 Худ. фільм «Золотий жук».
18.30 Худ. фільм «Джин без пляшки».
20.00 Худ. фільм «Закон, порядок і вбивство».
21.35 Насправді.
21.55 Футбол. Чемпіонат Іспанії. Центральний матч туру.
23.45 Худ. фільм «Інтрига».
01.20 Хіт-парад «Гаряча сімка». Підсумки тижня.
01.50 Музика ночі.

СТБ

08.05, 10.40, 01.40 Астрологічний прогноз.
08.10 BIZ-TV.
10.20 Вітер з півдня.
11.00 Наук.-поп. серіал «Підводна одіссея Кусто».
11.55 М-стиль.
12.35 Лабораторія малого бізнесу.
13.00 BIZ-TV.
15.30 BIZ-TV. Кращі хіти XX сторіччя.
16.30 Навколо спорту.
17.00 Наук.-поп. серіал «На перехрестях планети Земля. Куба».
18.00 Док. фільм «Титаніка».
19.00 «Вікна». Новини.
19.15 Худ.фільм «Убити Шакала».
20.45 Відбірковий матч чемпіонату світу з футболу. Збірна Німеччини — збірна Англії.
22.20 Худ. фільм «Стриптиз-клуб».
00.00 Худ. фільм «Жах серед ночі».

НОВИЙ КАНАЛ

08.00 Новий елемент.
08.25 Мультфільми.
09.30 Серіал «Слідопити».
10.00 Серіал «Таємниці стародавнього склепу».
10.30 «3х4». Найкумедніше домашнє відео.
10.55 «Хауз фіт» — домашній фітнес.
11.05 Худ.фільм «Небезпечно для життя».
12.40 Худ.фільм «Старик Хоттабич».
14.00 Мультфільм.
14.10 Репортер.
14.20 Худ.фільм «Напевно, боги збожеволіли».
16.15 Худ.фільм «Кубанські козаки».
18.05 Серіал «Горець».
19.00 Репортер.
19.30 Худ.фільм «Весілля в Малинівці».
21.15 Худ. фільм «Це не я, це — він!».
22.55 «Плейбой» представляє: «Доступ заборонений».
00.35 Зона ночі.
01.50 Худ.фільм «Бранці удачі».
03.05 Худ.фільм «Весілля в Малинівці».
04.30 Худ.фільм «Це не я, це — він!».
06.00 Худ.фільм «Кубанські козаки».

ГРТ

06.00 Новини.
06.10 Серіал «Ніжна отрута».
07.10 Час Патріарха.
07.50 «М. Таривердієв. Миті».
08.50 Бібліоманія.
09.00 Новини.
09.15 Смак.
09.35 Сміхопанорама.
10.10 Здоров'я.
10.55 У світі тварин.
11.40 Щоб пам'ятали... Юрій Бєлов.
12.25 Фільм «Непіддатливі».
14.00 Новини.
14.10 Серіал «Місіс Бредлі: Легка смерть».
15.05 Мультсеріал»: «Усе про Міккі, Маусе».
15.30 «З легким паром!» В гостях у М. Євдокимова.
16.00 Велике прання.
17.00 Новини.
17.15 Серіал «Прискорена допомога».
17.50 Фільм «Зло під сонцем».
20.00 Час.
20.30 Фільм «Караван смерті».
21.35 Футбол. Відбірковий матч чемпіонату світу. Збірна Словенії — збірна Росії.
23.25 Фільм «Експрес фон Райна».

РТР

05.40 Діалоги про риболовлю.
06.10 Серіал «Тарзан. Історія пригод».
07.00 Тато, мама, я — спортивна сім'я.
07.45 Телепузики.
08.10 Золотий ключ.
08.30 Фільм для дітей «Киш і Двапортфелі».
09.45 Доброго ранку, країно!
10.35 Сто до одного.
11.25 Сам собі режисер.
12.00 Худ. фільм «Загублений світ. Бій гладіаторів».
13.00, 19.00 Вісті.
13.20 Худ.фільм «Вони зустрілися в дорозі».
15.00 Вечори в Політехнічному. А.Вознесенський.
15.50 «І довше віку...» Док.-публіц. програма В. Молчанова. Лео Бокерія.
16.30 Прес-клуб.
17.00 Моя сім'я.
17.55 Аншлаг.
19.35 Худ. фільм «Несправедливо звинувачений».
21.20 Худ.фільм «Втеча із Шоушенка».
00.00 Чемпіонат світу з автогонок у класі «Формула-1». Гран-прі Бельгії. Кваліфікація.

НТБ

07.00, 09.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сьогодні.
07.20 Серіал «Нові пригоди Супермена».
08.20 Полундра.
09.15 Кримінал. Щиросерде зізнання.
09.45 Рослинне життя.
10.20 Квартирне питання.
11.30 Худ. фільм «Солом'яний капелюшок».1 і 2 серії.
14.15 «Кримінальна Росія». «Стережись компаньйона». 2 серія.
15.35. Худ. фільм «Паризькі таємниці».
18.40 Худ. фільм «П'ятий елемент».
21.20 Худ. фільм «Є про що поговорити!»
23.25 Худ. фільм «Біокупол».

НЕДІЛЯ, 2 вересня

ПЕРШИЙ КАНАЛ УТ

07.30 ТРК «Ера» представляє: «Доброго ранку, Україно!».
08.50 Телемаркет.
08.55 Укрспортлото.
09.00 Шоу самотніх холостяків.
09.30 Крок до зірок.
10.00 Наше військо.
10.30 Телефортуна.
11.05 Хто в домі хазяїн?
11.30 Медичний тижневик «36,6».
12.00 УТН. День.
12.15 Сільський час.
13.05 «Саме той» про себе...
13.40 Ми пам'ятаємо ваші імена...
14.00 Мультфільм на замовлення.
14.50 Формула-1. Гран-прі Бельгії.
17.00 Баскетбол. Чемпіонат Європи. Чоловіки. Україна-Ізраїль. У перерві — УТН. Вечір.
18.45 Бути жінкою.
19.15 Богодару Которовичу — 60! Концерт-святкування на честь ювілею видатного скрипаля.
20.10 7 днів. Світ.
20.40 Вечірня казка.
21.00 7 днів.
22.05 Худ.фільм «Цвітіння кульбаби».
23.35 Хіт року.
23.45 Нічний канал ТРК «Ера».

ДРУГИЙ КАНАЛ УТ

УТ-2
10.00 Телеанонс.
10.05 Телемаркет.
10.20 Реальний сектор.
10.50 «Золота фортуна».
11.50 Бізнес і влада.
12.20 Родом з України. Борис Іванов.
12.50 Кіноскарбниця. Худ.фільм «Діти капітана Гранта».
14.15 Відкриваємо Біблію.
14.45 Нова колекція.

КАНАЛ «1+1»
07.00 Бокс по-справжньому. Девід Туа — Кріс Бірд.
08.00 Комедійний квартет.
08.35 Біла ворона.
09.10 Лото-забава.
10.00-15.00 Програми УТ-2.
15.00 Серіал «Круті. Смертельне шоу». 2 серія.
16.00 «Імперія кіно» представляє. Худ.фільм «Дика Америка».
17.45 КВН. Українська ліга. 2-й півфінал.
19.30 ТСН-епіцентр.
20.00 «Імперія кіно» представляє. Худ. фільм «Незаконне втручення».
22.00 Серіал «Професіонали».
23.00 «Аргумент кіно» представляє. Худ. фільм «Шосе в нікуди».

ТРЕТІЙ КАНАЛ УТ

КДРТРК
07.00 Молодіжна телевізійна служба.
07.30 На своїй землі.
08.00 Недільні зустрічі.
08.35 Торговий ряд.
08.40 Інтер'єр.

«ІНТЕР»
09.00 Інтеранонс.
09.05 Прогноз погоди.
09.10 Містечко.
09.35 Прокинься і співай!
10.20 Уік-енд.
10.55 Караоке на майдані.
11.20 Смачно з Борисом Бурдою.
11.50 Мелорама.
12.20 Показуха.
12.50 Супутник «Планети Здоров'я».
13.20 Дикі зірки Голлівуда.
13.45 Випадковий свідок.
14.15 Худ. фільм «Зло під сонцем».
16.10 Брейн-ринг.
17.00 Серіал «Далекобійники».
17.55 Сміхопанорама.
18.25 Худ. фільм «Стрілець неприкаяний».
20.00 Інформаційно-аналітична програма «Подробиці тижня».
20.45 Прогноз погоди.
20.50 Джентльмен-шоу. 10 років в ефірі.
21.25 Худ. фільм «П'ятий елемент».
23.35 Спорт-тайм.
00.05 Худ. фільм «Останній герой».
01.20 Прогноз погоди.

ICTV

07.05 Насправді.
07.35 Хіт-парад «Гаряча сімка». Підсумки тижня.
08.05 Мультфільм.
08.10 Худ. фільм «Рудий, чесний, закоханий». 2 серія.
09.30 М-Файли.
10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00 Факти. Гарячі новини.
10.01 Худ. фільм «Брати по крові».
11.25 Худ. фільм «Потоп».
15.00 Мультфільми.
15.10 Мультфільм «Білосніжка і семеро гномів».
16.05 Худ. фільм «Жозеф Бальзамо».
17.05 Серіал «Альф».
17.30 Худ. фільм «Підземелля відьом».
19.00 Свобода слова.
20.00 Футбол. Чемпіонат Іспанії. Центральний матч туру.
21.40 Худ. фільм «Щелепи-4. Помста».
23.05 Серіал «Вигнанець». Заключна серія.
23.50 М-Файли.
00.20 Хіт-парад «Російські гірки».
00.50 Музика ночі.

СТБ

08.05, 00.20 Астрологічний прогноз.
08.10 BIZ-TV.
10.00 Наук.-поп. серіал «На перехрестях планети Земля. Куба».
11.00 «Вікна» в світ.
11.30 Імпреза.
12.00 Лабораторія малого бізнесу.
12.10 Ви практично здорові.
12.40 BIZ-TV.
15.05 Зелена зона.
15.35 Худ.фільм «Усе про це».
17.55 Автостиль.
18.15 Худ. фільм «Час убивати».
20.55 Худ. фільм «Стамбульський транзит».
22.25 Худ. фільм «Мертва зона».

НОВИЙ КАНАЛ

07.45 Церква Христова.
08.00 Мультфільми.
09.30 Серіал «Слідопити».
10.00 Серіал «Таємниці стародавнього склепу».
10.30 «3х4». Найкумедніше домашнє відео.
11.05 Посміхніться. Вас знімають.
11.35, 13.15 Світ індійського кіно.
12.55 Запитайте у лікаря.
14.30 Репортер.
14.50 Худ.фільм «Багдадський злодій».
16.40 Худ.фільм «Великий атракціон».
18.05 Серіал «Горець».
19.00 Репортер.
19.30 Худ.фільм «Службовий роман».
22.25 Худ.фільм «Містер Суботній вечір».
00.35 Худ.фільм «Великий атракціон».
01.50 Світ індійського кіно.
04.15 Худ.фільм «Містер Суботній вечір».
06.20 Мультфільм.

ГРТ

06.00 Новини.
06.10 Серіал «Ніжна отрута».
07.05 Армійський магазин.
07.35 Мультсеріал «Русалочка».
08.00 Єралаш.
08.15 Серіал «Прискорена допомога».
08.50 Бібліоманія.
09.00 Новини.
09.15 «Непутні нотатки» із Д.Криловим.
09.30 Доки всі вдома.
10.10 Клуб мандрівників.
10.50 Ранкова пошта.
11.20 Док. детектив «Шлях на Голгофу. Справа 1982 року».
11.55 Самі з вусами.
12.25 Фільм «Виправленому вірити».
14.00 Новини.
14.10 Серіал «Місіс Бредлі: Легка смерть».
15.05 Мультсеріал «Чорний плащ».
15.35 Розумниці і розумники.
16.05 Жива природа. «Правда про леопардів».
17.00 Новини.
17.20 Фільм «Стрілець неприкаяний».
19.10 Фільм «П'ятий елемент».
21.30 Часи.
22.50 Серіал «Тисячоріччя».
23.40 Фільм «Останній герой».

РТР

05.30 Худ.фільм «А якщо це кохання?».
07.05 Тато, мама, я — спортивна сім'я.
07.50 Російське лото.
08.40 ТБ «Бінго-шоу».
09.20 Доброго ранку, країно!
10.00 Аншлаг.
10.55 Містечко.
11.30 «Самородки Росії». Концертна програма.
13.00, 19.00 Вісті.
13.20 Діалоги про тварин.
14.05 Навколо світу.
14.50 Чемпіонат світу з автогонок у класі «Формула-1». Гран-прі Бельгії.
17.00 Док. фільм «Один день із Президентом».
17.25 Худ. фільм «Маросейка, 12». Фільм 5 — «Ген смерті». 1 серія.
19.35 Худ. фільм «Шалено закоханий».
21.45 Худ. фільм «Божевільний Сесіл Бі».
23.35 Худ. фільм «Басейн».

НТБ

07.00, 09.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сьогодні.
07.20 Серіал «Нові пригоди Супермена».
08.20 «Жіночий погляд» О.Пушкіної.
09.20 Худ. фільм «Василь Буслаєв».
11.20 Служба порятунку.
11.55 Худ. фільм «Земля Санникова».
13.40 Подорожі натураліста.
14.20 Великі батьки.
15.20 Худ. фільм «Небеса обітовані».
18.40 Ляльки.
18.55 Худ. фільм «Принцеса на бобах».
21.15 Худ. фільм «Кобра».
23.00 Ліга чемпіонів починає сезон.
23.40 Худ. фільм «Дівчина на танку».

У програмі можливі зміни.

Мал. Сергія ТЕРЕЩЕНКА.

У неділю на каналі «1+1» о 23.00 «Аргумент кіно» представляє худ. фільм «Шосе в нікуди»

«Молися сину: за Вкраїну його замучили колись...»

Цей рядок із вірша Тараса Шевченка «Мені однаково, чи буду...» можна адресувати мільйонам і мільйонам українських патріотів, кістками яких устелено неозорі сибірські тюремні простори. Вони загинули, щоб не загинули ми. Але щодалі відходять у вічність часи боротьби за незалежність України, то частіше можемо почути, що вона мало не манною небесною упала нам з неба. Так, наче протягом століть не гинули за неї великі сини і дочки України. Згадуваний вірш Шевченка закінчується словами:

«Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...
Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені».

І щоб не прокинутися одного дня «на нашій — не своїй землі», мусимо пам'ятати, що на нас із вічності із-за мільйонокілометрів колючого табірного дроту досі дивляться мільйони борців за незалежність.

Складаючи їм шану, сьогодні ми згадаємо лише декого із тих, хто протягом останніх десятиліть услід за Шевченком «возвеличив малих рабів отих німих і на сторожі коло їх поставив Слово».

А з ними — згадаємо всіх — відомих і невідомих...

Сергій ЛАВРЕНЮК.

Василь Боровий

За антирадянську агітацію і пропаганду, тобто за вірші, засуджений до десятирічного ув'язнення.

Ода творчій мислі

Залізом виривали мій язик,
Палили моє тіло на кострищі...
Я — вольності тисячолітній крик,
Дух непокори, людства думи віщі.
Мене вганяли в мури кам'яні,
Арканили ордою з мого степу...
Та світ людський не ляже у труні,
І сонце не замкнути в темінь склепу.
Як землетрус, я рву колючий дріт,
Як промінь, вириваюсь крізь грати...
Я — творча міць, яка будує світ,
Хоч кожну ніч мене вели вмирати.
Вогонь не спопелить моїх одеж,
Залізо мої скроні не розкраює...
Я — дума Кобзаря, і Гойї — теж,
І тих, чиїх імен давно немає.
Я — мисль людська і правди прямота.
Приходь, живий, — мої уста одверті,
Мій рух до сонця Землю поверта,
Утверджує життя
над тлінню смерті.

Іван Гнатюк

Засуджений на 25 років концтаборів із наступним позбавленням громадянських прав на п'ять років.

Перетлію болем України
Чи згорю, як порох на вогні, —
Все одно діждуся переміни,
Забодай хоч виду у вікні.
І не страшно буде помирати,
Грань життя і смерті перейти,
Так — немовби глянути крізь грати
На тюремні вишки та дроти.
Що там смерть? Я вірю в переміну,
Кажуть, віра й мертвих воскреша, —
Те, що має статись, неодмінно
Станеться... Воскресне — як душа.

Галина Гордасевич

У шістнадцятилітньому віці «За складання націоналістичних віршів і антирадянську агітацію серед студентів» засуджена на десять років таборів.

І все вернеться на круги своя,
І вийде правда і промовить слово.
Дороги, що ходила ними я,
Постеляться мені під ноги знову.
І я знайду ті молоді сліди,
Почую пісню, що тоді звучала.
З тих чорних днів неволі і біди
Поезії витоки і начала.
Вона пробилась і зійшла до нас,
Як сонце весняне у небі синім!
Сильніше всього в цьому світі — час,
Та перед правдою і він безсилий.
Сто раз убита, оживе вона,
І гляне в душу, і промовить слово.
Прокляті і забуті імена
Повернуться й засвітяться нам знову.

Ігор Калинець

«За вірші» отримав шість років суворих таборів і три роки заслання.

Добувши вітер
з білого вітрила
як рибу зі сітей
вийнявши з очей
незнайомої
скалку
нерозгаданої туги
обікравши кохану
з її безсонного сну
викорчувавши
з дикого поля душі
ще один пень ілюзії
не поминувши
зарозуміло
баркову зброярню
публіцистики
припавши вухом
до стіни дня
як до в'язничної камери
пограбувавши
поблаклі квіти
з гербарію словника
стявши у лузі
у лузі метафор
голівку з будяка
і зацвілої папороті
заокругливши фразу
на взір
місяця уповні
написавши собі
верлібровий
вирок
тричі на день
переконуюся
коли ти не є
доносом
на поета
то що тоді ти
поезіє
?

Зеновій Красівський

За «антирадянську діяльність» та вірші у таборах, тюрмах, психушках відбув більш як 20 років.

Молитва

Народе мій, прийми мої плачі!
О дав би Бог: довершений сльозою
Пугар терпінь розлився би рікою
І ти, народе, взявся б за мечі!
Народе мій, прийми мої плачі!
Народе мій, прийми мої плачі...
О як би ти, причащений сльозою,
Повстав увесь з тираном до двобою,
Загартувавши у сльозах мечі!
Народе мій, прийми мої плачі!
Народе мій, прийми мої плачі...
Коби то ти хоч раз увесь заплакав!
Над ворогом би крук закрякав —
І він сконав би, долю клянучи.
Народе мій, прийми мої плачі!
Народе мій, прийми мої плачі,
Мій крик душі, журбу тяжку, гризоту
І кров мою й останню краплю поту,
Й оті мої невільницькі плачі!
Молю тебе, прийми мої плачі!

Ірина Калинець

За вірші і участь у Комітеті захисту прав людини засуджена на шість років ув'язнення і три роки заслання.

Василеві Стусові

Ще того віку вистачить. Ще того
життя полинного, щоб вік перебрести,
лишивши цю пустелю, як хребти
лишаюсь на могилах... Злого,
найзлішого не вигадати дня,
ніж цей, розп'ятий на дротах
ослизлих...
Як тільки вечорова тінь забризне
на обрій неба, я твоє ім'я
повторюю в молитві. Шепіт гасне,
як гаснуть зорі в світанковій млі.
Ще того віку вистачить для щастя
прийти і вмерти на своїй землі.

Григорій Кочур

Засуджений на десять років виправно-трудових таборів і на подальші п'ять років позбавлення прав.

Хай не призначено, моя зловтішна доле,
Ні крихти радощів мені з твого стола,
Нехай не поведеш мене ти вже ніколи
Шляхами іншими, ніж десять літ вела,
Хай застилатиме повік вигнання мла
Від мене рідний край, надій квітуче
поле,
Хай під опікою причаєного зла
Минатиме життя безбарвне, вбоге, кволе, —
Приймаю, доле, все без скарги, без
вагань,
Лиш збережи, молю, мого єства основу, —
Моє оплачене поневірянням слово:
В нім сяє все, чого позбавлений в житті,
В нім — волі й вічності уламки золоті,
В нім — правді світовій і правді нашій
дань.

Ярослав Лесів

За участь у підпільному Українському національному фронті засуджений на шість років ув'язнення, за членство в Українській Гельсінкській спілці додано два роки, за голодування тривалістю 192 дні засуджений ще на п'ять років.

Вся камера моя в хрестах,
На них усіх я розіп'ятий,
Запікся кров'ю на вустах
Мій крик — не закричати!
А десь далеко б'ється дзвін,
Калатає в розбиту крису.
Стікає сум зі всіх Вкраїн
В мою тюремну тишу
На сто віків у глибині.
Лежу я, тишею закутий.
Уже не вирватись мені
З німої тиші, не заснути.

Тарас Мельничук

У 1972 році «за вірші» засуджений на три роки позбавлення волі та два роки адміністративного нагляду.

вчуся в таборі
грати на бандурі
бо думаю собі
поки я в таборі
то хай хоч навчуся
грати на бандурі
і вчуся вчуся
а то у мене
нічого не виходить:
струни з-під пальців
тікають на Україну.

Михайло Осадчий

Заарештований у 1965 і 1972 роках, засуджений на два роки суворого режиму, сім — особливого режиму, три роки заслання, три роки домашнього арешту.

І в перший день, і в лебединий,
І в проміжку, в якому жив,
Найвища честь, як ти людина,
Яку дух волі зворушив.
Святі — що одного волання,
Як відблиск світла уночі.
Достойні шани ті змагання,
Які несеш ти, як мечі.
Цю ношу сірий не підмінить.
Хіба що важче підкладе.
Та цей тягар тебе відтінить
Від тих, хто в світі просто йде.

Євген Сверстюк

«За підрив і ослаблення радянської влади» відбув сім років ув'язнення суворого режиму та п'ять років заслання.

Вам кому рокувала доля
Смерть солодку за рідний край
Смерть повільну тюрму неволю
Дим поразки і прірви край
В безпросвітньо глуху дорогу
Йти і знати один за сто
Нести слово свойого Бога
І не падати під хрестом
Серед зла і хули й наруги
У снігах між чужими людьми
І живити святиню в других
І стояти за них грудьми
Вам ув'язнені лицарі честі
Котрі скошеним цвітом лягли
Котрі в горі в глухім нещасті
Її вроду і дух берегли
Україна складає шану
І допоки нам світить день
Берегтиме народна пам'ять
Всіх шляхетних своїх дітей.

Іван Світличний

У 1965 році засуджений за «виготовлення, зберігання та розповсюдження антирадянської літератури». В 1972 році отримав ще один термін — сім років таборів суворого режиму та п'ять років заслання.

Провина

Я винен, браття. Всі ми винні.
Наш гріх судитимуть віки
За беріїв, за Соловки,
За чорні, зганьблені, злочинні,
Перегвалтовані роки.
За куці істини нізчимні,
За те, що унтери причинні
Нам кастрували язики.
За довбані в катівнях ребра,
За реабілітантські жебри,
За небо, гратами рябе, —
Судіть мене.
Судіть без знижки.
Судіть — я винен — хоч до вишки
Мене, а заодно й себе.

Ірина Сеник

Засуджена на десять років спецтаборів. Після повернення в Україну як «особливо небезпечна рецидивістка» отримала ще шість років концтаборів і п'ять років заслання.

У храмі, що куполом йому —
в'язнична стеля,
іконостасом — помарнілі лиця
жінок, стражданих надміру,
проси всепрощення.
І день, і ніч проси.
Проси, проси за ту недосконалість,
Що ткалася роками довгими
і павутиною обмотувала душу.
На вівтарі із чорних нар
у суєтливий темний час
проси прозрінь, очищення проси,
проси пройнятися довготерпінням
у храмі, що куполом йому —
в'язниця стеля.

Василь Стус

За протест проти репресій КДБ та «за вірші» у 1972 році засуджений до п'яти років концтаборів, 1980 року повторно засуджений на десять років таборів суворого режиму. Помер у карцері.

Пам'яті Алли Горської

Ярій душе! Ярій, а не ридай.
У білій стужі серце України.
А ти шукай — червону тінь калини
на чорних водах — тінь її шукай.
Бо — горстка нас. Малесенька щопта.
Лише для молитов і сподівання.
Застерігає доля нас зарання,
що калинова кров — така густа,
така крута, як кров у наших жилах.
У білій стужі білих голосінь
це гроно болю, що паде в глибінь,
на нас своїм безсмертям окошилось.

* * *

Як добре те, що смерти не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що перед вами, судді, не клонюся
в передчутті недовідомих верст.
Що жив, любив і не набрався скверни,
ненависти, прокльону каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернусь у життя
своїм стражденним і незлим обличчям.
Як син тобі доземно уклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі
і з рідною землею поріднюсь.

«Покремсали життя моє на частки...»

«І щось в мені таке велить
Збіліти в гнів до сотого коліна!
І щось в мені таке болить,
що це і є, напевно, Україна».
Ліна КОСТЕНКО.

Долі

Тих, хто з мордовських таборів одразу пішов у велику політику, ми знаємо в обличчя. В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко, Степан Хмара, брати Горині... Їх небагато. Більшість колишніх «радянських» політв'язнів, серед яких і мій герой, Микола Васильович Бондар, ніколи не з'являлися на екранах телевізорів, не давали інтерв'ю, не писали спогадів. Вони залишилися «за кадром» новітньої української історії. Забуті державою. Принижені тими, хто колись «благословляв» їх у табори, а нині знову сидить у чиновницьких кріслах. Вони залишилися сам на сам — з підірваним здоров'ям, невлаштованим житлом, мізерною пенсією і ... незборимою людською гідністю.

Миколині університети

Йому і досі сниться станція Вапнярка. Біла хата обабіч залізниці. І вони, трійко братів, яким мама розповідає казки. Повертається з роботи тато — кремезний, мовчазний машиніст паровоза. І такою силою дихає його постать, що хлопчикам хочеться підхопитися і просто зараз, у ніч, іти, як Котигорошко, перемагати ворогів...

На станції Вапнярка минуло його повоєнне дитинство. Звідти він поїхав на Донбас. Закінчив гірничий технікум. Працював на металургійному заводі. Три роки служив в армії, у Бресті. У 1963 році здійснилася Миколина мрія — став студентом філософського факультету Київського держуніверситету. То був рік Василя Симоненка. Всіх вразила несподівана смерть 28-річного поета. По університету ходили заборонені Василеві вірші, щоденник. Кілька рядків з нього, які цілковито відповідали його життєвій позиції, Микола записав до свого блокнота: «Втрата мужності — це втрата людської гідності, котру я ставлю над усе. Навіть над самим життям. Але скільки людей — розумних і талановитих — рятували своє життя, поступаючися гідністю, і, власне, перетворювали його на нікому не потрібне животіння. Це —найстрашніше».

Після закінчення навчання Миколу, як кращого випускника, направляють на викладацьку роботу до Ужгородського держуніверситету.

У той час країна готувалася «гідно зустріти 100-річчя від дня народження В. І. Леніна». В університеті лекції з філософії почали заміняти «ленінськими уроками». Це обурювало молодого викладача. Коли дійшла черга до його «годин», він відмовився «зняти» свої заняття на користь «читань». Переконував: філософія, як древня наука, не має нічого спільного з ідеологією. Кафка, Кант чи наш Григорій Сковорода —над будь-якими ідеологічними догмами...

Спочатку Бондаря «виховували» на кафедрі. Живи, як усі, радили. На кухні кажи, що хочеш. В аудиторії —зась. Навіщо тобі псувати кар'єру?

Та Микола не міг спілкуватися лише на кухні. Про празькі події 1968 року говорив зі студентами відкрито: це агресія, хоч би якими гаслами вона прикривалася. Це придушення демократії. Написав кілька листів у Москву, в ЦК КПРС. Листи повернулися в Ужгород.

«Ідейно-моральну» поведінку викладача філософії Миколи Бондаря «розбирали» на зборах. Він підтвердив, що засуджує дії радянської влади. Потрібно змінювати або керівництво, або саму владу. Порушуються права людини: на власну думку, на рідну мову, власне, на свободу жити. В країні панує тоталітарний режим. Його слова прозвучали, як вибух. Колеги, ніби відхрещуючися, підняли руки за те, щоб звільнити «бунтаря» з роботи і заборонити йому будь-коли і будь-де займатися педагогічною діяльністю.

Минув рік. Микола переїхав до Черкас. Працював вантажником, оператором котельні. Весь час, день у день, домагався права повернутися на педагогічну роботу. Йому не просто відмовляли. З ним боялися навіть спілкуватись. Однак жити у своїй країні персоною «non grata» він не збирався. І ставати на коліна також.

7 листопада 1970 року Микола Бондар приїхав до Києва. Став у колони демонстрантів, що рухалися Хрещатиком. Вони несли у руках прапори, транспаранти. Микола розгорнув своє гасло, привезене з Черкас. Підвипилі «трудящі» не звернули на нього уваги. Аж поки колона не зрівнялася з головною трибуною. Загриміли заздравиці на честь «Великого Жовтня». Однак жоден з членів ЦК та уряду не підняв руки у привітанні. Щербицький та його соратники стояли, немов укопані. На Миколиному транспаранті, який він розвернув до трибуни, вогнем палахкотіли слова: «Ганьба злочинному керівництву КПРС!»...

Арешт

Шок на трибуні тривав якусь мить. Немов з-під землі виросли перед Миколою «люди у цивільному». Вони вирвали з рук гасло. Потягли Миколу по землі... Опритомнів він у слідчому ізоляторі КДБ. Боліла голова, садна на руках і ногах. Почалися нескінченні допити. Психіатрична експертиза. І знову допити, залякування, шантаж. До якої організації належиш? Хто ті окуче? З ким спілкувався?

Так тривало 6 місяців. На суді він відмовився від адвоката. Не визнав себе винним. Судова колегія з кримінальних справ Київського обласного суду під головуванням Ю. Мацка, ухвалила: «Підсудний М. В. Бондар, будучи невдоволеним політикою КПРС і Радянського уряду з метою підриву і послаблення Радянської влади протягом 69—70 рр. неодноразово поширював наклепницькі вигадки, котрі ганьблять радянський і суспільний лад. Зокрема, працюючи викладачем кафедри філософії Ужгородського університету, висловлював політично шкідливі думки.., таврував внутрішню і зовнішню політику КПРС і Радянського уряду.., відправив поштою колишньому однокурснику Береговому 9 листів, в яких оббріхував умови життя у нашій країні, писав про необхідність вести боротьбу проти існуючого в СРСР державного і суспільного ладу. ... Зміст виготовлених Бондарем письмових документів, у яких ідеться про те, що в нашому суспільстві люди нібито перетворені на рабів, а країна — це клітка, в якій знаходяться громадяни СРСР, що керівництво КПРС і Радянський уряд проводять антинародну політику і т. ін., і що він усіма силами буде боротися проти існуючих у нашій країні порядків, є наклепницьким, таким, що ганьбить радянський і суспільний лад».

На основі викладеного, керуючись ст. ст. 323, 324 КПК УРСР, судова колегія винесла вирок: засудити Бондаря М. В. за ст.62 ч.1 КК УРСР, позбавити волі у ВТК суворого режиму строком на 7 років».

За гратами

До мордовських таборів етапували кілька тижнів. Самого у наглухо забитому вагоні. Охорона — 10 солдатів і стільки ж вівчарок. Він —особливо небезпечний злочинець. У таборі оголосив голодовку. Один місяць примусово годували. Помирав у тюремній лікарні. Коли опритомнів, побачив — над ним плаче старий лікар. Він і вирвав його з лабет смерті. Знову камера. Відвідини «старих знайомих» — кадебістів. Може, напишеш покаяння? Для чого так мучитися? Ти ж помилявся... Чи відомо їм, що таке людська гідність? Чи чули коли Тарасове, вистраждане у солдатчині: караюсь, мучусь, але не каюсь?.. Після «душевних» розмов — карцер. Бетонний мішок. У ньому ні сісти, ні лягти. Можна тільки стояти. 15 діб. На день — сухар цвілого хліба і кухоль води. Втратив 20 кілограмів ваги. Коли знову переводили у камеру, бачив Левка Лук'яненка. Через кілька днів — В'ячеслава Чорновола. Це через них по радіо «Свобода» передали і його прізвище, політв'язня Бондаря..

Узяв участь у протесті «політичних». Знову карцер. І знову тиск кадебістів. Не хочеш каятися? Дуже гордий? Поїдеш догнивати в «одиночку»!

Два роки у Владимирській в'язниці. Камера-«одиночка». Для «розваги» підсаджували наркоманів, буйних психів. Не давали спати кілька діб підряд. Протестував, і знову — карцер. Виснажений, напівживий, але не зломлений, він зустрів 1977 рік.

Звільнення

«Куди поїдеш?», «Де будеш?» — кадебісти давали зрозуміти, що він і на волі буде під їх недремним «оком». Один із них порадив: «Вимітайся за кордон. Як твої націоналісти. Щоб і духу твого тут не було. Тобі і там буде краще...» Він їх розчарував: «Повернуся лише в Україну...»

До Тульчина везли у наручниках. Він сам обрав це містечко, щоб зібратися з духом, а потім поїхати на Черкащину, де жили тепер батьки. Його поселили в готелі. Два дні тримали під арештом. Райцентр святкував черговy річницю «Великого Жовтня». Через тиждень потрапив додому. На другий день приїхали місцеві кадебісти. «Де буваєш? З ким зустрічаєся?» Заплакала мати: «Дайте йому віддихатися... Він же, як з хреста знятий...»

Поїхали на шахту, де працював молодший брат, Валентин. «Ти повинен доповідати про все, чим займається Микола». Провели «бесіди» з сусідами. Навіть «обробили» школярів. Микола почав збиратися у дорогу. Благала мати: «Не їжджай, сину. Якось перетерпимо. Скільки вже перегорювали...»

У передмісті Черкас влаштувався на роботу у радгоспі. Оселився у гуртожитку. Не зважав на свою «тінь». Удень — на полі, ввечері — у бібліотеці. У таборах він знудився за світом книг.

Лариса

Вона з'явилася в його житті несподівано. Не схожа на інших — смілива, рішуча, незалежна. Сама приїхала до гуртожитку, щоб познайомитися з «політичним». Сказала собі: не буду себе поважати, якщо не зустрінусь з цією людиною...

Микола не здивувався, побачивши у фойє дівчину, що чекала на нього. До нього часто приїжджали матері, сестри, наречені політв'язнів, щоб дізнатися правду, «як там, за колючим дротом». Але дівчину цікавив він. Лариса розповіла про себе. Батько у неї кадровий військовий. Брат — також. Вона за фахом модельєр-конструктор одягу. За характером, пожартувала, Жанна д'Арк. Вона ніколи і нічого не боялася. Завжди могла відстояти себе і свою думку. Ходила до церкви. А як почали забороняти, порвала з комсомолом. Ненавиділа фальш і брехню. Зневажала «плазунів». Захоплювали її люди чесні, безкомпромісні, мужні, сповнені волі і гідності. Такі, як він, колишній в'язень совісті Микола Бондар...

Проговорили вони до пізньої ночі. Довго довелося чергувати біля гуртожитку «людям у цивільному». Другого дня на фабрику, де працювала Лариса, прибули кадебісти. Її викликали у відділ кадрів і «м'яко» попередили: дивись-но, дівчино, з ким водитися... Зняли копії з її документів. Через кілька днів «задокументували» на відеоплівку, коли Лариса вийшла на вулицю.

Однак дівчина продовжувала зустрічатися з «небезпечною» людиною. «Я відкрила для себе душу такої кришталево-чистої краси, такого духовного багатства, такої сили волі і благородства, якої я ніколи у житті не бачила», — розповість вона згодом. Та батьки не поділяли доньчиного захоплення. Вони ладні були відмовитися від неї, ніж дати згоду на одруження з колишнім політв'язнем. І Лариса зробила вибір сама. Вона розрахувалася з роботи і поїхала з нареченим у Гайсин. Там Миколу прийняли на цукровий завод вантажником. Житло знайти не вдавалося — ніхто не хотів мати справу з КДБ. Врешті, один господар дозволив перезимувати у хаті-пустці... Разом ходили до лісу по дрова. Топили піч, а на ранок просипалися на примерзлому до крижаної долівки кожусі...

19 січня 1980 року вони розписалися. Без шампанського і свідків. Лариса хотіла повінчатися, і вони поїхали у Тульчин до стародавнього собору.

У храмі їх уже чекали. Але не з благословінням. Священнослужителі знали, хто цей високий, коротко підстрижений наречений. У вінчанні навідріз відмовили. Не зважили на Ларисині сповнені сліз очі. Тоді вона випросталася і сказала: «Ви нас не повінчаєте? І не потрібно. Колю, давай обручки. Ми самі себе обвінчаємо!..»

Вони стали навпроти древньої, потемнілої ікони. Схвильований Ларисин голос полинув під саме склепіння храму: «Хай нас, Колю, свята сила повінчає і допомагає у житті, і оберігає! І щоб ми з тобою не розлучалися ніколи. Амінь...»

Вони обмінялись обручками, перехрестилися і вийшли з собору.

Реабілітація

Невдовзі «неблагодійного» Миколу звільнили з цукрозаводу, і подружжя повернулося до Черкас. Народилась Оленка. Вдалося знайти дах над головою. Ларису знову прийняли на фабрику. Миколу зі скрипом брали на найчорнішу роботу: прибирав у дворах, у порту, тягав вантажі. Скрізь, де не працював би, стеження. Напарники, хто чесніший, попереджали: «Васильовичу, будь обережним. Знову приходили «з органів».

Наближалися чергові вибори до Верховної Ради СРСР. Бондарі голосувати не пішли. Відразу додому прибув наряд міліції і парторг: «Чому не йдете? Знову за грати хочете?» — «Я свою свободу великою ціною здобув, — спокійно відповів Микола. — І кланятися нікому не буду».

Наступного дня його викликали до прокуратури. «Ми маємо право арештувати негайно, — погрожували. — За антидержавну пропаганду підеш на 15 років!» З Ларисою у цей час «бесідували» кадебісти. Попередили — на Миколу готується постанова на арешт.

Однак час уже був не той. Минав 1987-й. Це відчували і працівники «органів». Одного дня до Бондарів приїхали високі чини КДБ. Зайшли у кімнату, і найстарший сказав: «На ваших очах знищуємо постанову на арешт. Це була помилка. Пробачте». І додав, звертаючись до Лариси: «Я зрозумів, що ваш чоловік — справжня людина». Так Микола Бондар розпрощався з КДБ.

У 1989 році українська діаспора запросила його і Ларису відвідати Америку. Пропонували залишитися —Миколі потрібне було серйозне лікування. Більше двох місяців вони не витримали без Батьківщини... У 1992 році надійшла постанова про реабілітацію колишніх політв'язнів. Крім погано віддрукованого папірця, вона не принесла ніякого полегшення. Сім'я потерпала від нестатків. Миколу на роботу не брали — молодих, казали, нема куди дівати. Лариса ночами сліпла за швейною машинкою, але її заробітків ледь вистачало, щоб оплачувати квартиру. Микола ходив похмурий, аж чорний. Допомогли друзі — влаштували його вантажником на торговельне судно. Плавав майже рік. Тяжка робота далася взнаки — відкрилася нажита у таборах виразка шлунка. Знесилений через кровотечу фізично і стомлений морально, Микола повернувся додому.

У 1999-му колишньому політв'язню виповнилося шістдесят. Почав одержувати пенсію. Спочатку близько 90 гривень. Тепер — 106. «Доплачують 7 гривень 80 копійок за те, що відібрали молодість, за те, що помирав у карцері, місяцями стояв у бетонному мішку», — з гіркотою мовила Лариса Петрівна. «Хіба я для того сидів, щоб мені пенсію збільшили? — почув нашу розмову Микола Васильович. — Я інакше вчинити не міг. То була і є моя суть...»

Епілог

— Я дуже щаслива жінка, — продовжувала Лариса Петрівна, коли ми залишились удвох. — Я прожила життя вільною людиною... Микола додав у мені людини. Він народився мислителем. Добрим і гордим водночас. Його за це поважали навіть вороги. Він ніколи не дбав про себе. Завжди його серце страждало за людей, за нашу Україну. І зараз вона йому болить... Бо хіба про таку державу мріяли вони у таборах?!

Ми довго говорили про Миколиних побратимів по табору. Багато з них хворі і самотні. Пенсія мізерна. «Не така, як у тих, хто їх судив», — зауважила Лариса Петрівна. Її не вистачає навіть на найнеобхідніші ліки. Миколі Васильовичу також украй потрібна операція на очах — через катаракту він втрачає зір. Однак на лікарню потрібно не менш як тисячу гривень, а їх у сім'ї немає. Оленка ще не працює. Вона — студентка.

Невимовно сумно було слухати ці слова. Пригадалися гучні церемонії нагородження «за розбудову Української держави» вдоволених життям і собою «героїв». Пишні бенкети, феєрверки на їх честь. А коли ми назвемо істинних героїв — тих, хто наближав, творив незалежну державу у таборах, камерах і карцерах? Хто хоч раз за 10 років назве поіменно всіх колишніх політичних в'язнів? Хто запросить їх у найкращий палац України? Вклониться їм, скаже добре слово і знайде у собі мужність попросити пробачення? Держава зобов'язана забезпечити їм людське життя. І належну шану.

... Не знаю, чи стане поруч з «вдоволеними» Микола Бондар зі своїми побратимами. Чи прийме нагоду... Та впевнена: без акту національного очищення, без акту національного примирення і прощення у нас немає майбутнього.

Лідія ТИТАРЕНКО.

Черкаська область.

На знімку: Микола Бондар разом з дружиною Ларисою.

Із піднебесся — на Говерлу

приземлилися п'ятеро сміливців-парашутистів із аероклубу «Явсон», присвятивши цю подію 10-річчю незалежності України. Поряд із куполами парашутів у небі майорів синьо-жовтий державний прапор.

То була давня мрія Олександра Яворського, підприємця з Івано-Франківщини, який патронує аероклуб «Явсон». Про його багатовекторну діяльність — від обробітку землі до прокладання доріг і «борозни» у спортивній авіації — вже йшлося на сторінках «Голосу України» в нарисі «Земний господар і небесний хуліган». Коли Олександр Яворський ділився своїми намірами підкорити норовливу Говерлу з піднебесся, фахівці сприймали його дерзновенний виклик природі неоднозначно. Бо найвища вершина українських Карпат нагадує вдачею примхливу жінку, настрій котрої змінюється щомиті. Я мала нагоду пересвідчитися в цьому, коли піднімалася разом з колегами і читачами на Говерлу з нагоди дня журналіста: щойно світило сонце — і раптом невідь-звідки сніг з дощем. Одне слово, ризик був чималий, а тому і Міністерство оборони, і Украероцентр, і ТСО (Товариство сприяння обороні) України дали добро в останню мить — акурат напередодні Спаса. О 8-й годині 35 хвилин ранку перший, найдосвідченіший, парашутист вистрибнув із літака АН-2 на висоті 1500 метрів і приземлився точнісінько на маківку Говерли — біля хреста. А там уже чекала група підтримки: начальник аероклубу шестикратна чемпіонка світу Ірина Адабаш, її колеги, що проводили метеобстеження, дружина пілота Любов Яворська, наші колеги з Івано-Франківська — головний редактор обласного радіо Володимир Безгачнюк та кореспондент УТ-1 Ярослав Гретчук.

Говерла того дня була напрочуд люб'язною, хоча і небезхмарною. Якихось 10—15 секунд, коли парашутист «пірнув» у хмару і випав з поля зору екіпажу літака і групи управління й підтримки знизу, видалися дуже довгими. Наступні четверо парашутистів також приземлилися точнісінько на вершину і одразу потрапили під струмінь... шампанського. Так належить вітати першопрохідців. Утім, для самих парашутистів — бувалих у бувальцях, досвід котрих вимірюється тисячами стрибків, немає недосяжних цілей...

Того дня «явсонівці» були на вершині першими (вирушили вдосвіта) і неабияк здивували тих, хто здіймався вгору. То був кількасотенний загін працівників Служби безпеки із чотирьох областей. Говерла у дні великих державних свят приймає іспит на витривалість у всіх, хто наближається до неї з вершин і низин...

Оксана ТЕЛЕНЧІ.

Івано-Франківська область.

Шахта імені Засядька: в епіцентрі горя

Трагедія

Кількість жертв вибуху, який стався в неділю на донецькій шахті імені Засядька, досягла 47 осіб. Десять гірників, чиї тіла не знайдено через пожежу в лаві, також загинули. Ще один шахтар помер в опіковому центрі.

Причини вибуху розслідує експертна комісія. За словами заступника начальника управління Міністерства палива і енергетики Анатолія Заболотного, комісія з'ясовує, звідки взявся газ і що призвело до вибуху. На місце аварії експерти зможуть потрапити лише наступного тижня, після розгазування аварійної виробки. Нині її закрито чотирма бетонними перемичками і заповнено інертним газом. Тим часом точно встановлено, що на момент вибуху вугільний комбайн не працював, а режим провітрювання дотримувався.

У ці дні державна комісія із розслідування причин аварії веде прийом родин загиблих і визначає обсяги потрібної допомоги. Прокуратура області порушила кримінальну справу за фактом аварії, яка спричинила людські жертви.

Виступаючи на траурному мітингу на цвинтарі в селищі Щегловка, голова державної комісії, Перший віце-прем'єр України Олег Дубина заявив, що уряд зробить усе можливе і потрібне, щоб кожна сім'я, яка залишилася без годувальника, отримала допомогу. «Наше завдання — не допустити нових аварій, нових жертв», — додав О. Дубина.

Ліна КУЩ.

Фотофакт

Фотокореспондент газети «Киевские ведомости» Михайло Марків уранці 21 серпня зазнав нападу з боку групи невідомих.

Фото Сергія ВАСИЛЬЄВА (УНІАН).

Спорт

У Києві — нічия, а в підсумку — перемога!

***Футбол.* Третій попередній раунд Ліги чемпіонів. Матчі-відповіді. *«Ліверпуль» (Англія)—*«Маккабі» (Ізраїль, Хайфа). 4:1 (перший матч — 5:0), *«Байєр» (Німеччина)—*«Црвена Звєзда» (Югославія). 3:0 (0:0). *«Барселона» (Іспанія)—*«Вісла» (Польща). 1:0 (4:3). *«Мальорка» (Іспанія)—*«Гайдук» (Хорватія). 2:0 (0:1). *«Лаціо» (Італія)—*«Копенгаген». 4:1 (1:2).**

***«Динамо» (Україна, Київ) — «Стяуа» (Румунія, Бухарест). 1:1* (перший матч — 4:2). Няга, 30, Мелащенко, 46.**

***«Динамо»:* Філімонов, Хацкевич, Головко, Ващук, Мелащенко (Серебренников, 79), Белькевич, Гіоане, Ідахор (Пеєв, 69), Боднар, Несмачний, Гавранчич.**

***«Стяуа»:* Лунг, Ф. Думітру, Міу, Бачу, Лінкар, Стойка, Няга (Вінтіла, 82), Тріка (Н'Гасса, 60), Балан, Дангулеску (Піцурка, 73), М. Думітру.**

***Попереджено:* Лінкара, 9, Бачу, 15, М. Думітру, 38, Головка, 43, Вінтілу, 89. На 52-й хвилині з поля вилучено Бачу (друге попередження).**

***Арбітр* — Грем Барбер (Англія).**

21 серпня. Київ. Стадіон «Динамо». 25 градусів. 20 000 глядачів.

Цей матч за змістом можна поділити на дві частини. Упродовж першої гра у господарів, як кажуть, просто не клеїлася. Динамівці ніяк не могли налагодити конструктивні дії в атаці. Але і в обороні часто-густо діяли хаотично і невпевнено. Здавалося, що суперник переважає їх у швидкості. Окрім м'яча, який румуни забили в результаті стрімкої контратаки, вони могли відзначитися ще кілька разів. Та в одних випадках щастя було на боці «Динамо», в інших — рятував воротар. А одного разу Гавранчич вибив м'яча з лінії воріт.

Якщо вірити заявам тренера гостей, що гравцям «Стяуа» боси клубу пообіцяли за вихід до Ліги чемпіонів по 125 тисяч доларів кожному, то і я за такі гроші не жалів би себе. Жарт, звичайно. А от гості жартувати не збиралися.

Не найкращий день переживав наш головний розігруючий Белькевич. І на цьому тлі особливо помітна була відсутність Черната, який і атаку організувати вміє, і пробити небезпечно може. На жаль, перебуваючи у збірній Румунії, Флорін зазнав травми. Цим і пояснюється, що його не було навіть серед запасних.

А от після перерви сталися приємні метаморфози. Вже через 15(!) секунд від початку другого тайму кияни зрівняли рахунок. Гіоане вивів на ударну позицію Мелащенка. І той із-за меж карного майданчика потужно пробив під поперечину. Гол-красень! Нічого додати.

До кінця зустрічі кияни ініціативи вже не віддавали, створивши, як наголосив після матчу наставник гостей Віктор Піцурка, безліч голевих моментів. Один лише Белькевич принаймні тричі міг збільшити рахунок. Та щоразу виручав воротар Лунг, який до цього поєдинку перебував у запасі. Але в останньому турі чемпіонату Румунії проти «Національ» надто діяв Марті. І до Києва навіть не приїхав.

***Віктор Піцурка* назвав цей матч цікавим і захопливим. Похвалив своїх підопічних за дії з повною віддачею у першому таймі. Віддав належне і «Динамо», назвавши його великою командою. І побажав чемпіонові України успіхів у груповому турнірі Ліги чемпіонів.**

Олексій Михайличенко:

— Хоч як ми налаштовували наших гравців на важкий двобій, результат у Бухаресті, на жаль, їх розслабив. «Стяуа» — сильна й мобільна команда. Це вона підтвердила сьогодні. У першому таймі ми поступалися і в русі, і в боротьбі, і в командних оборонних діях. Програли також середину поля. До тями прийшли лише у другому таймі. Нарешті запрацював динамівський механізм, якому притаманно багато колективної швидкості. Надійно зіграли в обороні. Однак треба бути самокритичними і наголосити: не реалізовано стільки моментів, що їх вистачило б на п'ять зустрічей. Либонь, швидкий гол після перерви надто заспокоїв окремих наших гравців. Утім, головне, що уп'яте поспіль ми — в Лізі чемпіонів!

— Чи боїтесь когось із можливих суперників конкретно на новому етапі турніру?

— Київське «Динамо» такий досвідчений колектив, що боятися когось йому негоже. А от готуватися серйозно треба...

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

Не допустити нових жертв!

Богдан, поки що без коня

Цього літа Микола Мащенко почав знімати фільм про Богдана Хмельницького. Спершу намічалося двадцять серій, тепер буде дві, але масштабні, до сотні самих тільки чоловічих ролей. Список акторів рясніє яскравими іменами: Тарас Денисенко, Микола Боклан, Олексій Богданович, Сергій Кучеренко, Олексій Вертинський, Остап Ступка (Тиміш Хмельниченко), Сергій Джигурда (король Ян Казимир), Олексій Колесник (Золотаренко), Микола Олійник, Петро Чорний (Тугай-бей) та інші.

У головній ролі — актор-франківець Володимир Абазопуло. Це призначення — цілком несподіване, навіть на грані сенсаційності. Адже хто бачив Абазопуло хоча б у виставі «Енеїда», не міг не запам'ятати потужного своєрідного сплаву якоїсь «спортивної» героїки й водночас гротеску. Ми надто звикли, що Абазопуло грає хвацьких рубак або диваків, а часто — тих і тих одночасно. Але Хмельницького! Втім, Мащенко — майстер вибирати промовисту натуру, вибирати точно, переконливо і несподівано, несподівано навіть тоді, коли актори всім відомі (як було в «Комісарах»), або нікому не відомі, як було з Конкіним. Значить це, можна вірити, що вибір вдалий. А все одно відчуття дивної неймовірності залишається. І хочеться знати, як себе в цій ситуації почуває сам актор. Ми зустрілися з Володимиром Абазопуло на кіностудії імені Олександра Довженка, де йдуть павільйонні зйомки, тобто поки що — без коней і краєвидів.

— Тут є передісторія. Взимку Микола Павлович Мащенко прийшов до театру імені Франка на якусь нашу виставу й того самого вечора запропонував мені в майбутньому фільмі роль Максима Кривоноса. Ну, шалений рубака Кривоніс — це нібито цілком для мене роль, ні в кого питань не було б. Ми кілька разів зустрічалися з приводу цієї ролі. І от раптом... О, то був шок! Якщо я не помиляюсь, Мащенко раптом зателефонував уночі, мене тоді не було в Києві, трубку взяла дружина. І він сказав їй: знаєте, мені приснилося, що Володя повинен грати Богдана! Тобто, мабуть, під час отих розмов про Кривоноса він щось таке побачив у мені — інше.

— А кому віддали роль Кривоноса?

— Фільм у роботі, в тій стадії, коли щось змінюється, щось зникає або з'являється. Мені здається, що ця роль відійшла на периферію картини.

— Як ти відчуваєш Богдана? Адже, коли берешся грати історичного персонажа, якого ніхто з нас не бачив, то треба зачепитися за щось конкретне. Що при цьому відбувається: ти граєш самого себе, чи когось із своїх знайомих, чи, скажімо, свого армійського командира? Звідки береться оця серцевина ролі?

— Грати когось із знайомих — це, мабуть, було б дрібно. Все-таки масштаб цієї особистості потребує іншого підходу.

— Ну, у нас «масштаб особистості» часто потребує прикрашання цієї особистості. Якщо чесно — у вашому фільмі Богдан питущий чи ні?

— Ось за ці двадцять знімальних днів я тримав чарку в кадрі лише один раз. Думаю, все це ще буде — і горілка теж, бо Хмельницький потужна людина, всі людські пристрасті, добрі й погані, у нього ніби помножені на сто — і пити, і любити жінок, і битися, й робити діло.

— Але повернімось до попереднього запитання. Якщо граєш не себе і не своїх знайомих, з якого матеріалу вибудовується роль, характер, образ, — такий, що потім мусить «упізнаватися», бо у всіх же є якесь уявлення про Богдана, і всі впевнені, що знають, який він, бодай з портрета.

— Про «впізнавання» не мені й не тепер говорити. Але те, про що ти питаєш, — це якісь такі речі, часом невловимі, їх важко буває назвати словом. От, скажімо, коли вперше глянув на себе загримованого в дзеркало —і щось раптом відчув. Потім, скажімо, прочитав якісь документи, листи, писані ним...

— Що для тебе важливіше, щоб відчути образ, — грим, костюм, шабля в руці, кінь? Чи якісь прояви внутрішнього життя, ті самі листи?

— Усе потроху, не можу сказати, що те або те важливіше. Але головне, як будується роль... розумієш, вона виростає ніби з діалогу з Мащенком, діалогу не обов'язково словесного. Це постійне намагання збагнути, чого хоче Мащенко, що для нього стоїть за образом Хмельницького. От ми почали з тобою розмову з того, як він у мені, коли ще йшлося про Кривоноса, щось відчув, потрібне йому і відоме лише йому. Але що це таке — про це словами не розпитаєш і словами не відповіси. Це мусить народитися у спілкуванні між ним і мною. Це надзвичайно цікаво й складно — намагатись відчути такі речі. Знаєш, наш брат актор любить щось іноді підказати режисерові і тим тішиться. Але тут я тішуся тим, що нічого не підказую, і потреби нема. Мащенко — дуже мудрий чоловік і високого класу професіонал. З ним важко буває, але йому варто довіряти, навіть якщо не одразу все розумієш. Якось було на знімальному майданчику: він слухає монолог Богдана, а потім раптом кричить мені: «Спиною говори!!!» — «Та як же спиною, коли там такий текст важливий?» — «От саме тому й говори його спиною!» Справді, Мащенко знає оцей секрет нелобової переконливості.

— Він узагалі добряче ганяє вас під час роботи?

— Він може накричати, але тут же може обняти й розцілувати за добре зроблену роботу, й не лише актора, а навіть монтувальника, який вдало забив гвіздок. Взагалі на майданчику дивовижна атмосфера якоїсь спільної хорошої справи. Я давно такого вже не відчував. Буває, із сьомої ранку до одинадцятої вечора день пролітає, мов одна секунда. А це для кіно рідкість. Я сказав про атмосферу спільної справи —зрештою, йдеться про гідність історії. Не можна змінити чи прикрасити те, що вже відбулося в історії. Але важливо зрозуміти, як воно було і чому. Гідність історії — вона в цьому фільмі стосується не лише «наших». Там є такий епізод: після бою поховали загиблих козаків і питають у Богдана: «А з мертвими ляхами що робити?» Він відповідає: «Їх теж поховайте по-людськи, бо вони — лицарі!» Мабуть, такі речі не можна робити, не будучи відповідальними за них.

— Але ж у нас, коли йдеться про історико-патріотичну тему і про «відповідальність», то від цього часто віє надмірною, навіть гнітючою серйозністю, без жодної самоіронії...

— Не можу говорити про фільм, який ще не готовий, але щодо Миколи Павловича Мащенка — то в нього надзвичайне почуття гумору й самоіронії! Він — метр, майстер, великий чоловік, але він ніколи не боїться, що з нього впаде корона. От знімали один епізод, де кінь знадвору заходить просто до намету. Там було багато клопоту, бо в наметі горіли свічки, і кінь їх лякався. Всі замучились, треба було якось зняти напруження, і раптом Мащенко каже: годі вам мучити коня, хай відпочине, я зараз сам увійду замість нього! І увійшов! Але це не все. Річ у тім, що я, аби кінь звик, завжди тримав для нього грудочку цукру. І от коли Мащенко увійшов «замість коня», треба було дограти цю ситуацію до кінця — і я простягнув йому на долоні ту грудочку. І він — відіграв: нахилився і губами взяв цукор! Хто з тих, що вважає себе значними й великими, наважився б на отакий акторський кураж?

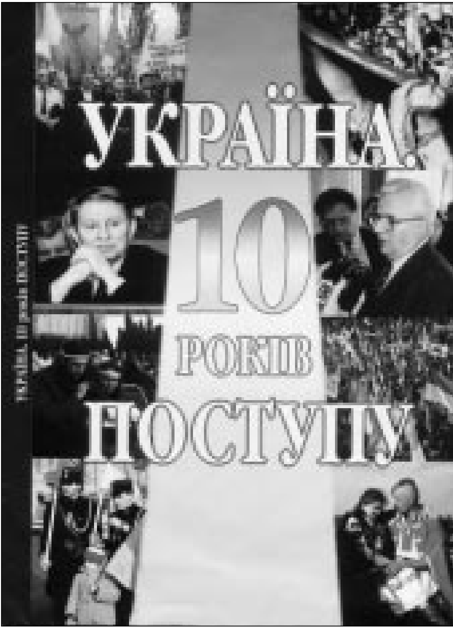
А в нього й без цього дуже багато клопоту: фільм — дуже складна махина, треба тримати в голові тисячі дрібниць і не дрібниць. Але Мащенка вистачає на все, мені здається, що якби йому ввечері не нагадували, мовляв, уже темно й пора додому, то він працював би, не зупиняючись. Іноді я думаю: чому б усім не ставитися до цього саме так? Адже коли Гофман робив свій фільм «Вогнем і мечем» — йому вся Польща допомагала. От би й нам так, щоб прийшли спонсори і сказали: ми хочемо, щоб у вашому фільмі було все по-справжньому, якщо кавалерійська атака — то не п'ятеро коненят, а ось вам п'ять тисяч коней, прийміть, будь-ласка. Втім, це вже зовсім інша тема...

**Бесіду вів
Віталій ЖЕЖЕРА.**

На знімках: Володимир Абазопуло в ролі Богдана Хмельницького.

Свідчення Олександра Клименка

Книги наших авторів

Багато мистецьких акцій, що проходять цими днями, мають гасло «До 10-ї річниці незалежності України». Вихід у світ фотокниги «Україна. 10 років поступу» видавництва «Спалах» також присвячений цій події. 250 фотографій розкидані в часі — з 1990 року до сьогодні. Але об'єднані авторством. І читачам газети «Голос України» цей автор добре знаний, адже йдеться про нашого фотокореспондента Олександра Клименка. У згаданій книзі його знімки зібрано воєдино. Без перебільшення, ця книга є літописним свідченням останнього десятиліття.

Знімки чорно-білі. Це особлива категорія зображень, коли сприймаєш не забарвлення, а саму суть. Нічого зайвого і випадкового — лише саме життя. Політичні діячі, прізвища яких на початку 90-х були маловідомі, звичайні люди, президенти і перші особи — всі рівні перед об'єктивом Олександра Клименка.

Анастасія СИРОТКІНА.

Фото з альбому «Україна. 10 років поступу».

(Наступний номер газети вийде 28 серпня 2001 року.)

Редактор номера Сергій ЛАВРЕНЮК.

Редколегія: Леонід БРОВЧЕНКО, Анатолій ГОРЛОВ, Віталій ЖЕЖЕРА, Іван ІЛЛЯШ, Людмила КОХАНЕЦЬ, Анатолій МАРЦИНОВСЬКИЙ, Світлана ПИСАРЕНКО, Віталій СУДДЯ.

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО.

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання — КВ № 1 від 26.05.1994 р.

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка) українською і російською мовами. Індекс 60955. Загальний тираж 150000.

Комбінат друку видавництва «Преса України». 03047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Фотоформи виготовлено в КЦ редакції газети «Голос України».

Зам. 0311151.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Голос України

Газета виходить з 1 січня 1991 року.

*Адреса редакції:
03047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.
ТЕЛЕФОНИ: для довідок — 441-88-23;
телефакс — 224-72-54;
відділ реклами — 446-91-37, 441-89-34, 441-89-44;
телефакс — 449-85-62.
E-mail: mail@golos.com.ua — загальний
reklama@golos.com.ua — відділ реклами
let@golos.com.ua — відділ листів
foto@golos.com.ua — відділ ілюстрацій
Internet: http://uamedia.visti.net/golos*

Засновник і видавець — Верховна Рада України